

memo

Časopis pro orální historii / Oral History Journal

2012/1

MEMO 2012/1

Časopis pro orální historii / Oral History Journal

Vedoucí redaktorka / Senior Editor: Naděžda Morávková (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen)

Redakční rada / Editorial Board: Lucie Böhmová (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen), Miroslav Breitfelder (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen), Michal Louč, (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice), Helena Východská (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen)

Redakční okruh / Editorial Advisory Board: Zdeněk Beneš (Karlova univerzita Praha / Charles University Prague), Joanna Bornat (The Open University, Milton Keynes), Doug Boyd (University of Kentucky Libraries, Lexington, U.S.A.), Ivo Budil (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen), Mónica Patricia Cadenas Erazo (Lima, Peru), Ismail Demircioglu (Karadeniz Technical University, Trabzon, Turkey), Panos Dimisianos (Corfu, Greece), Karel Foud (Národní památkový ústav Plzeň / State Conservation Pilsen), Blažena Gracová (Ostravská univerzita v Ostravě / University of Ostrava), Albert van Jaarsveld (University of Zululand, KwaDlangezwa, South Africa), Bohumil Jiroušek (Jihočeská univerzita České Budějovice / University of South Bohemia, České Budějovice), Jan Kumpera (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen), Pavel Mücke (Akademie věd České republiky / Academy of Science, Czech Republic), Dana Musilová (Univerzita Hradec Králové / University Hradec Králové), Radikobo Ntsimane (University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg, South Africa), Nina Pavelčíková (Ostravská univerzita v Ostravě / University of Ostrava), Jiří Petráš (Jihočeské muzeum České Budějovice / Museum of South Bohemia, České Budějovice), Valeria Rotershteyn (Moscow Economic School, Moscow, Russia), Karel Řeháček (Státní oblastní archiv Plzeň / State Regional Archives Pilsen), Michael Sesling (Audio Transcription Center, Boston, U.S.A.), Petra Schindler (Akademie věd České republiky / Academy of Science, Czech Republic), Ibrahima Thioub (Cheikh Anta Diop University, Dakar), Marta Ulrychová (Západočeská univerzita v Plzni / University of West Bohemia in Pilsen), Pavel Urbášek (Univerzita Palackého Olomouc / University of Palacky, Olomouc), Lukáš Valeš (Newton College, Brno), Miroslav Vaněk (Akademie věd České republiky / Academy of Science, Czech Republic), Bohdan Zilinskyj (Karlova univerzita Praha / Charles University Prague)

Grafická úprava / Graphic design: Petr Lobaz, Marie Marhounová

Vydavatel / Publisher: Pro SOHI Plzeň vydává viaCentrum s.r.o., Ztracená 34, Olomouc, 772 00

Adresa redakce / Address of Editors: Středisko orální historie SOHI při Katedře historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, Veleslavínova 42, Plzeň, 306 19, Česká republika
Telefon: +420 377 636 603

E-mail: moravkov@khi.zcu.cz

Online verze dostupná z URL / Internet Access: <http://sohizcu.webnode.cz/> a www.oralhistory.cz

© Naděžda Morávková

©SOHI, Středisko orální historie při KHI FPE ZČU v Plzni

©viaCentrum s.r.o.

Evidence MK ČR pod číslem E 19999

ISSN 1804-753X (Print)

ISSN 1804-7548 (Online)

Vychází dvakrát ročně

Časopis objednávejte na adrese redakce / Order at journal editors

Ročník 2, číslo1, 2012

OBSAH / CONTENTS

REDAKČNÍ ÚVODNÍK / EDITORIAL COMMENT

Babylónské zamyšlení/Babylonian meditation (*Naděžda Morávková*).....3

TEORIE A METODOLOGIE ORÁLNÍ HISTORIE / THEORY AND METHODOLOGY OF ORAL HISTORY

Metoda oral history ve výzkumu dějin moderní historiografie/ The Method of Oral History Research in the History of Modern Historiography (*Naděžda Morávková*).....5

ROZHOVORY A MATERIÁLY / INTERVIEWS AND ARTICLES

Útěk před totálním nasazením z Protektorátu Čechy a Morava do „Třetí říše“ v roce 1944 / Escape from total commitment from the Protectorate of Bohemia and Moravia to “The Third Reich” in 1944 (*Vladimír Grulich*)..... 13

DIDAKTICKÁ APLIKACE ORÁLNÍ HISTORIE / EDUCATIONAL APPLICATIONS OF ORAL HISTORY

Školní projekt „Socialistická každodennost“/ School Project “Socialist Everyday” *Dagmar Hudecová*).....35

Dva studentské didaktické projekty s využitím metody orální historie pro výuku dějepisu na ZŠ/ Two Student’s Educational Projects Using the Method of Oral history for History Teaching at the Elementary School (Hana Prunerová).....44

ÚSTNÍ TRADICE A FOLKLÓR JAKO HISTORICKÝ PRAMEN / ORAL TRADITION AND FOLKLORE AS A HISTORICAL SOURCE

Husitské slavnosti v Tachově - tradice a současnost/ Hussite Festival in Tachov - Tradition and Present (Jana Cederová).....61

RECENZE / REVIEWS

VANĚK, Miroslav - HOUDA, Přemysl - MŮCKE, Pavel (eds.). Deset let na cestě. Orální historie na Sovinci 2002 - 2011. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011. ISBN 978-80-87398-12-8. (*Naděžda Morávková*).....115

ZPRÁVY / CHRONICLE

XVII. Celosvětová orálně historická konference v Buenos Aires: Výzvy orální historie v 21. století: rozmanitost, nerovnost a konstrukce identity /XVIIth International Oral History Conference in Buenos Aires: The Challenges of oral history in the 21th century: diversity, inequality and identity construction (Michal Louč).....119

Call for papers - III. vědecká konference COHA / Call for papers - IIIth Scientific Conference COHA.....125

POKYNY PRO AUTORY / NOTES FOR CONTRIBUTORS.....126

REDAKČNÍ ÚVODNÍK / EDITORIAL COMMENT

Babylónské zamyšlení / Babylonian Meditation

Naděžda Morávková

Nechť se laskavý čtenář neděsí, necht' se neobává o přičetnost redakční rady, pod názvem se totiž skrývá lehce fejetónní úvaha inspirovaná návratem ze 17. konference Mezinárodní asociace orální historie (International Oral History Association – IOHA), konané 3.–7. září 2012 v argentinském Buenos Aires. Nepůjde o zprávu o konferenci, tu je možné najít v tomto čísle též, v sekci Zprávy, z pera člena redakční rady Michala Louče, půjde spíš o úvahy jazykové, lépe řečeno tlumočnické. Po týdnu jinak zajímavého a podnětného orálně historického „rojení“ v Buenos Aires totiž asi leckdo blíže pochopil biblický příběh o Babylónské věži a význam porozumění mezi různými jazyky mluvícími skupinami. Přestože španělština je jistě velmi krásným jazykem, přestože bezesporu patří mezi jazyky světové, málo platné, dnešním jaksi univerzálním jazykem je přece jen spíše angličtina, minimálně pro velkou část světa. Ne že by tento úvodník nabádal k nadvládě angličtiny a jakési monolingválnosti v odborném světě, ale tlumočení jinojazyčných příspěvků do ní na mezinárodních odborných fórech by dnes mělo být myslím samozřejmé. Přestože na hlavních společných jednáních simultánní tlumočení zajištěno bylo, jednotlivé panely, které byly ale v podstatě onou hlavní tvůrčí historickou dílnou, velmi trpěly nedostatečným tlumočením do angličtiny, o mnohých diskusích nemluvě. Dá se to považovat za nešťastný handicap jinak velmi inspirativní a zajímavé přehledky práce a zkušeností kolegů orálních historiků z nejrůznějších částí světa. Kdo však přijel zhýčkan minulou konferencí v Praze, byl nepříjemně zaskočen, pokud neovládal španělštinu a neměl popřípadě štěstí, že referent připravil alespoň PowerPoint prezentaci v angličtině, mohl si pouze domýšlet, o čem nejspíš příspěvek pojednává. O zapojení do diskuse potom mohla být stěží řeč. V minulém čísle časopisu MEMO se redakce omlouvala čtenářům, že původní záměr vydávat časopis jako plně bilingvální,

MEMO 2012/1

tedy česko-anglický, bude nutné prozatím z finančních důvodů poněkud okleštit a odložit. Zkušenosti z celosvětového orálně historického kongresu však nutí redakci maximálně zvýšit úsilí k získání potřebných finančních prostředků na kvalitní překlady, neboť monojazyčný text (o to více zvážíme-li odborný dosah českého jazyka) je dnes v jistém slova smyslu plýtváním úsilí autorů vzhledem k efektivitě účinku a množství potencionálních čtenářů příspěvků. Redakce zatím nemůže s přesností slíbit, od kterého z následujících čísel bude moci již kýžený dvojjazyčný stav nastat, ale může slíbit, že jazyková problematika časopisu bude pro ni v nejbližší době prioritou. A to zejména s přihlédnutím k tomu, že značná část našich čtenářů se zmocňuje obsahu časopisu z internetového vydání, takže jediným omezením časopisu při jeho pronikání do nejrůznějších částí světa pak zůstává opravdu jen jazyk. Vážení čtenáři, redakce doufá ve Vaše pochopení a trpělivost a přeje příjemné a podnětné čtení na stránkách tohoto čísla.

**TEORIE A METODOLOGIE ORÁLNÍ HISTORIE /
THEORY AND METHODOLOGY OF ORAL HISTORY**

**Metoda oral history ve výzkumu dějin moderní historiografie/ The Method of
Oral History Research in the History of Modern Historiography**

Naděžda Morávková

Abstrakt

Příspěvek si klade za cíl nastínit některá specifika a úskalí při používání orální historie coby jednoho ze zdrojů informací při výzkumu moderní historiografie v českém prostředí. Autorka k závěrům a zobecněním dospěla na základě svého několikaletého bádání.

Abstract

The paper aims to outline some specifics and difficulties in using oral history as a source of information in the research of modern historiography in the Czech environment. The author of the conclusions and generalizations reached on the basis of its several years of research.

Klíčová slova: orální historie, historiografie, narativity, memoáry, biografický výzkum

Key Words: oral history, historiography, narrativities, memoirs, biographical research

Specifičnost heuristického použití orální historie ve výzkumu dějin moderní historiografie

Kvalitativní výzkum není sice v rámci historické vědy úplnou novinkou, dlouho však byl považován spíše za specialitu jiných vědních oborů - sociologie, psychologie, kulturní či sociální antropologie. Tradiční, scientistické, dějepiscectví pracovalo vždy s pramenem osobní povahy, kam jistě musíme narativní prameny řadit, velmi obezřetně. Běžně byly akceptovány osobní dopisy, deníky či memoáry, avšak za předpokladu zohlednění jejich subjektivity. **Dopisy a deníky** se od *narativit*, jak s Vaším dovolením budu označovat biografické (i autobiografické) narativní jednotky v rámci svého kvalitativního výzkumu, neboli asistované životní vyprávění pamětníků, liší především časovým hiátem a retrospektivou. Ta je přítomná pouze u narativit a může způsobit značné odlišnosti v interpretaci skutečnosti, ať už v kladném či záporném slova smyslu. V otázce retrospektivy se narativity blíží **memoárům**, v obou případech jde vlastně o retrospektivní konstrukci. V dalších aspektech pak ale opět nacházíme četné odlišnosti. Výrazná je například rozdílná míra autonomie. Psané vzpomínky budou vykazovat mnohem nápadnější přítomnost této charakteristiky než rozhovor s narátorem. Ten je v rozhovoru omezen supervizí tazatele. Bude tomu tak i v případě, zvolíme-li formu, kterou bych nejvíce doporučovala pro její nízké riziko likvidace respondentovy autonomie a která je v rámci orálně historického diskurzu označována jako narativní interview - tedy volná narace pamětníka, jen citlivě hlídaná tazatelem, aby případnými doplňujícími či zpřesňujícími otázkami udržel tok vypravování v žádoucím směru. Výhodou narativit oproti memoárům naopak je skutečnost, že strukturované interview má zpravidla potenciál překročit hranice epifanií, do nichž se memoáry většinou uzavírají a kolem nichž bývají nekorigované autobiografie vystavěné.

Z narativit lze skládat různé interpretace minulosti. Nejčastěji půjde o **životní příběh** nebo **životní historii**. Životní příběh je příběh, který vybere narátor k vyprávění o životě, zpravidla svém. Vzniká volnou narací, je autonomní a je hluboce osobní. Životní historie vzniká nejčastěji kooperací tazatele a respondenta a je začleněním

života jedince do širších historických a sociálních souvislostí. Jeho autonomie není tak vysoká jako u životního příběhu, kolektivní historie zde často dominuje historii osobní v určování linie příběhu, výběru období apod.

Narativy jsou tedy prameny jedinečnými a v jistém slova smyslu nezastupitelnými. Přehlédněte nyní se mnou **možnosti i úskalí, výhody i negativa** jejich aplikace pro potřeby výzkumu dějin moderní historiografie, jak jsem měla možnost k nim osobně dospět při práci na své habilitační publikaci i při redakčních pracích edice Historikem ve 20. století. V obecné části budu do jisté míry terminologicky vycházet z pojetí Schwarz - Ogilvy,¹ jak to činím i v učebním textu pro mé studenty předmětu Orální historie v praxi.

Upozorňuji je na tyto důležité charakteristiky narativit:

1. Přiznaná **subjektivita a perspektivita** získaných materiálů
2. Vědomí **selektivnosti** faktografie a s tím spojená určitá míra **rezignace na obecnou reprezentativnost** výsledků výzkumu
3. Vědomí **interaktivity výzkumu a participativně dialogické interpretace** zjišťovaných skutečností, neboť tazatel a narátor se nutně navzájem ovlivňují.
4. Rezignace na **metodologickou univerzálnost**, jedná se o práci s živým subjektem, postupy a metody lze fixovat jen rámcově nebo případ od případu.

V práci s profesionálním historikem, coby narátorem dochází k dosti podstatným změnám v rámci těchto charakteristik a je potřeba s nimi počítat, jak se snažím své studenty a účastníky výzkumných aktivit v rámci H20 vždy upozorňovat.

Ad 1 Subjektivita a perspektivita narací je samozřejmě přítomná, ani renomovaný historik s dlouhou praxí, jakými naši respondenti zpravidla jsou, jí není uchráněn. Má

¹ SCHWARZ, P. - OGILVY, J. *The Emergent Paradigm: Changing Patterns of Thought and Belief*. Menlo Park, CA: SRI International, 1979.

zde však poněkud jiný charakter než u narátorů bez historického školení. Historik je podvědomě puzen vnímat a pak i interpretovat svou osobní historii perspektivou historie kolektivní, kterou intenzivně celý život sleduje, ba často se sám podílel na její „tvorbě“. Je to do jisté míry výhoda, do jisté míry však, zejména v případě méně zkušených tazatelů, nebezpečí, že přejmou perspektivu narátorských autorit a ztratí odstup. Je potřeba se k němu neustále nutit. Jako příklad svůdných narativit mohu uvést rozhovory s mistry oboru, jakými byli František Šmahel, Robert Kvaček, Vilém Prečan, Bedřich Löwenstein, Zdeňka Hledíková. Tazatel podléhá pokušení nechat je určovat směr vzpomínání i úhel pohledu. Je však třeba hlídat míru a zejména mít stále na paměti svůj cíl a vracet respondenta k němu.

Ad 2 I selektivnost životních vzpomínek je obecným rysem narativních interview. V případě respondentů historiků však máme výhodu, že pamětník sám bude pravděpodobně dbát na jistou koherenci, strukturovanost či kauzální návaznost při vzpomínání. Je schopen dobře separovat relevantní fakta od banalit a má potřebnou perspektivu pro své vypravování. Nebezpečí, že se vzpomínky i tak budou točit kolem epifanií a životních či společenských zvrátů, je ovšem zhruba stejně vysoké jako u laických respondentů. Zejména v případech, kdy se bude jednat o citlivá témata spojená s osobními traumaty, prožitky, jež zanechaly hluboké jizvy od profesních či ideových zápasů, fakty, která by mohla nějak poškozovat renomé pamětníka, musíme počítat se značnou mírou selektivity v uvádění informací. Mám dobrou zkušenost z rozhovorů s Irenou Seidlerovou, Pavlem a Věrou Olivovými, Kolomanem Gajanem či Štěpánem Grausem, totiž ponechat výběr nejprve na nich, posléze se pak v případě příznivé atmosféry pokusit k tématu vrátit. Pokud vhodná příležitost nenastane, doporučuji studentům na určitá fakta rezignovat a pokusit se o heuristiku z jiných zdrojů. Komfort respondenta by měl být pokud možno vždy respektován.

Ad 3 Je potřeba počítat s interaktivní povahou narativního interview jako výzkumné metody. Tazatel je stejně tak živým subjektem jako narátor a dochází zákonitě k vzájemnému ovlivňování, zejména jedná-li se o klasický strukturovaný rozhovor ve formě dialogu. Obzvlášť bdělý musí být v souvislosti s touto charakteristikou začínající, nezkušený tazatel či tazatel vytěžující významnou osobnost. Hrozí totiž nebezpečí ovlivnění tazatele metodologickými stereotypy narátora, někdy překonanou

terminologií, někdy překonaným paradigma. I nejskromnější významný historik si je vědom své autority v oboru a je zvyklý ji uplatňovat. Na druhou stranu vím ze zkušenosti, že většina respondentů, s nimiž jsem měla možnost pracovat, i ti, jejichž věk je potřeba konstatovat s hlubokou úctou, stále sledují dění v oboru a jsou zpravidla velmi dobře obeznámeni s novým diskurzem i novou terminologií. Některé interakce ze strany narátorů mohou být však motivovány snahou o aplogetiku vlastních postojů, názorů či díla.

Ad 4 Očekávání možnosti použití či doporučení univerzálních postupů a aplikace univerzální metodologie v případě orální historie je záležitostí poněkud naivní. Lze se zabývat obecnými principy, tak jako to činíme právě nyní, ale vždy v konkrétní aplikované formě a být srozuměni s tím, že je potřeba postup vždy přizpůsobit aktuální situaci. Jedná se přece jen o práci s živým pramenem, osobní narativity jsou z hlediska obsahu i formy lidskými identitami. Je vhodné, aby tazatel prošel základním školením v oblasti psychologie osobnosti a psychologických aspektů komunikace, nejlépe formou praktických cvičení, jak se o to snažím u svých studentů.

Memoáry a životopisná vyprávění ve výzkumu dějin moderní historiografie: shody a rozdíly,

Společné rysy:

Subjektivní interpretace minulosti, se všemi předchozími charakteristikami

Specifika:

Výběr epifanií a faktů - Selektivita ze strany sledované osobnosti je mnohem lépe redukovatelná, je-li vzpomínání citlivě řízeno tazatelem. Memoáry jsou ovšem naopak cenné svou spontánností a autonomií.

Vliv kolektivní paměti - Kolektivní paměť ovlivňuje jak narativní interview, tak memoáry. Větší šanci eliminovat její působení má uvědomělý tazatel ve strukturovaném rozhovoru.

MEMO 2012/1

Faktor času - Časový hiát, který odděluje memomáry a historickou skutečnost, jež je jejich předmětem, je přítomen stejnou měrou i v případě rozhovoru s pamětníkem. Pamětník píšící memoáry má však k dispozici mnohem delší čas na kompletaci a interpretaci vzpomínky než respondent při interview.

Možnost revize - Možnost revize a korekce vzpomínky je jistě předpokládána u tvorby memoárů, i pamětník poskytující interview by však měl v tomto směru mít jisté možnosti. Je nutné poskytnout mu na dostatečně dlouhý čas transkripci nebo záznam nahrávky k autorizaci.

Kontext vzpomínek a stylistická koherence - Kontextuálnost vzpomínek a koherenci textu je jistě snazší udržet v případě memoárů. V případě narativního interview je potřeba, aby se v případě nutnosti úkolu udržet je citlivě zhostil tazatel.

Motivační faktor - Memoáry jsou v tomto směru zpravidla výsledkem pamětníkovy samomotivovanosti. Rozhovor bývá motivován, nebo alespoň inspirován, většinou zvnějšku, jinou osobou.

Autentičnost kompozice - Předpokládá se, že memoáry vykazují vlastní, osobní kompozici vzpomínajícího, interview je obvykle výsledkem kompozičních záměrů tazatele. Tato skutečnost může zásadně ovlivnit celkové vyznění vzpomínek a jejich interpretaci.

Možnost korekce konfrontací s jiným zdrojem - Korekce komparací či dokonce konfrontací bývá častější u rozhovorů, i pamětník píšící memoáry však někdy uvádí srovnání s jiným zdrojem či jiným pamětníkem.

Kontaktnost a bezkontaktnost - První charakteristika je vlastní narativitám vzešlým z rozhovorů, druhá většinou memoárům, obě mohou reprezentovat jak badatelskou výhodu, tak i nevýhodu.

Interpretace orálněhistorického výzkumu v dějinách moderní historiografie

Smyslem orálně historického a biografického přístupu není na základě narativit určit, co se stalo v minulosti, nýbrž odhalit konkrétní interpretaci vázanou na

konkrétní individuum (nebo skupinu). Při úvahách o minulosti musíme "číst" narativy tak, jak je klasický historik zvyklý číst dokument archivního charakteru, kriticky, ve smyslu zapojení zaznamenaných informací do širšího společensko-kulturního kontextu vypovídajícího subjektu, podle možností v komparaci s jinými dostupnými prameny. Svě studenty učím v tomto směru **zásadu tří K - kritika, kontext, komparace**.

Záměrem biografického výzkumu v jeho různých podobách je shromážďovat a interpretovat životy druhých jako součást vzájemného lidského porozumění. Moderní historik si uvědomuje význam subjektivní zkušenosti v rámci historických a sociálních interpretací reality, je si vědom, že může osvětlit procesy, které jedince provázejí na cestě hledání jeho identity a místa ve společnosti, a současně i, skrze ně, obraz společnosti samé v dané době. Tato subjektivita usnadňuje badateli uchopit skrze pamětníka minulost a dostat se tak blízko k jeho vlastní zkušenosti, jak je to možné. Nekonstatujeme pravdu, vytváříme jen možné verze, přičemž se snažíme o to, aby byla ta námi předložená v rámci možností co nejvěrohodnější, nejpreciznější, nejvíce pravděpodobná. Budeme-li neustále mít na paměti, že se pohybujeme v intervalu *možného*, nikoliv *jistého*, nic nám nebrání provádět biografické výzkumy a retrospektivně s jejich pomocí konstruovat individuální interpretaci minulosti.

Dovolte mi, milí čtenáři, uzavřít pojednání spolu *Ivorem Goodsonem* mementem určeným nám uživatelům metody oral history:

„To, co jsme zachytili v příbězích, je mediace mezi osobním hlasem a širší sociálně kulturní skutečností... Data získaná metodou oral history neslouží jako zaručený zprostředkovatel historické skutečnosti, ale jako jedna z možných interpretací této skutečnosti.“²

Literatura:

² GOODSON, Ivor - SIKES, Patricia, J. *Life History Research in Educational Settings : Learning from Lives*. McGraw-Hill Education, 2001.

MEMO 2012/1

BORNAT, Joanna - WALMSLEY, Jan. Biography as empowerment or appropriation: Research and practice issues, *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 13(1), 2008, Article 6.

DENZIN, Norman K. - LINCOLN, Yvonna S. *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Texas: A&M University, 2008. 3rd ed.

GOODSON, Ivor - Sikes, Patricia, J. *Life History Research in Educational Settings : Learning from Lives*. McGraw-Hill Education, 2001.

SCHWARZ, P. - OGILVY, J. *The Emergent Paradigm: Changing Patterns of Thought and Belief*. Menlo Park, CA: SRI International, 1979.

O autorech

PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D. (*1961 v Plzni). Vyučuje na katedře historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, zabývá se dějinami moderní historiografie a metodou orální historie.

e-mail: moravkov@khi.zcu.cz

ROZHOVORY A MATERIÁLY / INTERVIEWS AND ARTICLES

**Útěk před totálním nasazením z Protektorátu Čechy a Morava do „Třetí říše“
v roce 1944 / Escape from Total Commitment from the Protectorate of Bohemia
and Moravia to “The Third Reich” in 1944**

Vladimír Grulich

Abstrakt:

Cílem studie je reflektovat situaci na česko-německém pohraničí během druhé světové války, respektive prostřednictvím narátorky Marty Grulichové se lépe zorientovat v tehdejšímu klimatu a praktikách „přeběhlíků“ směřujících z oblastí dnešních Čech na území Německa. Zajímavostí je, že narátor má židovské předky a dle ustanovení norimberských zákonů by byl s největší pravděpodobností eliminován nacistickým režimem. Studie si klade za cíl analyzovat motivaci a životní příběh narátora, který navíc uprchl se svou sestrou Zdeňkou Kavanovou, jejíž svědectví již bohužel nelze zpracovat. Nahlédnutí do specifických okolností a průběhu přechodu z Čech do Třetí říše je dozajista velmi dramatické a dokumentace této události bude jistě velice přínosná. Další část práce se bude zabývat životem výše jmenovaných do doby skončení druhé světové války a následného osvobození okupovaného českého území a dobytí nacistického Německa spojeneckými mocnostmi, kdy stať studie bude tvořit osud obou žen, které si přivydělávaly a přežívaly v dobře situovaných německých rodinách až do doby pádu Třetí říše.

Abstract:

The aim of this paper is to reflect the situation in the Czech-German borderland during the Second World War, or more precisely, through the Narrator's Marta Grulichová mediation to understand better the atmosphere of those days and the practises of the "defectors" moving from the area of today's Bohemia to Germany. An interesting thing is the fact that the Narrator has got Jewish ancestors and according to the Nuremberg Laws, she would have probably been eliminated by the Nazi regime. The essay is proposing to analyse the motivation and the story of Narrator's life, who in addition managed to escape with her sister Zdeňka Kavanová, whose evidence unfortunately cannot be obtained. The insight into specific circumstances and into the process of crossing the borders from Bohemia to the Third Reich is without any doubt very dramatic and the documentation of this event will surely be a great contribution. The next part of the essay deals with the life of the hereinbefore mentioned character mentioned above until the end of the Second World War and subsequent liberation of the occupied Czech territory and the conquest of Nazi Germany by the Allies; the main body of the essay are the lives of the two women, both of whom were making extra money in a well-off German family at which they lived.

Klíčová slova: Židé, Československo, totální nasazení, přechod hranice, nacismus, druhá světová válka

Key Words: Jews, Czechoslovakia, forced labour, border crossing, Nazism, the Second World War

Marta Anna Grulichová³ (dále Marta G.) se narodila 19. prosince 1919, její sestra Zdeňka Kavanová⁴ (dále Zdeňka K.) pak o rok dříve 1. února 1918. S rodiči žily

³ Za svobodna Marta Anna Sekalová.

⁴ Za svobodna Zdeňka Sekalová.

v Druhanově poblíž Světlé nad Sázavou, přičemž všichni byli vyznání římsko-katolického.⁵ Nikdo z nich nebyl židovského vyznání, avšak z matčiny strany měli židovské příbuzné, kteří judaismus praktikovali.⁶ Od roku 1940 Marta G. navštěvovala učitelský ústav v Brně,⁷ její sestra pak Lékařskou fakultu na Univerzitě Karlově v Praze.⁸

Narátorka uvedla, že po určité době se studenti Učitelského ústavu v Brně báli důvěřovat pedagogům, navíc zde docházelo k personálním změnám v učitelském sboru a v roce 1942, kdy Marta G. maturovala,⁹ byl dle jejího tvrzení starý kantorský sbor již skoro celý obměněn. Zdeňka K. byla v té době ženou v domácnosti a následně pracovala jako zdravotnice. Hlavním důvodem přerušení studií bylo dle narátora dítě, jež čekala s prvním manželem Janem Pekou.¹⁰ Ohledně perzekuce Marty G., Zdeňky K. a jejich židovského příbuzenstva ze strany nacistických úřadů narátor uvedl následující: „*Od roku 1938 už moje příbuzenstvo nemohlo chodit do školy, učili se doma.*¹¹ *Nemohla jsem nastoupit do zaměstnání, byla jsem dva roky doma, cizí rozhlas*

⁵ Rodný a křestní list Marty Anny Sekalové. Soukromý archiv Marty Grulichové (dále jen SAMG). Rodný list Zdeňky Sekalové. SAMG. Křestní list Ervína Sekala. SAMG. Marta Penížková byla původně židovka, později konvertovala (Křestní list Marty Penížkové. SAMG).

⁶ Osudy židovských příbuzných Marty G. lze nalézt v text. příloze č. I. Jejich fotografii lze shlednout v obr. příloze č. IV. Toto tvrzení lze dokázat údaji o rodičích Marty Penížkové: u otce Joachima Penížka je zde uvedeno náboženství izraelské, stejně jako u matky Marie, rozené Marody z Koloděje, je uvedeno náboženství izraelského. (Křestní list Marty Penížkové. SAMG).

⁷ Viz obr. příloha č. III., X. Na vysvědčení zachovalosti si lze všimnout, že daná škola, kam Marta G. měla být přijata, je uváděna jako Učitelský ústav v Brně. Naopak v pracovní knížce (Arbeitsbuch) v kolonce odborné školní vzdělání je daná škola nazývána jako Ústav odborných učitelek pro ženská povolání v Brně.

⁸ Narátor v rozhovoru uvedl, že Zdeňka S. chodila na zmíněný obor od roku 1937

⁹ Viz obr. příloha č. X. Údaj o délce studia v Brně lze nalézt v kolonce odborné školní vzdělání.

¹⁰ Lze podložit údajem na oddacím listě, kde si Pavel Kavan bere Zdeňku Pekovou (Oddací list Pavla Kavana a Zeňky Pekové. SAMG).

¹¹ Židovskou komunitu od března 1939 postihovaly každodenní zákazy. Její členové nesměli kupříkladu chodit do některých ulic, parků, veřejných míst etc. Židovské děti též nesměly navštěvovat školy a to jak německé, tak i české (Gebhart, Kuklík, 2006: 198). Ohledně zákazu školní docházky v Protektorátu Adler uvádí, že od školního roku 1939-1940 byly vyloučeny všechny děti židovského původu z německých škol. V následujícím roce 1940-1941 došlo k vyloučení těchto žáků i ze škol českých i soukromých. Dne 24. června 1942 bylo pak vydáno nařízení o přísném zákazu vzdělávání židovských dětí a o vyloučení míšenců prvního stupně z veřejných škol. (Adler, 2003: 37). Kniha *Město za mřížemi* uvádí, že návštěva německých obecných a středních škol byla pro židovské žáky zakázána nařízením říšského ministerstva pro kulturu dne 12. července 1939. Po 15. listopadu 1939 byla též židům zakázána návštěva německých vysokých škol na

nám říkal, že máme zůstat doma, že nemáme pomáhat Němcům. Zdeňka byla vdaná, byla již v domácnosti. U dělníků se nehledělo, jestli jsou židovského původu, nebo ne, kdežto státní zaměstnanec musel mít do třetího kolena ‚árijce‘. Od roku 1938 jsme ještě nemuseli mít označení, že jsme židé, to ne, maminka ještě neměla hvězdu.¹² Já jsem byla v tom Brně. Maminka byla v domácnosti. Tatínek učil.“

Zdeňka K. se v roce 1941 rozvedla a šla pracovat toho samého roku do továrny v Praze, kde byla až do roku 1944. Tehdy se dozvěděla od německé stráže ve výše jmenovaném podniku následující: „...že půjdou i holky do Todtovy organizace,¹³ protože kluci už byli v Todtově organizaci nasazení jako totální dělníci a to z rodin, kde byl jeden žid a jeden ‚árijec‘, ti pracovali již od 14. let.¹⁴ Po předání informace Martě G. se obě dívky rozhodly situaci řešit, avšak prozatím ještě netušily jakým způsobem. Měly velké štěstí, protože Marta G. zrovna ve chvíli, kdy jela ke své sestře do Prahy roku 1944,¹⁵ potkala ve vlaku muže, jenž jí nabídl pomoc při převodu přes hranice. Převádět měla jeho matka žijící ve vesnici Zeměchy.¹⁶ Tam také obě sestry dorazily. Rozhodly se, že jestliže se jim podaří přejít hranice, tak se vydají do

území Protektorátu Čechy a Morava. Ode dne 7. srpna 1940 vstoupilo též v platnost rozhodnutí ohledně zákazu návštěvy jakýchkoli škol s českým vyučovacím jazykem. (Lagus, Polák, 2006: 42). Díky těmto informacím lze zpochybnit tvrzení Marty G., že její židovské příbuzenstvo nemohlo od roku 1938 chodit do školy, když první oficiální zákaz školní docházky pro židovské žáky začal platit až v akademickém roce 1939-1940.

¹² Od března 1940 nesli občané Protektorátu Čechy a Morava, kteří byli židé, legitimace s označením J (Jude). Od 1. září 1941 bylo povinné pro všechny židy starší šesti let vycházet na veřejná místa se žlutou Davidovou hvězdou s nápisem Jude na místě, jež bylo jasně viditelné. (Gebhart, Kuklík, 2006: 199). Za nedodržení příkazu nosit Davidovu hvězdu hrozily velké tresty, zejména pak po nástupu R. Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora. Toho času se tento přestupek trestal oběšením. (Adler, 2003: 34-39).

¹³ Todtova organizace využívala za 2. světové války totálně nasazených (Gebhart, Kuklík, 2006: 201) k budování vojenských objektů v rámci celé Evropy. V tomto období sídlila v městské části Praha I (<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-vladislavova.html> 24.9.2010).

¹⁴ Již od listopadu 1942 do jara 1943 odjely do říše v rámci totálního nasazení transporty lidí, které zahrnovaly i ročníky 1918-1922 (Gebhart, Kuklík, 2006: 201), čili těmito transporty mohly odjet i Marta G. a její sestra. Druhá vlna totálního nasazení proběhla na konci léta 1944 (Gebhart, Kuklík, 2006: 546).

¹⁵ Dle tvrzení narátora toho času Marta G. pracovala na velkém ranči u strýce, který neměl židovské předky, původem pocházel ze strany jejich otce Ervína Sekala. Raně se nacházel v Červeném Újezdu u Lhotic.

¹⁶ Údaj lze doložit záznamem z deníku, kde je uvedeno i jméno převaděčky, kterou podle zápisu měla být paní Gregorová. Dle údajů v deníku se jednalo o Zeměchy u Loun (Zápisník 1945. SAMG).

pracovního tábora v Postoloprtech,¹⁷ v němž se nacházel jejich otec Ervín Sekal. Přechod přes hranice popisuje Marta G. následovně: „*Kufry nám dala (převaděčka) do nůše, byly to menší kufry, kde bylo nejnůtější prádlo. Byla tam zima. Už jsme byly oblečeny v zimních kabátech. Byl poprašek. Paní bylo okolo padesáti let. Já jsem měla takový strach, že si vůbec nemohu vzpomenout, že jsme u ní spaly. Byla to normální vesnická ženská. Cíl byly Postoloprty, to byly Sudety, čili byly to hranice mezi Protektorátem Čechy a Morava a mezi Reichem.*¹⁸ *Ona musela převádět v tu dobu, co tam ta kontrola nebývala, bylo to místo bez označení, ale Němci si to hlídali, aby lidé nepřebíhali. Cesta mohla trvat půl hodiny, maximálně tři čtvrtě hodiny a Postoloprty byly za hranicí. Paní jsme slepě důvěřovaly. V půl šesté jsme byly už Postoloprtech.*“

Po setkání s otcem v Postoloprtech se rozhodly jet vlakem do německého města Gotha.¹⁹ Doklady měly své, ještě z Protektorátu Čechy a Morava a těmito doklady²⁰ se též prokazovaly na úřadu práce v daném městě. Když se jich místní úředník zeptal, co zde dělají, Zdeňka K. měla dle narátora tuto situaci odůvodnit jakožto výsledek bombardování jejich domoviny a snahou nalézt bezpečnější místo. Nakonec dostaly práci v lázeňském městě Tabarz.²¹ Dle dokumentů Marta G. nastoupila v domácnosti Helly Henze²² 24.11. 1944, kde zůstala až do 22.4.1945,²³ její sestra byla zaměstnána u jiné rodiny. Pracovaly zde jako služky. Hella Henze byla dle narátora vdovou po starostovi a měla čtyři děti: Heinz (12 let), Achim (9 let), Jürgen

¹⁷ Postoloprty se jako pohraniční město 6. října roku 1938 stalo součástí Sudet, byl zde tábor pro židovské míšence nebo osoby ze smíšeného manželství (viz. Ervín S.). Tento tábor stál na místě postoloprtské bažantnice. Marta G. shodně s tímto tvrzením vypovídá, když uvádí: „*V dřevěných barácích byli vězni, bylo to hlídáno, ptali jsme se po bývalé bažantnici. Chytly jsme si tatínka ještě předtím, než vjel do tábora.*“ Vězni zde byli z celé oblasti Protektorátu, pracovali společně se sovětskými, francouzskými, anglickými a srbskými zajatci na letišti v Žatci (<http://www.postoloprty.advice.cz/mesto-a-okoli/ocima-deti/ocima-deti-5.html> 29.4.2010).

¹⁸ Označení pro nacistické Německo.

¹⁹ Město ležící v Německu ve spolkové zemi Durynsko.

²⁰ Arbeitsbuch. SAMG.

²¹ Město ležící v Německu ve spolkové zemi Durynsko v Gothském kraji.

²² Údaj lze doložit záznamem z deníku, kde je uvedeno jméno Hella Henze (Zápisník 1945. SAMG). Dále jej pak lze doložit z dokumentu Ersatzkarte für Arbeitsbuch, kde v kolonkách Name und Sitz des Betriebes a Unterschrift des Unternehmers je také jméno Hella Henze (obr. příloha č. XII).

²³ Viz. obr. příloha č. XII.

(7 let), Christl (4 roky).²⁴ Ve městě Tabarz žily až do osvobození Německa spojeneckými jednotkami a následně se vrátily zpět do Československa.²⁵

Literatura:

ADLER, Hans Günther: 2003. *Terezín 1941-1945. Tvář nuceného společenství. I. Dějiny*. Praha: Barrister & Principal.

GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan: 2006. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. a*. Praha: Paseka.

GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan: 2006. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. b*. Praha: Paseka.

KÁRNÝ, Miroslav: 1995. *Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945. I*. Praha: Melantrich.

KÁRNÝ, Miroslav: 1995. *Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945. II*. Praha: Melantrich.

LAGUS, Karel, POLÁK, Josef: 2006. *Město za mřížemi*. Praha: Baset.

Prameny:

Arbeitsbuch. Soukromý archiv Marty Grulichové (dále jen SAMG).

Ersatzkarte für Arbeitsbuch. SAMG.

Křestní list Ervína Sekala. SAMG.

²⁴ Údaj lze doložit záznamem z deníku, kde jsou uvedena v souvislosti s Hellou Heuze tato jména: Jürgen, Achim, Klaus, Christl (Zápisník 1945 SAMG). Neshoduje se pouze jméno Heinz a Klaus.

²⁵ Marta G. ve si ve svém deníku poznamenala jako den příjezdu do Československa 29.5.1945 (Zápisník 1945 SAMG).

MEMO 2012/1

Křestní list Marty Penížkové. SAMG.

Oddací list Pavla Kavána a Zeňky Pekové. SAMG.

Rada židovských náboženských obcí ČSR, Praha 1. Maiselova 18, ze dne 30.11.1970 pod zn. E 1175/70 1251/ČT.

Rodný a křestní list Marty Anny Sekalové. SAMG.

Rodný list Zdeňky Sekalové. SAMG.

Zápisník 1945. Soukromý archiv Marty Grulichové.

Internetové zdroje:

Oficiální stránky města Postoloprty, dostupné z:

<http://www.postoloprty.advice.cz/mesto-a-okoli/ocima-deti/ocima-deti-5.html>
[29.4.2010]

Oficiální stránky městské části Praha 1, dostupné z:

<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-vladislavova.html> [24.9.2010]

O autorovi

Mgr. Vladimír Grulich (*1986), absolvent Západočeské univerzity v Plzni, Fakulta pedagogická, Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů, Dě - Ov, studující Filozofické fakulty téže univerzity, obor Kulturní antropologie Předního východu a současně studující Dalarna University ve Švédsku, obor African Studies.

e-mail: V.Gulich@seznam.cz

Příloha

I. Textová příloha

*Seznam deportovaných a následně zahynuvších židovských příbuzných Marty G.*²⁶

Kohn Artur: narozen 11.2.1891 v Karlových Varech, naposledy bytem v Praze II., Truhlářská 7, registrace za okupace u Židovské rady starších²⁷ pod číslem 20.091, dne 22.12.1942 deportován transportem číslo **Ck-871** do Terezína a odtamtud dne 29.1.1943 pod číslem **Ct-996** do Osvětimi.²⁸

Kohnová Josefa: narozena 27.7.1898 v Soběslavi okres Tábor, naposledy bytem v Praze II., Truhlářská 7, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 20.415, dne 22.12.1942 deportován transportem číslo **Ck-872** do Terezína a odtamtud dne 29.1.1943 pod číslem **Ct-997** do Osvětimi.²⁹

Lažanský Karel F. J.: narozen 9.5.1916 v Českých Budějovicích, naposledy bytem v Klatovech , Václavská 122, registrace za okupace u Židovské rady starších pod

²⁶ Veškeré informace tex. přílohy č. I. byly sestaveny na základě výpisu z kartotéky ze dne 30.11.1970, který vydala Rada židovských náboženských obcí v České socialistické republice. (Rada židovských náboženských obcí ČSR, Praha 1. Maiselova 18, ze dne 30.11.1970 pod zn. E 1175/70 1251/ČT).

²⁷ Adler Židovskou náboženskou obec charakterizuje následovně: „*Od roku 1939 výkonný orgán SS, organizovala deportace z Protektorátu a přípravy tábora v Terezíně. Mimopražské ŽNO byly zrušeny v roce 1942 a většinou vedeny jako pobočky pražské ŽNO. V roce 1943 musela změnit svůj název na „Židovská rada starších v Praze“.*“ (Adler, 2003: s. 352).

²⁸ Transport ze dne 22.12.1942 sestával z 1000 osob. Střediskem byla Praha (Lagus, Polák, 2006: 256). Tímto transportem jel Kohn Josef společně s Kohnovou Josefou. Transport ze dne 29.1.1943 sestával z 1000 osob, z nichž 23 přežilo. (Adler, 2003: 90). Tímto transportem jel Kohn Josef společně s Kohnovou Josefou.

²⁹ Terezínská pamětní kniha uvádí jméno Josefina (Kárný II., 1995: 1100).

číslem 82.619, dne 30.11.1942 deportován transportem číslo **Ce-611** do Terezína a odtamtud dne 28.9.1944 pod číslem **Ek-2018** do Osvětimi.³⁰

Lažanská Růžena: narozena 27.9.1885 v Besenici okres České Budějovice, naposledy bytem v Klatovech, Václavská 1, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 82.620, dne 30.11.1942 deportována transportem číslo **Ce-612** do Terezína a odtamtud dne 20.1.1943 pod číslem **Cq- 1852** do Osvětimi.³¹

Penížková Anna: narozena 14.12.1887 v Besenici okres České Budějovice, naposledy bytem v Praze II., Štěpánská 59, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 30.175, dne 15.5.1942 deportována pod číslem **Au-1-190** do Terezína a odtamtud dne 17.5.1942 pod číslem **Ay-190** neznámo kam.³²

Penížková Dagmar: narozena 5.3.1933 v Soběslavi 235 okres Tábor, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 77.469, dne 16.11.1942 deportována

³⁰ Terezínská pamětní kniha uvádí jen jméno Karel bez F. J. (Kárný II., 1995: 1051). Transport ze dne 30.11.1942 sestával z 619 osob. Střediskem byly Klatovy (Lagus, Polák, 2006: 256). Tímto transportem jel Lažanský Karel společně s Lažanskou Růženou. Transport ze dne 28.9.1944 sestával z 2499 osob (Kárný I., 1995: 73.), z nichž 382 přežilo (Lagus, Polák, 2006: 272).

³¹ Transport ze dne 20.1.1943 sestával z 2000 osob, z nichž pouze 2 přežily. (Adler, 2003: 89). Tímto transportem jela Lažanská Růžena společně s Penížkovou Idou.

³² Transport ze dne 15.5.1942 sestával z 1000 osob. Střediskem byla Praha Lagus, Polák, 2006: 255). Podle *Adlera* destinace transportu ze dne 17.5.1942 byla zřejmě Zulia u Lublinu. Z 1000 osob nepřežil nikdo. Nutno však podotknout, že autor u výše zmíněného cílového místa, kterým je Zulia, ponechává otazník. 14 transportů mezi 11. březnem a 13. červnem 1942 měly skončit svou cestu především v oblasti kolem Lublinu. Cíle tří z těchto transportů jsou nejasné a u jednoho je cíl neznámý (Adler, 2003: 85). Proto lze předpokládat, že transport ze dne 17.5. lze počítat mezi čtyři transporty s nejasným cílem. Naopak *Terezínská pamětní kniha* uvádí jako cíl transportu jen Lublin (Kárný I., 1995: 558). *Lagus* a *Polák* ponechávají u cílového místa zmíněného transportu otazník stejně jako Adler, avšak na rozdíl od *Adlera* spekuluji o dvou, nikoli o jednom cílovém místě určen: Lublin či Zulia (Lagus, Polák, 2006: 271).

transportem číslo **Cb-384** do Terezína a odtamtud dne 1.2.1943 pod číslem **Cu-196** do Osvětími.³³

Penížek František: narozen 11.8.1942 v Soběslavi okres Tábor, naposledy bytem v Soběslavi 235, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 77.470, dne 16.11.1942 deportován transportem č. **Cb-382** do Terezína a odtamtud dne 1.2.1943 pod číslem **Cu-194** do Osvětími.

Penížková Helena: narozena 4.1.1930 v Soběslavi okres Tábor, registrace za okupace Židovské rady starších pod číslem 77.471, dne 16.11.1942 deportována transportem číslo **Cb-385** do Terezína a odtamtud dne 1.2.1943 pod číslem **Cu-197** do Osvětími.

Penížková Ida: narozena 3.9.1889 v Soběslavi okres Tábor, naposledy bytem v Soběslavi 145/1 okr. Tábor, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 77.472, dne 16.11.1942 deportována transportem číslo **Cb-387** do Terezína a odtamtud dne 20.1.1943 pod číslem **Cq-888** do Osvětími.³⁴

Penížková Marta: narozena 27.9.1903 u Hor. Cerekve, naposledy bytem v Soběslavi 235 okres Tábor, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 77.474,

³³ Transport ze dne 16.11.1942 sestával z 617 osob. Střediskem byl Tábor (Kárný I., 1995: 67). Tímto transportem jela Penížková Dagmar společně s Penížkem Františkem, Penížkovou Helenou a Penížkovou Idou a Penížkovou Martou. Transport ze dne 1.2.1943 sestával z 1001 z nichž přežilo 29 (Adler, 2003: 293). Tímto transportem jela Penížková Dagmar společně s Penížkem Františkem, Penížkovou Helenou a Penížkovou Martou.

³⁴ Transport ze dne 20.1.1943 sestával z 2000 osob, z nichž přežili 2 (Adler, 2003: 193).

MEMO 2012/1

dne 16.11.1942 deportována pod číslem **Cb-383** do Terezína a odtamtud dne 1.2. 1943 pod číslem **Cu-195** do Osvětimi.

Rauchová Božena: narozena 26.6.1900 v Soběslavi okres Tábor, naposledy bytem v Praze I., U Milosrdných 6, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 33.157, dne 8.7.1943 deportována transportem číslo **Dh-342** do Terezína a odtamtud dne 6.9.1943 pod číslem **D1-980** do Osvětimi.³⁵

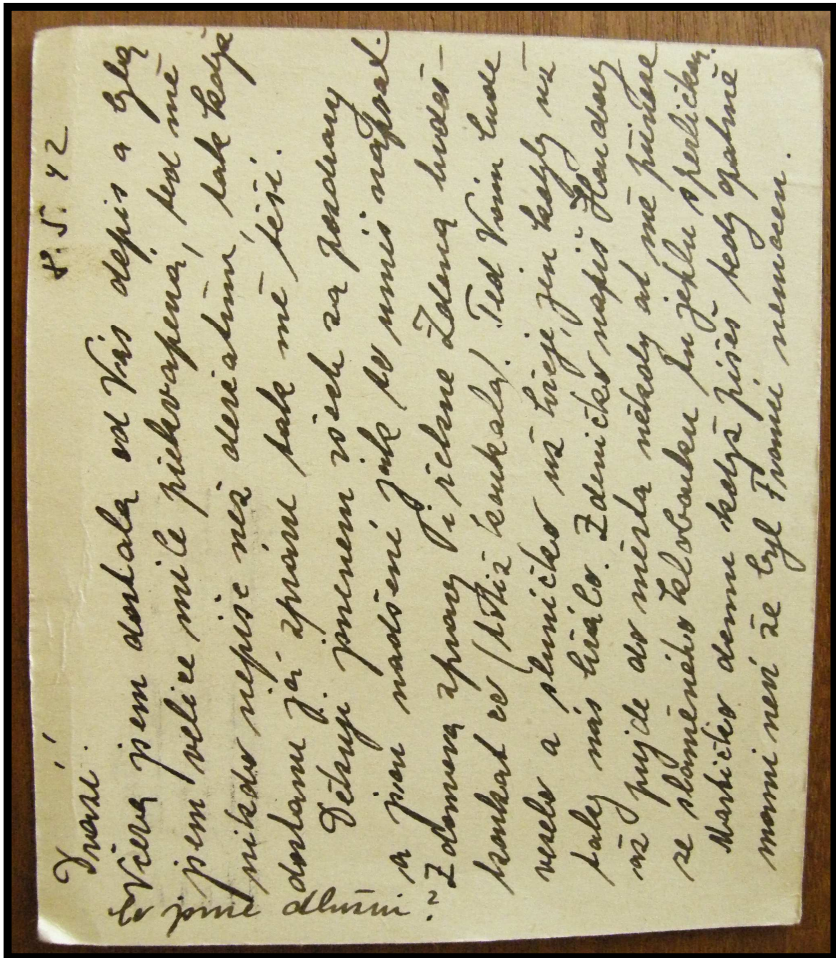
Rauch David: narozen 20.12.1897 v Přemyšlu (Polsko), naposledy bytem v Praze I., U Milosrdných 6, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 33.158, dne 8.7.1943 deportován transportem číslo **Dh-341** do Terezína a odtamtud dne 6.9.1943 pod číslem **D1-981** do Osvětimi.

Rauch René: narozen 12.8.1929 v Praze, naposledy bytem v Praze I., U Milosrdných 6, registrace za okupace u Židovské rady starších pod číslem 33.164, dne 8.7.1943 deportován transportem číslo **Dh-343** do Terezína a odtamtud dne 6.9.1943 pod číslem **D1-979** do Osvětimi.

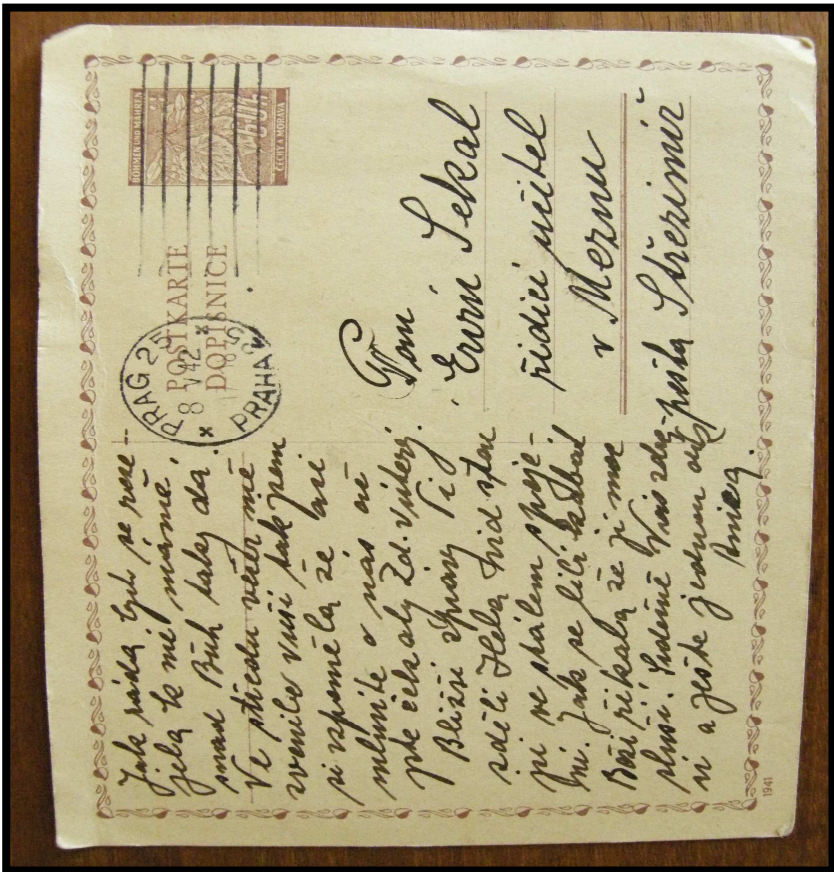
³⁵ Transport za dne 8.7.1943 sestával ze 485 osob. Střediskem byla Praha (Kárný I., 1995: 70). Transport ze dne 6.9.1943 sestával z 5007 osob, z nichž přežilo 37. Od tohoto transportu je každá deportace nazývána pracovním nasazením. Transport z 6.7.1943 sestával z 285 dětí do 14 let, 3925 osob ve věku od 15-60 let a 797 osob starších 61 let (Adler, 2003: 296). Popis osudů příslušníků tohoto transportu lze nalézt např. v: Adler, 2003: 92-93.

II. Obrazová příloha

Obr. příloha č. 1 - Dopis Anny Peněžkové ze dne 8.5.1942, sedm dní před transportem do Terezína - rub. Foto autor.

Obr. příloha č. 2 - Dopis Anny Penížkové ze dne 8.5.1942, sedm dní před transportem do Terezína - líc. Foto autor.

Obr. příloha č. 3 - Vysvědčení zachovalosti - Marta Anna Grulichová.

Obecní úřad v Mexau místní část Štábe

Čís. 304 ob. Dne 5 května r. 1940

Vysvědčení zachovalosti.

Podpsaný úřad tímto stvrzuje, že
Marta Šebestová l. o. plavání
na 19. XII 1919 v Muloměřci okres Lehota 7/2
jest v mravním ohledu úplně zachovala a že dosud vedla v podepsané obci život zcela
bezúhonný. Tjž se řádně a poctivě živila nebylo nikdy proti ní nic závažného
zjištěno.

Vysvědčení toto vydává se ji za účelem zapůjčení ob. přílohy
Leskovi a Boně

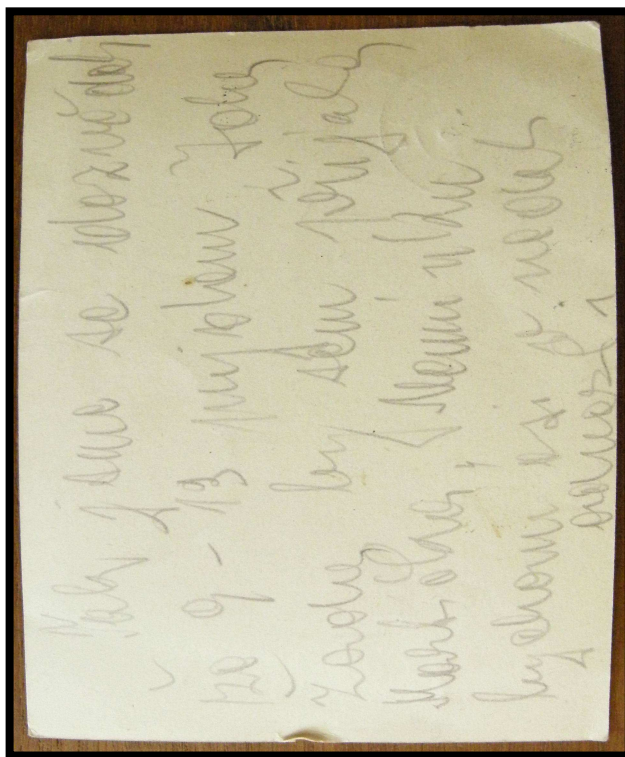
 J. Kraml
starosta.

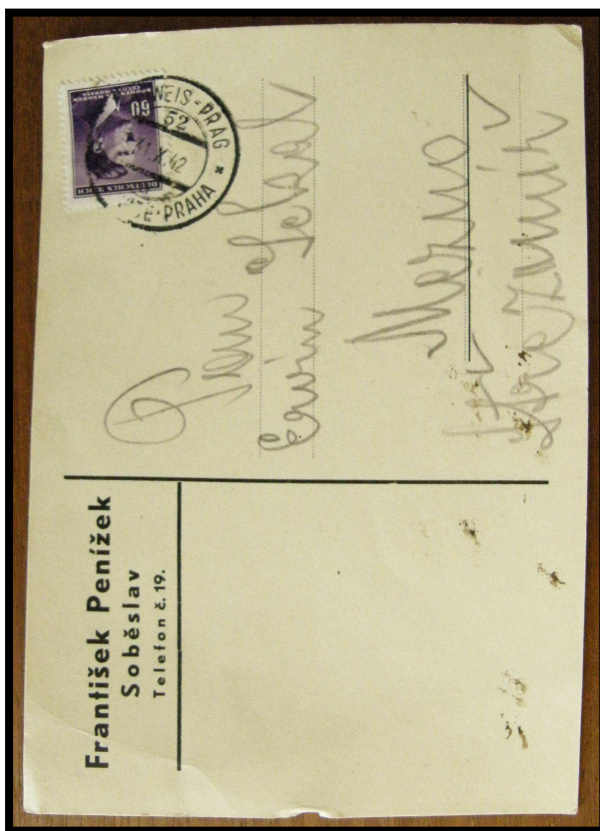
Obr. příloha č. 4 - Rodinná fotografie (řada horní zleva: Lažanský Karel, Rauch David, Penížek František, Kohn Artur; řada prostřední zleva: Grulichová Marta Anna, Zdeňka Kawánová, Kohnová Josefa, Penížková Ida, Sekalová Marta, Penížková Helena, Lažanská Zita; řada dolní zleva: Rauchová Božena, Rauch René, Katanská Růžena, Penížková Marie, Penížková Anna, Penížková Marta, Penížková Helena). Autor neznámý.

Obr. příloha č. 5 - Poslední dopis Františka Penížka před transportem do Terezína -
rub. Foto autor.

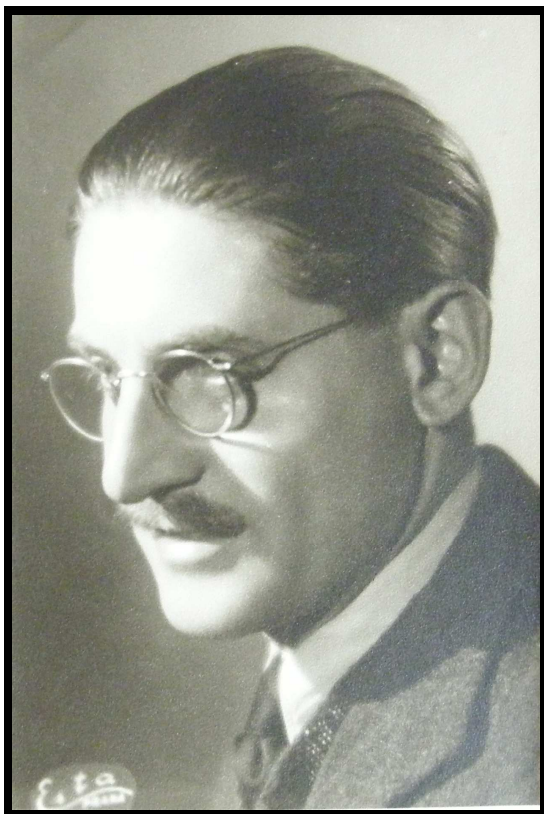
Obr. příloha č. 6 - Poslední dopis Františka Penížka před transportem do Terezína -
líc. Foto autor.

Obr. příloha č. 7 - Ervín Sekal. Autor neznámý.

Obr. příloha č. 8 - Pavel Kaván. Autor neznámý.

Obr. příloha č. 9 - Marta Anna Grulichová. Foto autor.

MEMO 2012/1

Obr. příloha č. 10 - Arbeitsbuch - strana 2 - 3.

NUR FÜR AMTLICHE EINTRÄGEN FOULZE PRO ÚŘEDNÍ ZÁZNAMY		NUR FÜR AMTLICHE EINTRÄGEN FOULZE PRO ÚŘEDNÍ ZÁZNAMY	
Berufsausbildung Účvik & povolání		Sonstige Fachausbildung <i>Heute Jahres</i>	
Abgeschlossene Lehr- Periode	von bis	# Lehrfachliche Kenntnisse zentralische mahn	
als Iiko	als Iiko	<i>bei der Ernte im Jahr</i>	
Lehrmeister (Xuz) (Pönik, wo korara se Xvotti (dich).			
Die Mito			
Berufsausbildung (Xuz)			
<i>Arbeitsbuch Arbeiter für Bauerngehilfe im Spinnwerk & Wollspinnerei in Spinnerei 1940/41</i>			
ARBEITSBUCH PRACOVNI KNIZKA		ARBEITSBUCH PRACOVNI KNIZKA	

Obr. příloha č. 11 - Ersatzkarte für Arbeitsbuch - líc.

NUR FÜR AMTLICHE EINTRÄGEN FOULZE PRO ÚŘEDNÍ ZÁZNAMY	
Die Ersatzkarte tritt an die Stelle des Arbeitsbuches. Die für das Arbeitsbuch erlassenen Bestimmungen, insbesondere über die Übergabe des Buches an den Unternehmer, die Ausbeurteilung, die vorzunehmenden Eintragungen und An- zeigen usw., sowie die Strafbestimmungen finden auch auf die Ersatzkarte Anwendung.	
181 - Ab-Az 0 C009 (D. 42) 190 g L A-Postfach 1.099 (D. 956)	
(Bürgerliche Unterschrift des Inhabers)	

Ersatzkarte für Arbeitsbuch Nr. 2 988 543/800 0	
(§ 1 der Verordnung über das Arbeitsbuch vom 22. 4. 1939)	
Nachname:	<i>Sokolova</i>
Vorname:	<i>Martha</i>
Geburtsort:	<i>19. Dezember 1919</i>
Geburtsort:	<i>Dinkauon</i> Kreis <i>Kuldsch</i>
Perfektgruppe u. -art:	<i>8. 2. 1</i>
Wohnort:	<i>Talburg</i>
Strasse:	Nr.: <i>49A</i>
Die Ersatzkarte hat Gültigkeit bis zum <i>31. 12. 45</i> und ist spätestens bis zu diesem Zeitpunkt dem Arbeitsamt zurückzugeben. Erhalt der Inhaber sein altes Arbeitsbuch zu- rück gibt wird ein neues Arbeitsbuch ausgestellt, so ist die Ersatzkarte dem Arbeitsamt sofort zurückzugeben.	
Ich habe den <i>25. Januar 1945</i> Arbeitsamt Gotha (Bürgerliche Unterschrift) <i>Sokolova</i>	

MEMO 2012/1

Obr. příloha č. 12 - Náhradní Ersatzkarte für Arbeitsbuch - rub.

Vom Unternehmer			auszufüllen		
1	2	3	4	5	6
Name und Sitz des Betriebes (Unternehmers) (Zweizeilenformat)	Art des Betriebes oder der Betriebsbeziehung	Tag des Beginns der Beschäftigung	Art der Beschäftigung (möglichst genau angeben)	Tag der Beendigung der Beschäftigung	Unterschrift des Unternehmers
Jalla Jung Jungfult	Jungfult	24. 11 1944	Walden	22. 4 1945	Jalla Jung

Der Unternehmer hat von jeder Eintragung in die Ersatzkarte gleichzeitig dem Arbeitsamt schriftlich Anzeige zu erstatten

DIDAKTICKÁ APLIKACE ORÁLNÍ HISTORIE / EDUCATIONAL APPLICATION OF ORAL HISTORY

Školní projekt „Socialistická každodennost“/ School Project “Socialist Everyday”

Dagmar Hudecová

Abstrakt

Článek představuje výsledky mezinárodního projektu pro žáky základních škol v Sasku, Durynsku a v České republice na téma socialistická každodennost. Hlavní metodou, kterou se žáci pod vedením učitelů a odborníků učili používat, byla orální historie. Výstupem projektu je publikace, která má dvě jazykové mutace - českou a německou.³⁶

Abstract:

The article presents the results of an international project for elementary schools in Saxony, Thuringia and in the Czech Republic on the subject and the topic is socialistic everyday. dailiness. The oral history was the main method which the students learned to use under the guidance of teachers and professionals. The output of the project is the publication that has two language versions - Czech and German

Klíčová slova: paměť ve výuce dějepisu, didaktická aplikace, orální historie, socialismus, rodinné vyprávění

Key Words: memory in history teaching, didactic applications, oral history, Socialism, family stories

³⁶ HUDECOVÁ, Dagmar - Maier, Robert - TRÜTZLER von Falkenstein, Eugenie. Hranice mezi bratrskými státy DDR a ČSSR 1955-1989 v celoevropském kontextu

Ve školním roce 2010/11 byl realizován v 6 českých, 6 durynských a 5 saských školách projekt Hranice mezi NDR a ČSSR v letech 1960-1989. Nositelem projektu byla Nadace Ettersberg z Výmaru a město Kraslice, finančně byl podpořen EU v rámci malých projektů Cíl 3. Odborně byl sledován Česko - německou komisí pro učebnice dějepisu a Institutem Georga Eckerta v Braunschweigu. Cílem projektu bylo zachytit, jaký vliv měla uzavřená hranice během studené války na život obyvatelstva v příhraničních oblastech. Při práci na projektu žáci zjistili především prostřednictvím rozhovorů s pamětníky řadu informací, které neměly jen přímý vztah k tzv. Železné oponě, ale přinášely zajímavé poznatky o každodenním životě v době socialismu. Bylo zjevné, že žáky tyto informace o životě obyčejných lidí v nedávné minulosti zaujaly, proto následný projekt pro školní rok 2011/12 se soustředil především na toto téma. Projekt Socialistická každodennost podpořený stejnými subjekty se stal volným pokračováním projektu předešlého.

Každodennost je uznávaným úhlem pohledu na dějiny už od 70. let minulého století. Mnohé děje a jevy ve společnosti nelze vysvětlit jen prostřednictvím tzv. „velkých dějin“, tj. dějin mocensko-politických. Sledujeme-li z tohoto mocensko-politického pohledu nedávné dějiny socialismu v naší vlasti, získáme solidní znalosti o totalitní praxi socialistického režimu i o odporu proti němu. Dozvíme se však jen velmi málo o tom, jak žili obyčejní lidé v této době, o tom, jak zasahoval režim do jejich života, a naopak do jaké míry byli ochotni podporovat nebo alespoň tolerovat daný režim³⁷. Právě tento konkrétní vhled do nedávné historie je pro žáky velmi důležitý. Umožňuje vytvoření plastičtější představu o reálné historické skutečnosti a zároveň hlubší pochopení soudobých dějin, které přestávají být vnímány jako ukončená kapitola lidských dějin, ale mohou být pochopeny jako kořeny současnosti.

³⁷ „...většina obyčejných lidí v socialistických zemích se systému přizpůsobila, aniž by se připojila ke komunistické straně nebo disidentským skupinám“ Holý L.: Malý český člověk a skvělý český národ. Národní identita a postkomunistická transformace společnosti. Praha, Slon 2010, 233 s., ISBN 978-80-7419-018-6, s. 23.

MEMO 2012/1

Jako zdroj informací byly žákům doporučeny rozhovory s pamětníky, popř. korespondenční rozhovory a ankety. Žáci mohli také pracovat s dobovými textovými materiály, popř. s literaturou o daném období. Metody práce nebyly přesně specifikovány a byl tak vytvořen prostor pro samostatnou a tvořivou práci jednotlivých škol.

Do realizace projektu se zapojilo cca 300 žáků ze 7 českých škol (ZŠ Ostrov nad Ohří, Masarykova 1289, ZŠ, Mánesova, Stříbro, 6. ZŠ Cheb, G Blovice, G Stříbro, G Karlovy Vary) a také ze 6 škol z Durynska a 5 škol ze Saska.

Žákům bylo nabídnuto 8 okruhů, které zaměřovaly pozornost žáků na dílčí témata:

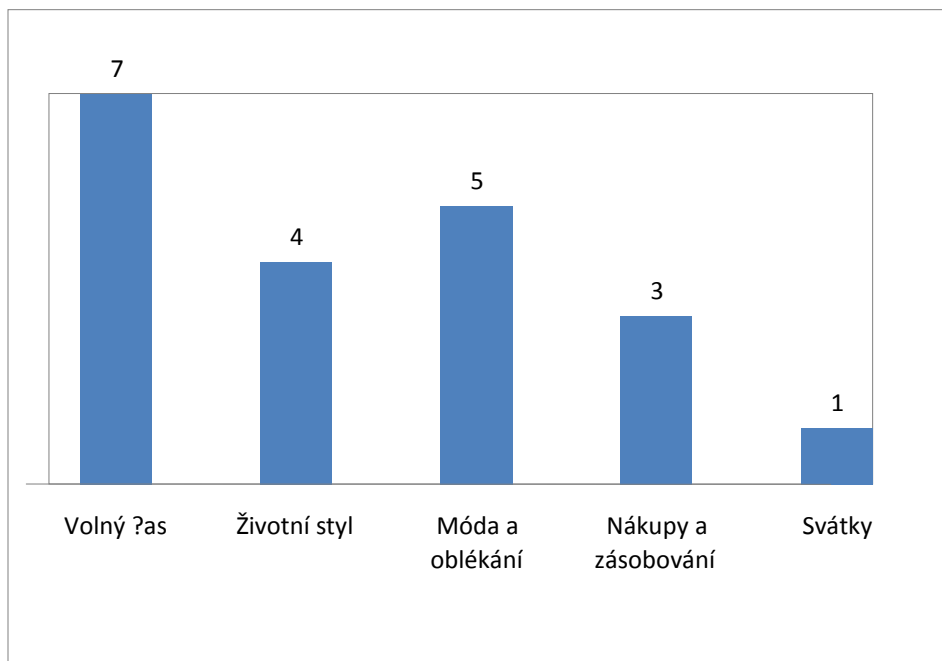
1.	jak se lidé oblékali	móda; jak se oblékaly děti do školy; pracovní oblečení; oblečení pro doma a pro volný čas; slavnostní oblečení; konfekce a zhotovování oděvů v domácnostech; nakupování a obstarávání módního oblečení; způsoby údržby a praní oděvů.
2.	jak lidé bydleli	způsoby nabývání bytů, družstevní a svépomocné byty, rozdělené byty; stavební vybavení bytů, způsoby vytápění; bytové zařízení, vybavení kuchyně, technika v domácnostech.
3.	jak lidé nakupovali	kultura prodeje; samoobsluhy a obchodní střediska; nedostatkové zboží a podpultový prodej, fronty, frontování; výstavní a prodejní trhy.
4.	jak lidé pomáhali	brigády na pomoc zemědělství, stavby mládeže, mimořádné směny, jarní úklidy měst a obcí.

MEMO 2012/1

	národnímu hospodářství	
5.	co a jak se slavilo	jak se slavily významné svátky, uctívala významná výročí a úmrtí; jak se lidé vyjadřovali k veřejným záležitostem.
6.	jak lidé trávili volný čas	jakou hudbu poslouchali, jak a co tancovali; jaké měli koníčky a jak je realizovali; jak sportovali; jak trávili dovolenou; jak trávili volné večery v rodině; jak si děti hrály.
7.	jak se lidé vzdělávali	jak vypadala škola a vzdělávání dané doby; jak se ukončovaly jednotlivé typy škol, jak byli žáci přijímáni na střední a vysokou školu; politické a odborné vzdělávání dospělých.
8.	jak se lidé stravovali	oblíbená jídla a nápoje, lahůdky a potravinářské zboží, které už dnes není k dostání; stravování ve školních závodních jídelnách, rychlé občerstvení

Témata byla orientační a spíše inspirační, nebylo nutné je striktně dodržovat ani respektovat. Některé školy přistoupily k tematice globálně bez ohledu na tematické okruhy, resp. hledaly odpovědi na otázky zahrnující všechna témata. Proto byl dodatečně zařazen ještě okruh „jak lidé žili“, sledující celkový životní styl za socialismu.

Následující graf ukazuje, která témata zaujala české školy.

Největší počet prací věnovaných volnému času je dán rozmanitostí volnočasových aktivit. Žáky především zajímala hudba a cestování, což je pro tuto věkovou skupinu typické, jednou se objevilo téma mapující socialistické televizní seriály. Zájem o módu je rovněž typický pro mládež v tomto věku, téma módy bylo zpracováno velmi zevrubně, včetně všech podtémat, dokonce v chronologickém sledu. Z ostatních okruhů, pomineme-li globální téma životního stylu, pak žáky zaujalo ještě

téma nakupování a zásobování za socialismu a okrajově téma významných svátků. Na německé straně byla situace obdobná³⁸. Na obou stranách se objevila témata vlastní, např. na německé straně náboženský život v NDR, na české straně problematika dopravy v ČSSR. Naopak některé tematické okruhy se nestaly předmětem zájmu ani na české ani na německé straně. Poměrně malá pozornost byla věnována problematice bydlení (objevily se jen drobné zmínky o obtížnosti získání bytů či společném bydlení s rodiči v souvislosti s celkovým tématem životního stylu), proti očekávání nezbudily větší pozornost otázky vzdělávání (na české straně se částečně toto téma objevilo v souvislosti s tématy jinými, např. jak se vzdělávali prodavači v souvislosti s nakupováním a kulturou prodeje; jisté zmínky o problémech přijímání na SŠ a VŠ se objevily v globálním tématu o životním stylu), vůbec se neobjevily zmínky o politickém vzdělávání, které byla nucena v nějaké formě absolvovat většina dospělé populace. Rovněž téma brigád a pomoci národnímu hospodářství se jako samostatné téma neobjevilo v práci žádné školy, ačkoli tyto aktivity byly typickým rysem socialistické každodennosti s nemalým ekonomickým významem. To samozřejmě žáci vědět nemohli a pamětníci pravděpodobně tyto činnosti zcela ze svých vzpomínek vytěsnili nebo se nedomnívali, že by to pro mládež mohlo být zajímavé.

Nejčastějšími **metodami** byly podle předpokladu rozhovory s pamětníky, dotazníky, práce a internetovými zdroji a tištěnou literaturou. Učitelé ani žáci nebyli předem seznámeni s metodami orální historie, jen ojediněle se s nimi cíleně seznámili. Postupovali intuitivně, avšak většinou správně, tj. při rozhovoru s pamětníkem po prvním vyprávění následovalo další upřesňující setkání s narátorem. **Pamětníky** vyhledávali především v okruhu příbuzných a známých, výjimečně se pokusili o anketu na veřejnosti s malým úspěchem, který subjektivně vyhodnotili jako důsledek špatné volby místa (nádraží - spěchající lidé). Někdy žáci vyhledali skupiny pamětníků a pokoušeli se získat jejich jednotnou odpověď na položenou otázku. V těchto případech byly mezi pamětníky zaznamenány četné kontroverze dané příslušností pamětníků k různým společenským vrstvám, jejich různými životními zkušenostmi i rozdíly kulturními (chodili jste doma v teplákách?; jedli jste

³⁸ Vydání závěrečné příručky zahrnující výsledek práce německých škol se uskuteční až na podzim 2012, není tedy možné zatím provést přesné statistické vyhodnocení.

MEMO 2012/1

hliníkovými přístroji?). Poznání a uvědomění si těchto rozdílů byly pro žáky zajímavou zkušeností. Rozhovory s příbuznými měli ještě jeden neplánovaný pozitivní dopad – totiž žáci sami konstatovali, že poprvé si příbuzní s nimi sedli a vyprávěli jim, jak to tehdy za socialismu bylo. Kdyby projekt neměl žádný jiný výsledek, jen tento fakt by byl nesporným úspěchem projektu.

Vedle rozhovorů byla aplikována **dotazníková metoda**. Někde byl dotazník připravován ve spolupráci s celou třídou, jinde byli žáci vedeni k tomu, aby si dotazník připravili sami (jako první dílčí výstup práce na projektu). Rovněž vyhodnocení dotazníků bylo různé, někde bylo provedeno za pomoci výpočetní techniky a výsledkem byla precizní grafická práce. V takovém případě získávali žáci další nadoborové dovednosti. Jinde fakta zjištěná dotazníkem byla východiskem pro další rozhovory se žáky.

Dalším častým zdrojem informací zejména na české straně (častěji než na straně německé) byl **internet**. Čeští žáci rádi a často využívají internet, dovedou s ním výborně pracovat. Někdy ale zaměňují stahování informací za vlastní výzkumnou (zjišťovací) práci. To lze připustit u mladších žáků, kteří se teprve s tímto médiem seznamují, a pouhé zjišťování adres a přetahování internetových textů do samostatně vytvořených souborů je jistou nadoborovou dovedností. U starších žáků to však zavání plagiátorstvím. Žáci uváděli internetové zdroje (i když nikoli vždy v přesné citaci) a většinou uváděli adres více, což svědčí o tom, že prováděli jistou analýzu a konfrontaci jednotlivých zdrojů. Internetové zdroje byly často používány současně s další tištěnou literaturou. Přesto práce opřené o tyto zdroje se vyznačují jistou popisností, poměrně málo odrážejí vlastní invenci žáků, což nemůže být považováno za jejich chybu. Spíše se zde projevuje dosud zžitý způsob výuky (zjištění informací z textu → jejich reprodukce).

Kromě toho žáci v rámci projektu vyvíjeli další aktivity, např. uspořádali módní přehlídku dobových „modelů“, točili filmy o technikách ručních prací, shromažďovali dobový materiál (kroniky, fotografie, noviny a další tiskový materiál) a prováděli jeho analýzu, vytvářeli „síně tradic“. Výsledkem těchto aktivit nebyl vždy jen historický, ale často spíše etnografický materiál, což však z hlediska cílů projektu

nesnižuje jejich význam. Vlastní příručka obsahuje tedy jen zlomek práce, kterou žáci v rámci projektu odvedli.

Srovnáme-li použité metody na české a německé straně, rozdíly nejsou velké, na německé straně snad byly více zdůrazněny metody orální historie (rozhovory), navíc se objevila metoda fiktivního dopisu (dopis dívky z NDR kamarádce do SRN líčící život v NDR) a snad i tvorba filmu o životě v NDR.

V každém případě je zjevné, že žáky práce na projektu bavila. Získali řadu zajímavých informací, které pamětníci celkem ochotně poskytovali. Podobně jako v loňském projektu pamětníci mluvili především o každodenních starostech a problémech, které museli řešit. Velmi zřídka je pamětníci uváděli do širšího politického kontextu. Vzniká otázka, proč tomu tak je a zdá se, že se nelze spokojit s odpovědí, že se pamětníci k politickým záležitostem vyjadřovat nechtěli z obavy z možných komplikací. Spíše se nabízí domněnka, že většina „obyčejných lidí“ se vyjádřit nemůže, protože se o politiku zajímá opravdu jen ve společensky velmi vypjatých chvílích. Jinak tito lidé řeší své každodenní problémy a chtějí žít „normální“, tj. nekomplikovaný život. Ve výpovědích pamětníků nezaznívají odsudky socialismu, spíše jen stesky na drobné každodenní problémy a někdy se objevuje i jistá nostalgie při vzpomínkách na socialismus. Na německé straně byl tento fakt důvodem k pozdržení vydání závěrečného produktu projektu. Avšak není důvod tento jev zamlčovat, naopak je třeba ve školách s ním pracovat, žákům ho vysvětlovat a hledat jeho příčiny. I toto je nedílnou součástí práce s pamětníky.

Výsledkem práce na projektu je příručka, která obsahuje závěrečné práce žáků jednotlivých škol zpracované v rámci projektu, doplněna je úvodním slovem a dokumenty, které přibližují socialistickou realitu a didaktickými poznámkami. Uvedeny jsou rovněž příklady možných úkolů, kterou mohou učitele inspirovat při práci s příručkou. Příručka může být využívána při výuce společenskovedních předmětů ke konkretizaci výuky dějin socialismu. Po vydání německé části může být využívána (podobně jako příručka z předešlého projektu) i v německém jazykovém vyučování.

Projekt Socialistická každodennost splnil očekávání a cíle, pro které byl realizován. V některých aspektech je dokonce předčil. Zároveň odhalil některá metodická úskalí a byl i zajímavou sondou do edukační činnosti škol. Realizace projektu si vyžádala zvýšené pracovní úsilí učitelů, kteří se věnovali této činnosti nad rámec svých povinností, zároveň přispěla k žádoucí modernizaci pedagogické práce. Bylo by zajímavé v tomto projektu dále pokračovat a soustředit se na ty okruhy každodennosti, které pozornost žáků nevybudily vůbec nebo jen částečně. Je škoda, že z finančních důvodů pravděpodobně pokračovat nebude.

O autorce

PhDr. Dagmar Hudecová PhDr. vystudovala dějepis na FFUK v Praze. Pracovala jako středoškolská učitelka v Plzni (1971 – 1982) a jako odborná asistentka na katedře dějepisu Univerzity Karlovy v Praze (1999 – 2004) a Pedagogické fakulty v Plzni (1991). Působila rovněž jako výzkumná pracovnice ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze (2000 – 2004), jako inspektorka České školní inspekce (1991 – 1996) a jako odborná pracovnice v několika institucích zabývajících se dalším vzděláváním učitelů (Krajský pedagogický ústav 1982 – 1991, Pedagogické centrum 1996 – 2000, Národní institut pro další vzdělávání 2004 - dosud). Zabývá se regionálními dějinami a didaktikou dějepisu.

e-mail: dhudecova@quick.cz

Dva studentské didaktické projekty s využitím metody orální historie pro výuku dějepisu na ZŠ / Two Student's Educational Projects Using the Method of Oral history for History Teaching at the Elementary School

Hana Prunerová

Abstrakt:

Základním cílem orální historie je záznam a analýza ústních svědectví. Učitelé dějepisu však často přemýšlejí o použití metody orální historie hlavně jako o procesu, jak vést žáky k rozhovorům s lidmi (obvykle rodiči, prarodiči, sousedy a místními osobnostmi) o konkrétní události nebo životní zkušenosti. Tím je orální historie vnímána jako užitečné, ale v podstatě jen možné doplnění studia v kurikulu dějepisu s omezením převážně na sociální nebo dokonce místní historii. Metoda orální historie je v naší didaktice dějepisu velmi mladá. A právě její neokoukanost a zároveň velký prostor pro invenci, který tato metoda skýtá, mě přiměl k úvaze o vhodnosti zvolení si metody orální historie pro hlubší praktický výzkum. Zaměřila jsem se nejen na aplikaci dosavadních zkušeností a praktik, které vedou k dosažení maximální efektivity zmíněné metody, ale zároveň jsem provedla výzkum, který by ověřil, nakolik je tato metoda v současné době využívána učiteli, jaké z jejich pohledu skýtá nástrahy a jaké naopak přináší benefity nejen učitelům, ale hlavně samotným žákům. Praktické využití využití navržených projektů jsem pak sama aplikovala při své výuce na plzeňském Gymnáziu Lud'ka Pika.

Abstract:

The following methodological paper is focused on the practical application of the method and its practical use in the higher degree of elementary schools. As an introduction the practical part begins by with the chapter about the possibilities of oral history usage in the elementary schools with its general advantages and disadvantages. The following two projects are offering offer the way how to possibly

use the method possibly. The Project No.1 was implicated at school to verify its effectiveness and the results that are reflected in the next chapter. The project is founded basically on the work with work sheet and video tape with the evidence of a really emotionally strong moment of the Czech history – narrator’s memories for the Lidice’s holocaust and cremation. The Project No. 2 offers a way of use of the oral history by the direct contact with the narrator. The project is called “The town Plzeň in the past and nowadays“. The task of scholars is to communicate with the public narrators and collect as much as possible information/memories about the past face of Plzeň as possible to have an evidence for the comparison ng. The practical part continues by a research about the nowadays current use of the method by elementary school teachers with the particular results. The teachers react for 5 simple questions about the oral history and evaluate its advantages and disadvantages coming from the practical experience. In conclusion there were compared the setted goals compared with the accomplished information and results to generalize the outcome as a whole.

Klíčová slova: didaktika dějepisu, orální historie, pracovní list, moderní dějiny, rodinná historie

Key Words: didactics of history, oral history, worksheet, modern history, family history

Projekt č. 1: „Lidice“

Projekt je navržen pro výuku dějepisu v sedmém ročníku základní školy a v sekundě víceletého gymnázia, tématický celek Druhá světová válka a protifašistický odboj.

Cíle projektu: Studenti budou mít po dokončení projektu autentičtější povědomí o období 2. světové války a problematice vypálení Lidic, studenti budou schopni vytyčit primární zásady práce s pamětníkem, dokážou reflektovat výhody a nevýhody přímé svědecké výpovědi, dokážou ocenit její autentičnost

Kompetence rozvíjející se na základě projektu: kompetence komunikační, sociální, kompetence k učení, kompetence k řešení problému

Popis projektu:

Motivační část – studenti jsou rozděleni do skupin po 4 osobách, je jim předložena obrazová příloha k 2. světové válce, jejich úkolem je odpovědět na následující otázky

-

Otázky a úkoly:

1. *Dokážeš odhadnout, o jakou historickou událost či období se jedná?*
2. *Vymysli na základě dobových fotografií 10 základních informací, pod které by se tato historická událost dala shrnout.*
3. *Doplň 5 doplňujících informací, které sis zapamatoval ze samotného výkladu tvého učitele.*
4. *Dokázal bys vyjmenovat alespoň 3 osobnosti spojené s touto časovou událostí?*
5. *Jak bys charakterizoval situaci na našem území během tohoto období?*
6. *Vzpomeneš si na jméno významné politické osobnosti u nás v tomto období? Jak bys tuto osobnost charakterizoval? Jaký měla osud?*

Text o Lidicích - text rozstříhaný na 4 části, každý žák si přečte potichu jednu z nich, poté ve správném pořadí převypráví zbývající části skupiny, na základě získaných informací si vytvoří základní zápis do sešitu - shrnují nejdůležitější fakta o události. Žáci ve skupině vytvoří 5 základních otázek, na které by se zeptali přímého pamětníka po přečtení předchozího textu. Učitel napomáhá

konkretizací cíle – např.: Které informace jste se z textu nedozvěděly?; Jaké detaily většinou faktografický text postrádá? apod.

Video s výpovědí narátora (svědectví pana Laše³⁹) – žáci pozorně sledují video, před zlédnutím videa dostávají několik motivačních úkolů (viz pracovní list), žáci mají za úkol porovnávat rozdíly mezi výpovědí přímého pamětníka a faktografickým textem. Motivační otázky mohou být typu: Jaké informace navíc ses dozvěděl? Jak bys správně položil pamětníkovi otázku, abys získal informace z videonahrávky? Na závěr každý žák sám za sebe formuluje dalších 5 otázek, na základě informací, které se nedozvěděl ani z textu ani z následné výpovědi narátora. Jaké jsi zaznamenal rozdíly ve vyprávění pamětníka a ve stylu popisu události v předchozím textu? V čem se tyto dva zdroje informací nejvíce lišily? Vysvětli. (Řízená diskuze). Žáci v rámci řízené diskuze v kroužku besedují nad právě získanými poznatky a sdělují si navzájem své dojmy a odlišné názory.

Další hodinu následuje, je-li to možné, **beseda** s přímým pamětníkem 2. světové války. Studenti si předem připraví k dané tématice otázky, téma besedy liší dle příslušného pamětníka.

Zápis rozhovoru v bodech – např. - splnil, nesplnil naše očekávání, odlišnosti v porovnání s dalšími informačními zdroji, přednosti rozhovoru a nevýhody apod.

Výstup projektu – u dlouhodobějšího projektu může být výstupem, např. plakát, malý sborník s příspěvkem každého z žáků, videonahrávka shrnující vzpomínky přímého pamětníka pořízená během živé diskuze s možným dodatečným komentářem. V případě krátkodobějšího projektu výstupem práce s pracovním listem (viz příloha).

³⁹ *Metodický portál pro učitele* Dostupné z www.rvp.cz.

Projekt č. 2: „Plzeň dříve a dnes“

Projekt je navržen pro výuku dějepisu v osmém ročníku základní školy a v tercií víceletého gymnázia, tématický celek Období reálného socialismu a normalizace u nás.

Cíle projektu: Žák je seznámen s dobou normalizace zaměřenou na město Plzeň, umí se pohybovat v informačních zdrojích na základě správného volení hesel, je obeznámen s problematikou komunikace ve skupině a přímým pamětníkem, obohacuje své nově nabyté faktografické znalosti o prožitkové vzpomínky místních občanů

Kompetence rozvíjející se na základě projektu: sociální, pracovní, komunikační, k učení, k řešení problému

Pomůcky: plánec centra Plzně, internet, dobové publikace, nahrávací zařízení (kamera s mikrofonem, mobilní telefon, fotoaparát s nahrávací funkcí)

Popis projektu:

1. **Přípravná fáze** – žáci jsou pedagogem rozřazeni do skupin, a je jim sděleno základní zadání projektu, zároveň s počátečním zadáním dostávají plánec centra Plzně, do kterého budou doplňovat jednotlivé funkce budov, jejich primárním úkolem bude nejen získat jednotlivé poznatky o původních funkcích budov, ale i o zážitcích pamětníků spojených s těmito budovami, výstupem bude tak plakát v jehož středu bude plánec Plzně a od něj budou vést v jednotlivých paprscích odkazy k jednotlivým budovám obohacené o dobové fotografie a „bubliny“ s nejzajímavějšími zážitkovými postřehy občanů.
2. **Fáze plánování a získávání informací** – žáci rozdělení do pracovních týmů domlouvají strategii práce pro výrobu projektového výstupu, zvolený team leader rozdělí jednotlivým členům skupiny úkoly, aby co nejefektivněji využili čas k vyhledání základních a následně i rozšiřujících informací

k zadané tématice, vyhledávají dobové fotografie, které by podpořily narátatorovy vzpomínky, učí se cíleně a efektivně pracovat z různými informačními zdroji (internet, knižní publikace, fotografie rodinných příslušníků žijících v době normalizace v Plzni apod.) ve spojitosti s jejich tématem, v závěru této fáze ještě tým skupinově promýšlí a sepisuje strukturované otázky, které bude pokládat živým pamětníkům v další fázi a dále i formulace úvodního slova, kterým by potencionální pamětníky zaujali.

- Fáze výzkumná** – žáci v týmu se rozdělí do výzkumných dvojic a s otázkami i zvolenými obrazovými materiály pro podnícení vzpomínek pamětníků vyrazí do centra města, (Jelikož se jedná o žáky základní školy, učitel může vymezit prostor, ve kterém se smí žáci pohybovat. např. frekventovaná pěší zóna Smetanových sadů, či plzeňské náměstí apod.), žákům je vymezen čas a místo, na kterém se po uběhnutí termínu zase celá třída sejde; jakmile jsou vydány pokyny, žáci mohou začít s oslovováním konkrétních osob, jejich úkol je nejen předem správně vytipovat vhodného pamětníka, ale i na základě několika zjišťovacích otázek odhadnout, zda je pamětník k rozsáhlejšímu rozhovoru vhodný, pokud mají žáci k dispozici i nahrávací zařízení, je jejich úkolem požádat pamětníka o prvotní souhlas. Otázky směřující k pamětníkům by měly postihnout nejen informace o dřívějších funkcích jednotlivých objektů, ale i o náladě a pocitech, které vzpomínky na tyto objekty v narátorech vyvolávají.
- Fáze analýzy a zpracování** – žáci se po návratu do školy navzájem informují o získaných informacích a společně rozhodují, které získané informace mají největší význam a měly by být použity, zároveň posuzují objektivitu názorů a vzpomínek jednotlivých osob, které byly osloveny. Poté následuje fáze zpracování, ve které žáci vytvářejí grafickou podobu plakátu s plánkem centra města uprostřed. Výtvarné zpracování pedagog ponechává v kompetenci skupiny, zároveň s výrobou finálního produktu se žáci ve skupině opět s hlavním slovem team leadera domlouvají, jakým způsobem bude výsledek práce prezentován, pedagog žáky předem upozorní, že každý žák bude aktivně účasten této prezentace.

5. **Závěrečná prezentační fáze** – žáci prezentují ve skupinách výsledky svého projektu, vysvětlují systém zpracování, proč a jak volili jednotlivá hesla, věty, výroky, proč a jak vybírali určité zdroje, přílohy, fotografie apod. V záběru zhodnotí team leader práci skupiny, popíše jednotlivé fáze procesu, kdo a jak se podílel a zapojil, jak probíhalo rozdělení jednotlivých úkolů, co se jim na spolupráci líbilo, kde cítili jisté slabiny, následují možné návrhy na zlepšení. Po prezentaci všech skupin může následovat závěrečná diskuze celé třídy o prožitcích samotných žáků a vyjádření se k samotné metodě orální metodě, v čem cítili její přínos a co se jim naopak nelíbilo. Jednotlivé plakáty pak mohou být vystaveny na vhodném místě ve škole, v případě velké originality plakátů a velkého vkladu energie žáků může mít tento projekt i pokračování ve formě výstavy pro „veřejnost“, kdy by žáci mohli prezentovat jednotlivé plakáty širšímu obecenstvu s cílem zvykat si na veřejný projev a získávání širší zpětné vazby od „veřejnosti“.

Zkušenost s využitím projektu ve výuce

Projekt č. 1 byl dne 21. 6. 2011 aplikován na Gymnáziu Luďka Píka v Plzni v Opavské ulici ve třídě sekundy A, která odpovídá 7. třídě základní školy. Projektu byla vyčleněna jedna vyučovací hodina s rozsahem 45 minut a podle toho byl i projekt okleštěn o méně důležité části v zájmu naplnění cíle projektu. Cílem projektu bylo seznámení žáků s tematikou události vypálení Lidic a s důrazem na ověření efektivity metody orální historie v praxi, tomuto cíli byla věnována především závěrečná část hodiny.

Na začátku hodiny dostali žáci obrazovou přílohu (Příloha č.1), která sloužila jako úvodní motivace v hodině, úkolem žáků bylo podle pečlivě vybraných obrázků odhalit, o jaké časové období se jedná a své tvrzení zdůvodnit na základě rozpoznání událostí a faktů vyobrazených na jednotlivých obrázcích. S obrazovou přílohou si žáci poradili velice sbadno, dokonce se zde rozvinula velmi zajímavá diskuze a zazněla řada detailních informací k jednotlivým obrázkům. Aktivně se zapojilo téměř 90% třídy. Po úvodním úkolu následovalo rozdání pracovních listů, kde byly v hlavičce

MEMO 2012/1

(viz Příloha č. 2 uvedeny hlavní faktografické údaje o tématice Vyhlazení Lidic. Vzhledem k omezenému časovému prostoru byla zvolena volná výkladová forma učitele, ve které byly zmíněny detailnější informace o této události, žáci mohli jednotlivé informace sami volně doplňovat a podílet se tak na samotném výkladu. I tento úkol se setkal s velkou odezvou žáků, jejich znalosti byly často velmi překvapující, přesto, že ve třídě nebyl jediný žák, který by předem například navštívil Památník Lidice, či zhlédl právě v kinech nabízený film Lidice.

Před zhlédnutím videa, byli žáci požádáni o přečtení úkolů v poslední části pracovního listu, jež v této fázi posloužily jako motivace ke zkvalitnění koncentrace žáků před promítáním. Vzhledem k výběru emotivního videa, byl během celé 15 minutové nahrávky ve třídě naprostý klid a koncentrace žáků velmi vysoká, jak se projevilo i při závěrečné diskuzi. Mezi pozoruhodný fakt patří také to, že několik žáků zhlédlo příspěvek nevědomky s „otevřenou pusou“.

Během závěrečné diskuze i po bližším prozkoumání pracovních listů bylo partneré, že žáci si pamatovali spoustu důležitých detailů. Co hodnotím jako nejpřínosnější a nejpodstatnější fakt, je vážnost a uvědomění, s jakými žáci k vypracování posledních úkolů přistupovali. Na otázku, čím je svědectví přímého pamětníka výjimečné, všichni jednomyslně odpověděli: Že přežil a navíc byl schopen o zažité zkušenosti vypovídat. I z dalších odpovědí bylo partneré, že si uvědomují, jak náročné je rozhovor s pamětníkem udělat. V odpověď na otázku, zda by byli schopni podobný rozhovor s pamětníkem uskutečnit, odpověděla však většina: Ne. S vysvětlením, že na takovýto projekt je nutno mnoho odvahy a zkušeností.

Závěrečných několik minut jsme s žáky věnovali jejich vlastním zkušenostem s přímými pamětníky v podobě jejich rodinných příslušníků. Diskuze byla nosná, mezi najzajímavější závěry patřily názory, jako např. „Líbí se mi vyprávění babičky, protože umí vyprávět hodně poutavě.“; „Babičky vyprávění by zajímavé bylo, bohužel díky stáří dost zapomíná a často odbíhá od tématu a já se v jejím vyprávění ztrácím.“ apod.

Závěrem bych ráda podotkla, že tuto zkušenost považuji za inspirativní. Aktivita žáků a jejich schopnosti mě mile překvapily. Z projektu také vyplynulo, že

hodina byla přínosem pro žáky, odnesli si nejen informace, ale i určitý prožitek atmosféry. Nutno je také podotknout, že přesto, že byla nutná rozsáhlejší příprava pro tuto hodinu, výsledek odpovídal náročnosti přípravy.

Výzkum prováděný formou dotazníku u učitelů dějepisu 2. stupně základních škol

Po zkušenosti s aplikací orální historie ve výuce jsem se rozhodla oslovit učitelé základních škol s krátkým dotazníkem, který by pomohl zhodnotit reálný stav užívání metody orální historie v prostřední druhého stupně základních škol v současné době a názor učitelů na samotnou metodu. Dotazník byl rozeslán náhodně na školy po celé České republice v počtu 30 exemplářů a ve 2/3 byly získány zpět velmi zajímavé příspěvky, názory a odpovědi.

Seznam položených otázek:

- 1. Jak často používáte metodu orální historie a v jaké podobě?*
- 2. V čem vidíte přínos orální metody ve vyučování?*
- 3. V čem podle Vás spočívají její nevýhody?*
- 4. Zahrnujete metodu orální historie do průběhu výuky nebo si na ni vyčleňuje zvláštní časové kapacity, např. formou projektu?*
- 5. Odkud získáváte nové informace o nejnovějších metodách, absolvujete v rámci školy nějaká školení?*

S častostí používání metody orální historie byli pedagogové bohužel v 90 % názorů zajedno. V lepším případě metoda pamětnické besedy probíhá na základních školách maximálně jednou ročně a to hromadně, ve větším prostoru a pro několik tříd zároveň, s minimálním prostorem pro dotazy žáků a komfort samotného narátora. Jen

MEMO 2012/1

ve výjimečných případech jsem se setkala s odpovědí, že je tato metoda využívána častěji, pokaždé s pamětníkem zaměřeným na jiné časové období.

Co se týče jednotlivých forem užití metody, pedagogové se vesměs přikláněli k názoru, že shánět živého pamětníka je velmi náročné a tak raději volí formu videozáznamů s pamětnickými výpověďmi. Jen ve výjimečných případech pak byla metoda orální historie využita v rozsáhlejšímu projektu, či přímo v tvorbě například dokumentárního filmu, sborníku k určité události apod.

S velikou širší odpovědí jsem se setkala hlavně při hodnocení pozitiv a negativ této metody. Co se týče kladů orální historie, hodnotili pedagogové kladně hlavně její emocionální sílu, která oslovuje i méně koncentrované a méně motivované žáky. Všichni se shodli na tom, že orální historie přispívá k obohacení výuky, hlavně u problematických období moderních dějin. Mezi další názory se objevila vhodnost propojení "velkých" dějin s "malými" - osobními.

Pedagogové dokázali zároveň poukázat na mnohá negativa metody, jež byla v některých případech až dosti otevřeně podána. Mezi ty nejčastější patřil názor, že hlavním záporem je velká časová náročnost přípravy na hodinu, hlavně na tu s živým pamětníkem. Upozorňovali na častou neobjektivitu především starších lidí a někdy také na jejich zacházení do přílišnými detaily, které pak žáky časem přivádějí k poklesu pozornosti a neorientaci v tématu. Mezi ojedinilejší názory pak patřila například zmínka, pravděpodobně z přímé zkušenosti pedagoga, kdy při besedě s přímým narátorem došlo až k incidentu na základě nervové nestability staršího narátora a naopak nedostatečné úcty studenta. Jeden z učitelů upozornil na nízká zkušenost začínajících pedagogů, kteří metodu rádi používají, kteří však přecení své síly při přípravě a řízení samotné diskuze, a efekt nebývá pozitivní. Mezi názory zazněl i názor, že práce s živým pamětníkem je čím dál tím více limitována, protože dnes je beseda vhodná již jen s pamětníky, kteří zažili maximálně rok 1968, se staršími pamětníky již není spolupráce díky porokčilejšímu věku téměř možná a vůbec ne vhodná na ZŠ.

Z výzkumu obecně vyplynulo, jak již bylo zmíněno, že využití práce s přímým pamětníkem ve výuce je věnován čas jen výjimečně. Spíše tedy probíhá

výuka v hodinách pomocí audio či videonahrávek a nebo je prováděn samostatný výzkum žáka doma, kdy si tento za narátora volí rodinného člena. Nicméně z výzkumu také vyplynulo, že ve většině rodin je šance na získání celistvějších odpovědí od pamětníků velmi mizivá, nejsou-li žáci jako tazatelé předem řádně a pečlivě připravení. To však naráží na nedostatek času určeného předmětu dějepisu, učitelé raději zvolí nezmeškání učiva než zdlouhavé aktivizační a oživovací metody.

Závěrem bych ještě ráda zmínila zdroje, ze kterých pedagogové v rámci tématu v současnosti čerpají. Prakticky žádný zdroj se v odpovědích neopakoval, pestrost byla značná. Z výpovědí vyplynulo, že je zde sice finanční limitace, co se týče možnosti nákupu pomůcek a návštěvy vhodných školení, ale v zásadě každý dotazovaný pedagog již určitou formou školení o metodě orální historie prošel. Někteří těchto školení dokonce absolvovali hned několik. Velmi milým zjištěním bylo, kolik škol se již zapojilo do projektu Stopy totality, ve kterém je mimo jiné i postupně zpřístupňováno mnoho nových pamětnických výpovědí. Mezi dalšími možnostmi školení učitelé uváděli jako velmi kvalitní insituce: sdružení Zapomenutí, katedra historie při FF UPOL, školící středisko HYL a další. Mnoho učitelů pochválilo i dostupnost odborné literatury. Za nejzajímavější ovšem považují názor pedagoga, který upozornil na novou řadu učebnic využívajících i metodu orální historie a tou je serie učebnic nakladatelství Dialog. Motivačním konstruktem, který prolíná celou tuto řadu učebnic, je stylizovaný rozhovor mladé dívky a chlapce s fiktivními pamětníky jednotlivých významných období moderních dějin.

Z mého dílčího výzkumu vyplývá, že učitelé mají poměrně velké povědomí o možnostech a výhodách metody orální historie, která poskytuje velký prostor invenci. Nicméně je evidentní, že někteří pochybují o její efektivitě a hodnotí negativně její časovou náročnost, spojenou s náročnou přípravou i časově náročnou realizací. Proto si myslím, že by jedním z nejdůležitějších úkolů didaktiků do budoucích let měla být příprava dostatečného množství využitelných materiálů a didaktických pomůcek, které by učitelům tuto přípravu usnaňovaly.

Seznam literatury

VANĚK, M. a kol.: *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: 2007.

STRADLING, R.: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha, 2003.

ROBERTS, B.: *Biographical research*. Philadelphia, 2002.

RITCHIE, A.D.: *Doing oral history*. New York, 2003.

BORNAT, J.: *The turn the biographical methods in social science*. New York, 2000.

BORNAT, J.: *Doing life history research*. Open University Press, 2002.

KALHOUS, Z. a kol.: *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002.

KRATOCHVÍLOVÁ, J.: *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, Katedra pedagogiky, 2006.

TEICHMAN, M.: *Historie v nepokřiveném zrcadle. Druhá světová válka 1939 – 1945*. Praha, 1991.

VALIŠOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha, 2007.

Použité internetové zdroje:

USC Shoah Foundation. Dostupné z www: <http://dornsife.usc.edu/vhi/>. [Cit. dne 22. 4. 2011].

Metodický internetový portál pro didaktiku dějepisu Dostupné z www: <http://rvp.cz/>. [Cit. dne 22. 4. 2011].

O autorce:

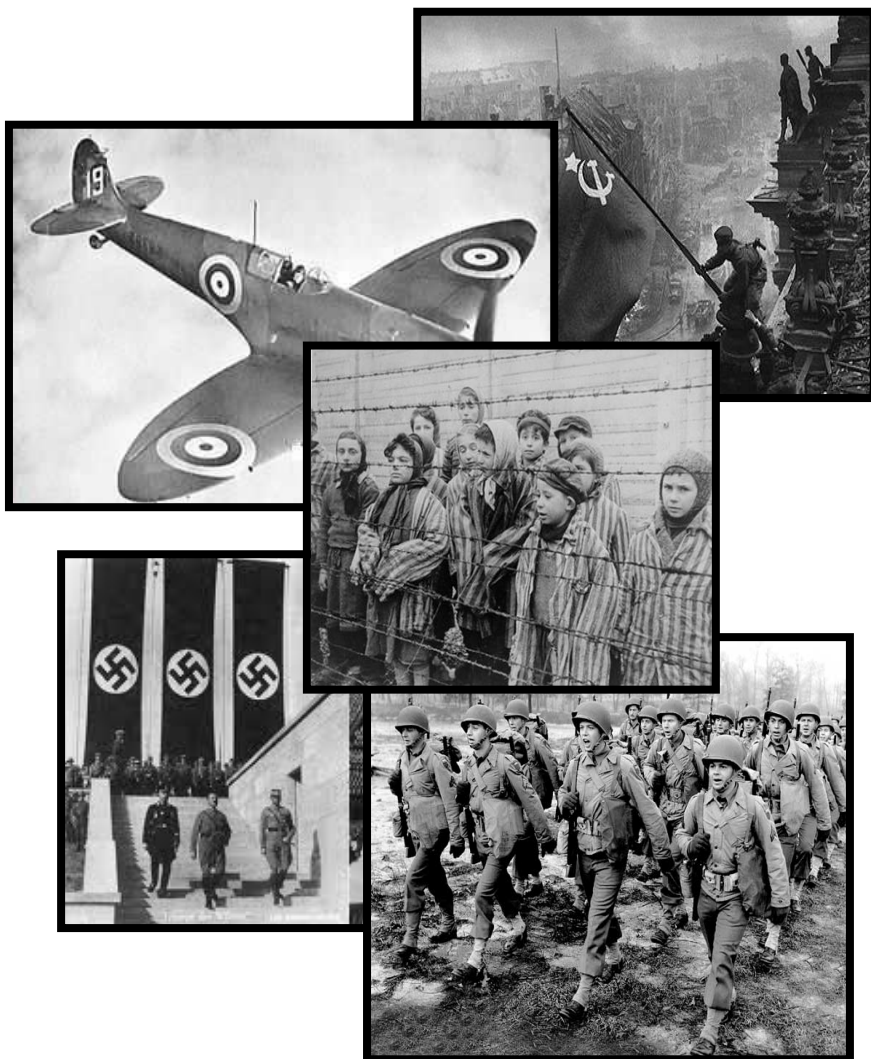
*Mgr. Hana Prunerová (*1988)*, absolventka Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, obor dějepis - občanská nauka, zajímá se o moderní didaktiku dějepisu.

e-mail: hana.prunerova@seznam.cz

MEMO 2012/1

Příloha

Obrazová příloha k projektu č. 1

MEMO 2012/1

Pracovní list k projektu č. 1

Fakta v bodech:

- Lidice vypáleny 10.6. 1942 K.H.Frankem po atentátu na Heydricha jako pomsta českému a zahraničnímu odboji, zároveň měly sloužit jako zastráňovací akce
- Záminkou akci prošetřování podezřelého milostného dopisu
- Lidice obklíčeny v noci z 9. na 10. června 1942, muži od 15ti let zavřeni na Horákově statku, ženy odvezeny do Kladna k následnému převozu do koncentračního tábora, děti částečně odeslány na převýchovu, zbytek dětí po převozu do Chelмна usmrcen v plynových komorách
- Muži ráno 10.6. 1942 vyvedeni před Horákův statek obložený matracemi, po 10ti popraveni, celkem povražděno 173 mužů, nejstaršímu bylo 884 let, nejmladšímu 14 let
- Cennosti, dobytek a další majetek shromážděny a odvezeny do sousední vesnice
- Celkem přišlo o život 340 lidických obyvatel (192 mužů, 60 žen a 88 žen)

MEMO 2012/1

Úkoly:

1. V jakém prostředí je rozhovor natáčen a proč?
2. Vstupuje tazatel do rozhovoru často nebo jen v případě nutnosti a proč?
3. Zaznamenal/a jsi nějaké známky přerušení rozhovoru (stříh apod.)? Pokud ano, z jakého důvodu?
4. Čím je přímé svědectví pamětníka pro Tebe výjimečné?
5. Které informace Tě zaujaly a proč?
6. Byl by jsi schopný provést sám podobný rozhovor?
7. Co by jsi k tomu potřeboval?
8. Měl/a jsi někdy příležitost dělat rozhovor s přímým pamětníkem (např. z rodiny)?

Příklad vypracovaného pracovního listu studentem sekundy

Fakta v bodech:

- Lidice vypáleny 10.6. 1942 K.H.Frankem po atentátu na Heydricha jako pomsta českému a zahraničnímu odboji, zároveň měly sloužit jako zastrašovací akce
- Záminkou akce prošetřování podezřelého milostného dopisu
- Lidice obklíčeny v noci z 9. na 10. června 1942, muži od 15ti let zavřeni na Horákově statku, ženy odvezeny do Kladna k následnému převozu do koncentračního tábora, děti částečně odeslány na převýchovu, zbytek dětí po převozu do Chelma usmrčen v plynových komorách
- Muži ráno 10.6. 1942 vyvedeni před Horákův statek obložený matracemi, po 10ti popraveni, celkem povražděno 173 mužů, nejstaršímu bylo 884 let, nejmladšímu 14 let
- Cennosti, dobytek a další majetek shromážděny a odvezeny do sousední vesnice
- Celkem přišlo o život 340 lidických obyvatel (192 mužů, 60 žen a 88 žen)

254
1/11
10 x 15 m
šachov
4 m šachovka

2

3

1. V jakém prostředí je rozhovor patáčen, a proč?
načapal obyvatelky, plynová komora, aby se v čili dobře.
2. Vstupuje tazatel do rozhovoru často nebo jen v případě nutnosti a proč?
vnstupuje pouze pokud nezabývá mlč. výrazu
3. Zaznamenal/a jsi nějaké známky přerušeni rozhovoru (stříh apod.)? Pokud ano, z jakého důvodu?
ano, je pro něj těžké o tom vyprávět a jak pokračuje chvíli
4. Čím je přímé svědectví pamětníka pro Tebe výjimečné?
On přežil a navíc bylo dráždění události a navíc o mlč. vyprávěl
5. Které informace Tě zaujaly na proč?
obsahem.
6. Byl by jsi schopný provést sám podobný rozhovor?
ne
7. Co by jsi k tomu potřeboval?
pamětník, měř na nabídkám, peníze, nervy
8. Měl/a jsi někdy příležitost dělat rozhovor s přímým pamětníkem (např. z rodiny)?
ne

ÚSTNÍ TRADICE A FOLKLÓR JAKO HISTORICKÝ PRAMEN / ORAL TRADITION AND FOLKLORE AS A HISTORICAL SOURCE

Husitské slavnosti v Tachově - tradice a současnost / Hussite Festival in Tachov - Tradition and Present

Jana Cederová

Abstrakt:

Cílem této studie je postihnout příčiny a okolnosti vzniku fenoménu husitských slavností a jejich postupný vývoj, zejména v přhraničním regionu tachovsko. Sleduji záměr vytvoření husitských oslav pro propagaci ideologických a národních záměrů, ale i nepopiratelný význam husitských slavností v Tachově pro identifikaci českého obyvatelstva v pohraničí. Ve výzkumu nechci opomenout vývoj husitských slavností s ohledem na česko-německou otázku, která je s tématem svázána. Tachov je přhraniční město západočeského kraje a jeho historie je propojena s historií Německou. Ve své práci jsem si vytyčila také za cíl zjistit vývoj pohledu na německého obyvatelstva na husitské slavnosti, jelikož v blízkém pohraničí se do dnešní doby konají Drachenfesty, neboli zahánění draka. Tyto festivaly si připomínají historickou událost zastavení spanilých husitských jízd z přhraničních oblastí Česka. V této práci bych ráda přinesla zcela nový pohled na novodobé husitské slavnosti v Tachově, který bude podložen prací s pamětníky a organizátory husitských slavností v Tachově a veškerými dostupnými materiály týkajícími se husitských oslav.

Abstract:

In my research, I describe the emergence of the modern Hussite celebrations and their gradual development that shaped the modern history of the Tachov region. A fundamental change for the development of the Hussite celebrations took place after the WW2 with the displacement of the former German population and the commencement of Communism. The Hussite celebrations, directed by the

MEMO 2012/1

Communists, certainly had an ideological intention, but it is very difficult to substantiate whether most of the inhabitants perceived this fact. Most of the new inhabitants rather needed to identify with their new home, and the Hussite tradition supported by the Communist government served this purpose the best. A fundamental transformation of the Hussite celebrations took place after 1989, when the Communist regime collapsed and the Hussite celebrations lost their main organizer. During the first modern Hussite celebrations there was seen a sort of considerable embarrassment, which were caused mainly due to the new political situation and the creation of new cooperation between the German and the Czech side of the border. It was this new cooperation between the Czech and the German side that has brought a completely new element to the Hussite celebrations, the view at the Hussite movement as a religion battle, and it overshadowed the original view at the Hussite movement as a social struggle, which had been originally presented with the support of the Communists. One of the surprising discoveries was the Czech-German question, which thanks to a new perspective of the German population on the Hussite celebrations as a religious strife brought the Czech and Bavarian cooperation in holding the celebrations. Thanks to several interviews with organizers of the modern Hussite and historical celebrations I basically disproved the view of Milada Kraus at the celebrations held for the purposes of commerce. The intention of transforming the celebrations for the commercial purposes is strictly denied and the organizers agree that the main objective of the Hussite and historical celebrations is the commemoration of important historical events, together with a cultural program. I believe that this thesis has convincingly demonstrated this fact, or at least that it fairly captured all available knowledge about this phenomenon of the modern history of the Tachov region.

Klíčová slova: historické pověsti, husitství, husitské slavnosti, region Tachovsko, české pohraničí

Key Words: historical tales, hussitism, hussite festival, region Tachov, Czech border

Období 1. republiky a první husitské oslavy v Tachově

Za první republiky dochází k přílivu českého obyvatelstva do značně německého Tachova. V roce 1921 se přihlásilo k československé národnosti 176 osob a k národnosti německé 6469 osob. V roce 1930 stoupl počet Čechů na 448. Do Tachova přicházeli především vzdělaní úředníci, kteří sem přinášeli českou vlasteneckou tradici včetně husitské.⁴⁰

První pokus o oslavu husitské tradice a vítězství ve 4. křížové výpravě se v Tachově rozhodly zorganizovat Národní odboj jednoty pošumavské, Československá obec legionářská společně s Obecní školou v Tachově. Dne 7. srpna 1927 se konala slavnost na památku 500. výročí vítězství husitských vojsk nad křižáckými vosky v bitvě u Tachova roku 1427.⁴¹ Slavnost měla charakter národní, neboť na ni dorazily české menšiny z okolí. Na slavnost přijížděli účastníci i z Chebu, Domažlic a z Plzně, odkud byl do Tachova vypraven vlak navíc. Z tachovského nádraží se průvod vydal s doprovodem hudby na prostranství před budovou Obecní školy v Tachově. V těchto místech byl také postaven pomník na památku 4. křížové výpravy. Pomník měl podobu čtyřbokého jehlanu, který byl na vrcholu ozdoben bronzovým kalichem, a na přední straně byla umístěna bronzová deska s nápisem. Deska byla vyhotovena podle návrhu místního učitele O. Peroutky. Pomník byl vyroben ze žulových kamenů a dosahoval výšky 3 metrů. Slavnosti pokračovaly projevy obyvatel českých menšin.

Oslavy husitství byly projevem českých menšin v pohraničí proti nečesky smýšlejícímu německému obyvatelstvu a utlačování českého obyvatelstva obyvatelstvem německým, které mělo v pohraničí značnou převahu.⁴²

⁴⁰ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 80.

⁴¹ SOKA Tachov. Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921- 1938, s. 37- 38.

⁴² BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982, s. 45-46.

MEMO 2012/1

Německé obyvatelstvo bylo konáním slavnosti velmi pobouřeno a rozhodlo se jednat. Na stránkách novin „Meiser Zeitung“ se objevila hesla k německému obyvatelstvu, aby se sjednotilo a zúčastnilo „Německého dne“ který měl působit jako protiváha k uskutečněné husitské slavnosti.⁴³

Dne 5. července 1930 uspořádaly místní odbor NJP (Národní jednoty pošumavské) a místní vojenská posádka oslavu na památku Jana Husa. Ve večerních hodinách započal lampionový průvod s hudbou. V čele průvodu šla vojenská posádka, za ní hudba, děti a pak ženy s muži. Průvod přešel bez vyrušení městem a pokračoval na vrch Vysoká, kde byla po příchodu zapálena hranice a přednesena slavnostní řeč ředitelem berního úřadu Vojtěchem Turkem. Potom zazněla od místního pěveckého sboru píseň „Hranice vzplála“ a zazněly také obě státní hymny ČSR. Počet zúčastněných byl značný a byla mezi nimi i řada obyvatel německé národnosti.⁴⁴

V roce 1931 byla uspořádána další oslava na památku Jana Husa za účasti všech místních spolků a místní posádky. Účast na oslavě byla veliká, ale nečekaná bouře tuto oslavu zkrátila.⁴⁵

Oslavy na památku Jana Husa v roce 1932 měly obdobný charakter jako oslavy konané v roce 1930. Slavnostní řeč nyní byla pronesena Jaroslavem Svobodou, velitelem místní tachovské posádky. Účast na slavnostech byla opět veliká a velmi překvapila účast německých evangelíků.⁴⁶ V roce 1933 byla slavnost na počest Jana Husa opět uspořádána jednotou pošumavskou, Československou obcí pošumavskou, Tělovýchovnou jednotou Sokol a místní posádkou. Na slavnosti pronesl slavnostní řeč opět Jaroslav Svoboda a jeho řeč byla ukončena protestem proti útisku Lužických Srbů.⁴⁷

⁴³ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 81.

⁴⁴ SOKA Tachov. Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921-1938, s. 66.

⁴⁵ Tamtéž, s. 78.

⁴⁶ Tamtéž, s. 91.

⁴⁷ SOKA Tachov. Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921-1938, s. 106.

MEMO 2012/1

Ani v roce 1934 nebyla přerušena pravidelnost konání oslavy Jana Husa, která měl obvyklý charakter. Slavnostní řeč byla pronesena Antonínem Němcem a oslavy se zúčastnilo mnoho obyvatel německé národnosti.⁴⁸ V letech 1935 a 1936 měli oslavy zcela stejný program,⁴⁹ ale o účasti německého obyvatelstva již nejsou žádné zmínky. Je však zřejmé, že se velmi snížila jeho účast, možná úplně skončila. Po roce 1936 již nejsou žádné záznamy o konání slavností na počest Jana Husa. Neúčast německého obyvatelstva na oslavách Jana Husa a pozdější nekonání oslav lze považovat za následek zostřené politické a národnostní situace v pohraničí a vlivu Hitlerovy strany NSDAP. Po nacistickém zaboru pohraničí a okupaci Československa pak dochází k totálnímu útlumu husitské tradice nejen na Tachovsku.

4 Husitská tradice po 2. světové válce

Po skončení druhé světové války dochází k vysídlení německého obyvatelstva. V kruzích vysídlených Němců, tedy po roce 1945, je u většiny německých autorů (nehistoriků) husitství nadále chápáno a interpretováno jako protiněmecké hnutí. Husité jsou představováni jako nelidští dobyvatelé, ničitelé kulturních hodnot, kteří plenili kláštery a vraždili mnichy.⁵⁰ Na Tachovsku v té době už vytváří novou kulturu přicházející Češi a reemigranti.

Vlivem odsunu německého obyvatelstva je pohraničí značně vylidněné. Proto dochází k přílivu nových obyvatel a to Čechů, jak z území Čech a Moravy, ale také z Volyně a Polska. V roce 1947 přichází hlavně reemigranti z Rumunska a

⁴⁸ Tamtéž, s. 119.

⁴⁹ Tamtéž, s. 134, 148.

⁵⁰ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 82.

Nicméně např. F. Seibt, nahlíží na husitství jako předchůdce a vzor německé reformace.

MEMO 2012/1

Maďarska.⁵¹ V roce 1946 zvítězili s velkou převahou na Tachovsku komunisté. S nástupem komunismu však dochází k odebírání polí a znárodnování živností. „*Sounáležitost obyvatel s krajinou, vytvoření domova tedy proběhne v rovině ideově kulturní.*“⁵² Poloha Tachovska u hranic se Spolkovou republikou Německo se ukázala jako určující pro budování místních historických tradic. Snahou komunistů bylo, aby nově příchozí obyvatelé na základě historické tradice měli pozitivní vztah k novému domovu.⁵³ Jejich cílem bylo, aby pohraničí (Tachovsko) bylo pevným bodem nového režimu. Proto také obyvatelům ideologicky předkládají historickou tradici Chodů, a to především jejich hraničářkou službu.

Tradice husitství, která byla rozvíjena již za První republiky, skvěle posloužila komunistickému režimu. Husité byli prezentováni jako předchůdci socialistů. Vyzdvihováno bylo především to, že husité byli sedláci, řemeslníci, tovaryši, sloužící neboli nižší vrstva. Důležité bylo, že tato vrstva národa se dokázala semknout a vytvořit radikální křídlo husitského hnutí,⁵⁴ které dokázalo bránit hranice země před křížáckými vojsky, jako tomu bylo roku 1427 při obléhání Stříbra a Tachova.

Komunisté se snaží na tradice husitství účinně navázat, proto se ve dnech 7. a 8. září 1946 koná první národní pouť v Tachově za účasti místní posádky, stran Národní fronty, škol a všech tělovýchovných a kulturních spolků. Obsah národní poutě byl zaměřený na chodské tradice na Tachovsku. Na toto téma se konala i přednáška v Lidovém domě, kterou oživil spisovatel Jana Vrba. Druhý den byla hrána na zámeckém nádvoří divadelní hra Psohlavci.

První národní pouť v Tachově, která byla pojata jako oslava chodské tradice, byla jakousi předzvěstí k husitským slavnostem. První velké husitské slavnosti se

⁵¹ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. *Výročí vítězství husitských vojsk nad křížáky u Tachova.* Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 3.

⁵² NENUTIL, J. a kol. *Druhá světová válka a případ Tachovsko.* Plzeň: Vydavatelství ZČU, 2010, s. 176.

⁵³ Tamtéž, s. 176.

⁵⁴ NEJEDLÝ, Z. *Komunisté dědici velkých tradic českého národa.* Praha: Československý spisovatel, 1953, s. 19.

MEMO 2012/1

konaly v roce 1952 a pak vždy v pětiletém cyklu. Občas docházelo k menším oslavám mimo pětiletý cyklus, ale nejsou to oslavy pravidelné a též nikterak velké.⁵⁵

4.1 Husitství jako příklad komunistické ideologie

V roce 1948 se dostávají plně k moci komunisté. Důsledkem nástupu komunistického režimu byla izolace od Západu a slepá poslušnost nařízením z Moskvy. V bývalém okresu Tachov, ale nejenom tam, posilovali komunisté svou legitimitu propojováním své ideologie a národní tradice. Husitství bylo komunisty prezentováno jako předstupeň komunistických ideálů.

„ *Husitství je jen nejdokonalejší, nejsvrchovanější vítězství této mravní renesance, hnutí plné svěží síly, jež tvořila mízu celého národního života, až konečně svrhla pouta starší konvence a projevila se v celé kráse.*“⁵⁶ Tato interpretace husitství od Zdeňka Nejedlého nám ukazuje, že se komunisté s husity ve vlastnostech a činech v podstatě ztotožňovali. Navíc boj českého národa proti německému (křižáckým vojskům) a následný vývoj česko-německých vztahů, jen pomáhal komunistům v udržení jejich režimu na základě udržování historické sounáležitosti s husitstvím. A toto vědomí muselo být neustále udržováno a posilováno, proto také měly husitské slavnosti v režii komunistů velkolepý manifestační charakter.

4.2 První velké husitské slavnosti v režii komunistů

V na začátku srpna v roce 1952 se uskutečnily husitské slavnosti k 525. výročí vítězství husitů nad křižáky. Součástí oslav byla vojenská přehlídka příslušníků Pohraniční stráže, Lidových milic a Sboru národní bezpečnosti.⁵⁷ Přehlídka vojenské

⁵⁵ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. *Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 34-35.

⁵⁶ NEJEDLÝ, Z. *Komunisté dědici velkých tradic českého národa*. Praha: Nakladatelství ROH, 1987, s. 93.

⁵⁷ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. *Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 6.

MEMO 2012/1

síly měla být reakcí na politickou situaci dané doby. V roce 1952 začala válka Spojených států amerických se severní Koreou, podporovanou Sovětským svazem. Komunisté proto také využili husitských oslav k tomu, aby připodobnili americké vojsko ke křížáckému, jež zabíjelo a ničilo vše, co mu přišlo pod ruku. Vojenská přehlídka měla být také ukázkou stmelení českého národa, a to především pohraničí, které bylo po válce doplněno novým různorodým obyvatelstvem.⁵⁸

Husitských oslav se v roce 1952 účastnil také velvyslanec Korejské lidové demokratické republiky Kim-Du-Bon. I proto najdeme v místním tisku z této doby mnoho přirovnání amerického vojska v Koreji ke křížákům,⁵⁹

Během oslav také proběhlo uctění památky obětí 2. světové války za účasti stranických a státních orgánů. Oslavy konané v roce 1952 byly předstupněm k oslavám v roce 1957, které měly již celokrajský charakter.⁶⁰

4.3 Husitské oslavy v roce 1957

Program oslav 530. výročí vítězství husitů u Tachova byl připravován již od počátku roku 1957. Na základě rozhodnutí okresního výboru Komunistické strany Československa měly mít oslavy charakter celokrajský. Program oslav byl zaměřen nejen na historické události, šlo zejména o přehlídku rozvoje pohraniční oblasti a ukázkou mírové manifestace.⁶¹

Samotné oslavy, hlavní program, byly stanoveny na dny 3. a 4. srpna.⁶² Oslavy konané v roce 1957 se u obyvatel Tachovska ale i okolí těšily značnému

⁵⁸ Tamtéž, s. 6.

⁵⁹ Krausová, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 84.

⁶⁰ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In *560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křížáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 7.

⁶¹ Tamtéž, s. 7.

⁶² BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K. *O vyhnání křížáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982, s. 47.

MEMO 2012/1

zájmu a očekávání, a to především z důvodu, že se v Tachovské jiskře objevily zprávy, že oslavy navštíví osobně československý prezident Antonín Zápotocký.

*„Letošní oslavy budou mít mohutný ráz. Zavítá mezi nás člen politického byra naší rodné Komunistické strany Československa, prezident republiky, soudruh Antonín Zápotocký. To je vysoké vyznamenání pro nás, hraničáře tachovského okresu. Je to však zároveň závazek, abychom ještě lépe a obětavěji pracovali při uskutečňování usnesení celostátní konference strany.“*⁶³ Články podobné charakteru se nesly před zahájením oslav celým krajem.

Nejenom v tomto článku, ale i v mnoha ostatních je zdůrazňována role obyvatelstva jako hraničářů, kteří jsou potřeba, aby bránili západní hranice. Jako v minulosti je potřeba, aby hranice bránili před německým obyvatelstvem, které v dané době představovalo imperialistický Západ.⁶⁴

Dalším úkolem oslav bylo ukázat vzestup pohraničí a jeho sílu. Dochází k opravám v parku, kde se měl program husitských slavností odehrávat a také na domech, fasádách domů v centru Tachova, kde se slavnosti konaly.⁶⁵ Síla pohraničí byla prezentována monumentální přehlídkou ozbrojených sil. Součástí přehlídky bylo také převedení armádních raketometů.⁶⁶

Dne 2. srpna oslavy započaly premiérou třetího filmu z trilogie „Proti všem“. Druhý den ráno již všichni očekávali příjezd prezidenta, který skutečně dorazil a svoji návštěvu započal navštívením nově otevřené výstavy „ Husitské válečnictví“ v tachovském muzeu. Poté navštívil okolní zemědělská družstva a pohraničníky.

⁶³ Vítejte mezi námi, soudruhu presidente!. *Tachovská jiskra*, roč. 8, 1957, číslo 32-33 z 3. 8., s. 1.

⁶⁴ Krausová, M. Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů. In *Dějepis XIX*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 79.

⁶⁵ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In *560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křížáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 9.

⁶⁶ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 84.

MEMO 2012/1

Večer prezident zakončil zhlédnutím představení Tylovy „Tvrdohlavé ženy“ v přírodním divadle.⁶⁷

V neděli dne 3. srpna se konal projev prezidenta Antonína Zápotockého na tachovském náměstí.

„Věřím v síly lidské vůle, věřím sílu lidské práce, věřím v socialismus a ve vás, kteří na nejzápadnější výspě našeho pohraničí jste jeho budovateli. Žít se musí a žít se bude. Ne po staru, ale novým, lepším životem. Směr pro nový život neudávají maroděři, odrodilci, utečenci a věční ustrašení. Směr pro nový život a dráhy k němu proklešují odvážní průkopníci, kteří dovedou překážky odstraňovat, s nepřízní osudu se rvát a nakonec zvítězit. Jednota našeho pracujícího lidu je dnes tak pevnou, jako nikdy nebyla. Je pevnou ve vnitrozemí, ale zvláště v našem pohraničí.“⁶⁸

Projev prezidenta obsahuje chválu pracujícího obyvatelstva a vyzdvihuje pevnost a stmelenost pohraničí, poukazuje na to, že pro lepší osud je potřeba případně se i rvát. V této části prezidentova projevu je i narážka na to, že v případě útoku ze západu, je potřeba bojovat za udržení režimu, který dle tvrzení dobové propagandy představuje lepší budoucnost, již ve svém projevu prezident také zmiňuje.

4.4 Husitské oslavy v roce 1962

V roce 1960 dochází k novému územnímu uspořádání okresů. Stranickými orgány bylo rozhodnuto, že husitské slavnosti se budou konat v pětiletém cyklu jako oslavy celokrajské. Hlavním argumentem pro další konání tachovských oslav bylo, že je potřeba rozvíjet novodobé tradice.

Oslavy v roce 1962 mají obdobný charakter jako ty předchozí z roku 1957. Přípravy programu oslav však probíhaly již několik měsíců předem.

⁶⁷ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 10.

⁶⁸ Tamtéž, s. 10-11.

MEMO 2012/1

V Tachově vystoupilo několik divadelních scén, které Tachovu představily své divadelní hry. Mezi nejznámější divadelní soubory, které navštívily Tachov, byly soubory Slovenského národního divadla, opery Národního divadla a soubor divadla Alfa. Součástí oslav byla také sportovní utkání, dále otevření výstav Armádního výtvarného střediska a Technické tvořivosti vojáků.⁶⁹

Těžištěm oslav byla stejně jako při minulých oslavách vojenská přehlídka armády. Přehlídka měla symbolizovat připravenost obranných sil Československa proti případnému nepříteli.

Velkolepé vojenské přehlídky se účastnil tehdejší ministr národní obrany generál Bohumír Lomský a hlavní projev při přehlídce přednesl ministr státní kontroly Majling.⁷⁰ Již od měsíce května 1962 najdeme v Tachovské jiskře informace o přípravě slavností a články připomínají historický vývoj oblasti za husitství a vyzdvihující vítězství husitů nad křižáckými vojsky.

V tomto periodiku najdeme ale též články připomínající „nepěkné“ činy německého obyvatelstva, které jsou občas i tendenčně pojaté. *„Osídlenci tachovského okresu, kteří teprve po slavném vítězství Rudé armády nad fašistickým Německem v roce 1945 se vrátili na starou slovanskou půdu, nemohu navazovat na období, kdy v tomto starém chodském okrese mával knutou cizácky feudál, kdy zfanatizované henleinovského hordy zneuctívaly hranice republiky, aby ji jednoho zářijového dne roku osmatřicátého vřízly hluboko do nitra zamračené země. Tím spíše vidí proto náš lid veliký vzor v lidové husitské revoluci, nadšení hrstky bojovníků, kteří se nezalekli mnohonásobné přesily nepřátel a bojovali statečně, plni spravedlivého revolučního zápalu za zlepšení sociálního postavení těch nejmudřejších.“*⁷¹

⁶⁹ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 13-14.

⁷⁰ Manifestace síly a bdělosti. *Tachovská jiskra*, roč. 13, 1962, číslo 25 z 20. 6., s. 2.

⁷¹ Po vzoru husitských předků. *Tachovská jiskra*, roč. 13, 1962, číslo 25 z 20. 6., s. 2.

MEMO 2012/1

Před zahájením oslav se v Tachovské jiskře objevuje mnoho článků, jež slavnosti propagují. Na hlavní straně Tachovské jiskry ze dne 27. 6. 1962 najdeme jako nadpis článku, slavný výrok Jana Žižky: „*Nepřátel se nelekejte a na množství nehleďte.*“

V Jiskře se také objevuje mnoho článků, které vyzdvihují úspěšnou rekonstrukci a modernizaci města jako průvodní jev konání husitských oslav. „*V neděli již návštěvníky uvítá dokončená stavba jeviště v přírodním divadle. V letošním roce, zde byly uskutečněny rozsáhlé úpravy, vybudovány šatny i s umývárny a sociálním zařízením, zavedena kanalizace, přistavěny prostory pro osvětlovače, zařízena nová elektroinstalace.(...) Další velkou stavbou je stadion. Dokončuje se již navážení zeminy na hrací plochu a brigádníci zrad občanů provádějí potřebné výkopy pro zavedení rozhlasu.*“ „*Značná část závazků se týkala opravy rodinných domků. Tato akce se rozvinula až nečekaně úspěšně, vždyť jen do konce června letošního roku si v Tachově občané opravili, nabilili 180 domků*“⁷²

4. 5 Husitské oslavy v roce 1967

Koncem 60. let dochází v komunistickém Československu k uvolnění politické situace, což se promítlo i do atmosféry husitských slavností v Tachově. Slavnosti se nesly v podobném duchu jako ty předchozí, ale novinkou bylo vytvoření repliky husitského vozu.⁷³ Nápad vzešel od Františka Trobla, ředitele lidové školy umění a Zdeňka Flígra, ředitele okresního osvětového domu, kteří přišli s myšlenkou použití husitského vozu pro účel propagace.⁷⁴

Husitský bojový vůz byl sestaven v Tachově a byl převezen do Prahy, aby 30. července vyrazil na propagační cestu z Prahy do Tachova. Vůz byl tažen koňským čtyřspřežením a jeho posádku tvořili členové a asistenti vysokých škol, redaktor

⁷² Tachov v plném lesku. Tachovská Jiskra, roč. 13, 1962, číslo 31 z 1. 8., s. 2.

⁷³ KRAUSOVÁ, M. Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů. In *Dějepis XIX*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 83.

⁷⁴ RNDr. Pavel Řepa.

MEMO 2012/1

Mladé fronty a dva kočí. Veškeré osazenstvo na voze bylo v dobovém husitském oblečení.⁷⁵ Husitský kněz, který byl také součástí vozu, po celou dobu cesty svolával v každém větším městě, kterým vůz projížděl „všechny dobré Čechy k obraně Tachova.“⁷⁶ Vůz vzbudil po cestě ohromnou pozornost a dokonce se kvůli němu tvořily dopravní zácpy. Hlavní funkcí vozu byla propagace husitských oslav a pozvání na oslavy do Tachova. Vůz dorazil zdárně do cíle, na přeplněné tachovské náměstí, dne 5. srpna, kde byl přivítán velkým potleskem.

Při cestě také došlo k setkání předsedy vlády Jozefa Lenárta s posádkou husitského vozu, při které husitský kněz promluvil „tvrdými slovy“ k předsedovi vlády, který navenek „kritická slova“ bral s humorem. Časem se však ukázalo, že ve skutečnosti se ho incident dotkl a osočil posádku husitského vozu z vedení protistátních řečí. Z toho důvodu se již při dalších oslavách jízda husitského vozu nekonala, a to až do roku 1987.⁷⁷

Husitské oslavy v roce 1967 na Tachovsku probíhali již od května. Konalo se mnoho kulturních i sportovních akcí. V Boru u Tachova byl již o promítán cyklus filmů s husitskou tematikou. Samozřejmě, stejně jako tomu bylo i minulých letech, dochází ke zkrášlováním a opravám ve městě, což je samozřejmě velmi zdůrazňováno i v místních novinách. „*Každý, kdo má v těchto dnech možnost jezdit po okrese, nám dá za pravdu, že sotva kdy se dělalo pro úpravy a zkrášlení jednotlivých obcí Tachovska tolik, jako právě letos.*“⁷⁸

Program oslav 540. výročí bitvy u Tachova měl být opravdu pestrý a zajímavý. Jednoho z hlavních dnů konání oslav, 5. srpna, bylo v programu slavností promítání dvoudílného filmu Františka Vláčila Markéta Lazarová v letním kině

⁷⁵ BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Zápačeské nakladatelství, 1982, s. 42.

⁷⁶ KRAUSOVÁ, M. Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů. In *Dějepis XIX*. Plzeň: Zápačeská univerzita, 2003, s. 84.

⁷⁷ RNDr. Pavel Řepa.

⁷⁸ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In *560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 18

MEMO 2012/1

atrakce, výsadek parašutistů z výše 1100 metrů volným pádem, dále utkání v kopané žen a v předvečer výročí bitvy došlo k zapálení velkých ohňů na všech výšinách a památných místech okresu.⁷⁹

V čele stranické a vládní delegace, která se účastnila oslav, byl opět tehdejší předseda vlády Jozef Lenárt. Během dvoudenního pobytu na Tachovsku stihl navštívit stříbrskou mlékárnu, velkokapacitní teletník v Těchlovicích a další zemědělská družstva, tachovský Plastimat a dokonce vystoupal až na hrad Přimda.⁸⁰

*„... Naše poděkování patří všem, kteří usilujete, aby se tato posvátná země našich předků, plná svědectví a jejich zápasu o spravedlivost, o národní svěbytnost, o lidský pokrok stala více prosperující a na věky pevnou částí naší socialistické republiky a tím i spolehlivou hradbou celého tábora socialismu a míru. Svou prací, činorodým vlastenectvím a víme dobře, soudružky a soudruzi, že nejednou zejména v letech minulých, také osobním sebezapřením jste vytvořili a vytváříte i zde na Tachovsku pod starobydou Přimdou jistý a spokojený domov svůj, svých dětí i pokolení a generací budoucích.“*⁸¹

Pobyt Jozefa Lenárta vyvrcholil manifestem radosti a síly v neděli v 10:00 hodin na Gotwaldově třídě (dnešní ulice T. G. Masaryka)⁸². Manifestu se také účastnil ministr národní obrany armádní generál Bohumír Lomský a další vysoký funkcionáři strany. Tato vojenská přehlídka byla „opět tou nejmohutnější, jakou kdy Tachov zažil“. Součástí přehlídky byly prapory samopalníků, Pohraniční stráž s pátracími hlídkami, obrněné transportéry, nákladní vozy táhnoucí bezzákluzové kanóny a děla, protiletadlové kanóny a tankové jednotky. Hlavní senzací přehlídky bylo předvedení,

⁷⁹ Husitské střepeiny. *Tachovská jiskra*, roč. 17, 1967, číslo 30 z 28. 7., s. 2

⁸⁰ BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. In 560. *Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 18-19.

⁸¹ Odkaz Tábora stále aktuální. Z projevu předsedy vlády J. Lenárta v Tachově. *Tachovská jiskra*. XVII., 1967, číslo 32 z 11. 8., s. 1.

⁸² PONCAROVÁ, B. Vývoj názvů ulic v městě Tachově 1925-2006. In *Sborník muzea Českého lesa v Tachově*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, 2007.

MEMO 2012/1

nejmodernějších zbraní té doby, řízených střel.⁸³ V článku Manifestace radosti a síly z Tachovské jiskry ze dne 11. 8. 1967 najdeme zdůraznění, že vlastnictví řízení raket, potvrzuje slova Jozefa Lenárta o dostatečné síle a účinných prostředcích proti případnému útoku agresora. Tím se snažila komunistická moc říct, že nepřipustí žádný odpor vůči režimu demonstrovala tak připravenost a vybavenost pro případ nečekaného konfliktu. Tyto přehlídky měly také sloužit jako hrozba opozici režimu, kterou již v té době bylo možné předpokládat.

Významnou událostí, která byla součástí oslav v roce 1967, bylo odhalení základního kamene husitského památníku na vrchu Vysoká.⁸⁴

4.6 Husitské oslavy v roce 1972

Po roce 1968 se proces tzv. normalizace komunistického Československa, promítá i do husitských oslav na Tachovsku. Mají rozdílný program oproti těm předchozím. Pozoruhodné je v tomto kontextu např. to, že součástí oslav v roce 1972 již nebyla vojenská přehlídka, která měla při oslavách dosud dominantní postavení a bývala považována za vrchol programu.

Program oslav 545. vítězství husitů nad křižáky neprobíhal jen v hlavních dnech, 4. a 5. srpna, stanovených propagační komisí, ale probíhal již od 8. července. Na Tachovsku se konala řada vystoupení amatérských ale i profesionálních uměleckých souborů. Největší atrakcí bylo vystoupení souboru opery J. K. Tyla dne 8. července v letním kině s představením „Prodaná nevěsta“. V okresním muzeu v Tachově byla v červenci otevřena výstava obrazů a grafiky Armádního studia Praha.⁸⁵

⁸³ Manifestace radosti a síly. *Tachovská jiskra*, roč. 17., 1967, číslo 32 z 11. 8., s. 1.

⁸⁴ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 84.

⁸⁵ HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In 560. *Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 24.

MEMO 2012/1

Hlavní program oslav započal v pátek dne 4. srpna přehlídkou vojenských souborů v letním kině. V sobotu dne 5. srpna byl program oslav zahájen koncertem dechových hudeb. V sobotu v odpoledních hodinách program vyvrcholil velkou manifestací pracujících, kteří s transparentem „*Tachovsko v duchu pokrokových tradic splní úkoly XIV. sjezdu KSČ*“⁸⁶ vyrazili k slavnostnímu odhalení památníku na Vysoké.⁸⁷

Památník byl vystaven na vrcholu Vysoká jako připomínka toho, že Prokop Holý odtud řídil vítěznou bitvu.⁸⁸ Památník je postaven na malém prostranství ze železobetonových desek. Autorem osmimetrového moderního monumentu je inženýr Čeček.⁸⁹ V horní části pomníku je připevněn kovový kalich, který znázorňuje husitský symbol. V rohu dlážděného prostranství nalezneme bronzovou desku se zobrazením plánu tažení husitského útoku a útěku křižáků.⁹⁰ Bronzová deska byla vyhotovena Rudolfem Matějkou z Plzně.⁹¹

Sobotní program pokračoval sportovními akcemi a večer lidovou zábavou se staročeským pohoštěním a historickým šermem.

V neděli se program slavnosti ukončoval sportovními akcemi a vystoupením armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého. Svazarm prezentoval ukázky modelářského a střeleckého kroužku.⁹²

⁸⁶ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 85.

⁸⁷ Program husitských oslav. *Tachovská jiskra*, roč. 18., 1972, číslo 31 z 4. 8., s. 1.

⁸⁸ Dle Bystrického a Wasky v pramenech není uvedeno odkud Prokop Holý bitvu řídil. Ale ve své knize *O vyhnání křižáků z Čech se zmiňují, že v důsledku oživení husitských tradic (vyzdvihnuté vlády komunistů) došlo zrození nové legendy*.

⁸⁹ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 85.

⁹⁰ BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982, s. 48.

⁹¹ Marie Mirtlová.

⁹² HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In *560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 26.

MEMO 2012/1

Po celou dobu konání slavností byla stanovena vlajková výzdoba na všech státních a veřejných budovách ve městech a doporučena i na soukromých domech.⁹³

„Tady u Tachova, se střetly husitské houfy, početně ne příliš veliké, s mnohonásobně silnějšími nepřitelem – křížáky. Bojovali statečně, plni spravedlivého revolučního zápalu pro národní a sociální spravedlivost. A právě tak, jako vždy před tím, i v této bitvě slavně zvítězili.

My hraničáři Tachovska, se vždy hrdě hlásíme k revolučnímu odkazu našich husitských předků. Husitské tradice, zmnohonásobenou socialistickou skutečností, jsou a vždy budou jedním ze zdrojů síly a odhodlání vytvářet nový a spravedlivý společenský řád, ale také jedním ze zdrojů síly a odhodlání odrážet jakékoliv pokusy novodobých křížáků a jakýkoliv zvrat v tomto vývoji.

Tuto sílu dále násobí i skutečnost že dnes už nejsme sami v úsilí o vybudování spravedlivé beztřídní společnosti; s námi usiluje o tyto cíle stamilióny lidí našich bratrských zemí. To je velká přednost před vzpomínanou historií, to je skutečnost, které si musíme nade všechno vážít.“⁹⁴

V citovaném článku nacházíme opět přirovnání komunistů k husitům a propagandistická zdůraznění, že pokud se někdo z novodobých křížáků, čím jsou myšleny západní velmoci a především USA, pokusí o jakoukoliv invektivu nebo zásah proti socialistické společnosti, bude následovat účinná obrana. V článku je také zdůrazněno, že v případném boji nezůstaneme sami, stejně jako husité se obrátíme o pomoc k bratrským zemím. Tyto proklamace je možné interpretovat jako výraz normalizační propagandy po zásahu vojsk Varšavské smlouvy proti obrodnému procesu v ČSSR.

⁹³ Vlajková výzdoba na husitské oslavy. *Tachovská jiskra*, roč. 18, 1972, číslo 31 z 4. 8., s. 1.

⁹⁴ V duchu husitských tradic za další rozvoj socialistického Tachovska. *Tachovská jiskra*, roč. 18, 1972, číslo 28 z 14. 7., s. 2.

MEMO 2012/1

Husitské slavnosti konané v roce 1972 měly jistě pestrý program, ale ani zdaleka tak bohatý jako oslavy předchozí. Značný vliv jistě na to měla doba. Co se týká důležitosti reprezentace komunistické strany při akci můžeme pozorovat, že v delegaci se již neobjevují tak významní funkcionáři jako v předešlých letech, kdy se slavností účastnil předseda vlády nebo prezident. Nejvyšší osoba stranické a vládní delegace, která se účastnila oslav v roce 1972, byl místopředseda vlády Štěpán Horník.⁹⁵

4.7 Husitské oslavy v roce 1977

Jak bylo zvykem i u předchozích oslav, program oslav probíhal již několik měsíců před výročím. Hlavním programem oslav v roce 1977 byla mírová manifestace, na které pronesl projev tehdejší předseda vlády Josef Korčák, který se husitských oslav společně s vládní delegací účastnil.⁹⁶

„... Od této významné události dějin husitského revolučního hnutí uplynulo mnoho času. Vystřídali se desítky generací, zdejší kraj i celý svět se změnil v nepoznání. Mnoho v náročné prověrce staletí neobstálo a upadlo v zapomnění. Ale odkaz těch, který před námi nesli revoluční pochodeň pokroku je nám stále živý a památka na ně blízka a drahá. Svědectví o třídních zápasech dávných věků zůstává stále zdrojem poznání. Poučení z těžké a dlouhé cesty za spravedlivým uspořádáním společnosti a odkaz slavné minulosti nás naplňuje hrdostí a volají nás k novým činům“⁹⁷

V jeho projevu opět zaznívá teze chápání komunistů jako pokračovatelů husitů, kteří také bojovali za beztřídní společnost. Slavnosti k výročí 550 let od bitvy u

⁹⁵ HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 24.

⁹⁶ BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K. O vyhnání křižáků z Čech roku 1427. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982, s. 49.

⁹⁷Tachov prožil sváteční dny. Tachovská jiskra, roč. 17, 1977, číslo 32 z 12. 8., s. 3.

MEMO 2012/1

Tachova byly opět charakteristické značnými opravami a rekonstrukcemi města. Došlo k rekonstrukci základní školy, městských hradeb⁹⁸ a části zámku.⁹⁹

V projevu Josefa Korčáka bylo také vyzvednuto, jak díky komunistické vládě Tachovsko výrazně ekonomicky posílilo a že se nyní již dokáže vyrovnat ostatním ekonomicky stabilním okresům v zemi.

„... Svědčí o tom i rychlý rozvoj vašeho města, pohled na nové sídliště, na dobře vybavené domácnosti, moderně oblečené lidi, rozesmáté mládí a zajištěné staří. Poválečné Tachovsko patří minulosti. Žijete v pohraničí, ale v podmínkách jako kterýkoliv vnitrozemský okres. Zato patří ocenění a dík všem, kteří s optimismem přišli a přes obtíže zůstali, všem, kteří přiložili ruce k dílu, všem, kteří mají zásluhu na naplnění hesla: Západočeský kraj – pevná hráz socialismu a míru“¹⁰⁰

Kulturní program husitský oslav v roce 1977 byl velmi bohatý od divadelních představení po vystoupení skupin historického šermu, byl k vidění seskok parašutistů a mnohá sportovní utkání. Po delší době byl opět použit historický husitský vůz, který však necestoval z Prahy do Tachova, ale již týden před konáním hlavního programu byl vystaven i s historickými zbraněmi a praporem na náměstí.¹⁰¹

4.8 Husitské oslavy v roce 1982

Jednalo se o předposlední husitské oslavy v režii komunistů. V Tachovské jiskře se objevuje mnoho článků, které se věnují tematice husitských oslav, jejich historii a významu pro obyvatele. V článku od Jiřího Fejta z Tachovské jiskry (23. 7. 1982) najdeme vývoj husitských oslav od roku 1946. Mnoho článků se stále věnuje zdůraznění, kolik nových budov bylo od roku 1946 vybudováno a jak město Tachov

⁹⁸ Patří mezi nejzachovalejší středověké hradby na našem území.

⁹⁹ HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 27.

¹⁰⁰ Tachov prožil sváteční dny. *Tachovská jiskra*, roč. 17, 1977, číslo 32 z 12. 8., s. 3.

¹⁰¹ HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 27 - 29.

MEMO 2012/1

vzkvátá. V dalších článcích najdeme informace o samotné historii bitvy roku 1427 a husitských symbolech.

Hlavní dny oslav byly stanoveny na 31. červenec a 1. srpen. Program probíhal již několik dní předem. V sobotu 24. července byla otevřena nová naučná stezka okolím Tachova. Stezka byla dlouhá osm kilometrů a po její trase bylo osazeno čtrnáct naučných tabulí.¹⁰²

Mírová manifestace, která se konala v letním kině, byla jedním z vrcholných programů husitských oslav v roce 1982. Nejvýznamnějším členem stranické a vládní delegace, který se účastnil manifestace, byl Vasil Bíl'ak.¹⁰³ Ve svém projevu Bíl'ak nezapomněl poděkovat obyvatelstvu za vybudování pevného a stabilního okresu, který chrání nejzápadnější území socialismu.

*„Bez přehánění lze říci, že Tachovsko se nezpronevěřilo revolučním ideám minulosti. Jako jeden z nejzápadnějších okresů socialistického Československa je současně i spolehlivou výspou socialismu v Evropě. Tak jako naši předkové nelitovali sil, aby zvítězil pokrok nad reakcí a život nad smrtí, i my vynaložíme pod vedením KSČ veškeré naše úsilí, abychom vytyčené úkoly splnili, aby naše vlast dále rozvíjela ke štěstí současných a budoucích generací.“*¹⁰⁴

Zpestřením bohatého kulturního a sportovního programu byla i akce místních studentů gymnázia, kteří si na slavnost vyrobili dobové husitské a křížácké kostýmy¹⁰⁵, ve kterých se účastnili celých oslav 555. výročí vítězství husitů nad křížáky.

4.9 Husitské oslavy v roce 1987

¹⁰² Tamtéž, s. 32.

¹⁰³ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 85.

¹⁰⁴ HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. In *560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křížáky u Tachova*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 32.

¹⁰⁵ KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000, s. 84.

MEMO 2012/1

I oslavy v roce 1987 měly podobný průběh jako minulé oslavy. V tisku se opět objevují informace o rekonstrukci a zvelebování Tachova. „ *Husitské oslavy nejsou tím hlavním a konečným cílem našeho snažení. Staly se především vhodným prostředkem a motivací k tomu, abychom naše město dál zvelebovali a pokročili kupředu v úpravách životního prostředí ke spokojenosti jeho obyvatel i návštěvníků. To se nám zatím daří. Z vypracovaného seznamu 47 budov, u nichž jsme usoudili, že by zasloužili opravu, provedlo do konce července jedenáct tachovských závodů a podniků úpravu fasád u 38 objektů.*“¹⁰⁶

Jako důkaz rozkvětu a rekonstrukce města, byl obyvatelům předkládán tachovský zámek, na jehož opravu v akci Z byla poskytnuta částka 18 miliónů korun. Renovovaný zámek také v hlavní dny oslav navštívila vládní delegace, v čele s místopředsedou vlády Zdeňkem Horčíkem, kjenž pak v letním kině pronesl hlavní projev na mírové manifestaci pracujících.

Ve svém projevu Zdeněk Horčík pochválil ekonomický růst Tachovska a zdůraznil důležitost mírové politiky Československa a podporu všech mírových iniciativ Sovětského svazu.¹⁰⁷ Zpestřením oslav byla bitva husitů na řece Mži. Myšlenka uskutečnit bitvu na řece Mži vzešla z faktu, že v minulém roce se konala soutěž „netradiční plavidla“, kde se jedna z posádek plavila v husitském voze. Někteří místní obyvatelé z toho byli tak nadšeni, že se rozhodli uskutečnit bitvu v rámci husitských oslav na řece. Bitvy se zúčastnilo přes 120 občanů převlečených za křížáky a husity. Ti s nesbývalým nadšením bitvu připravili bez jakéhokoliv nařízení shora, jen ze své vlastní vůle, pro zábavu a zpestření programu oslav.¹⁰⁸

Po dvaceti letech se do husitských oslav vrací propagační jízda husitského vozu. Návrat atrakce umožnilo uvolnění politické atmosféry v Československu. Na oslavu 560. výročí vítězství husitů projížděl husitských vůz s posádkou od 10. 8. 1987

¹⁰⁶ V duchu revolučních tradic. PRAVDA, roč. 68, 1987, číslo 183 z 7. 8., s. 4.

¹⁰⁷ Věrní revolučnímu odkazu. PRAVDA, roč. 68, 1987, číslo 191 z 17. 8., s. 1-2.

¹⁰⁸ RNDr. Pavel Řepa.

MEMO 2012/1

po celém okrese. Posádku tvořili mladí policisté.¹⁰⁹ Po pětidenní cestě se vůz vrátil na tachovské náměstí, kde byly „husitskému hejtmanovi“ předány klíče od města na dobu hlavních dnů oslav.¹¹⁰

4.10 Charakteristika oslav dle Milady Krausové

1) Přehlídka síly a úspěchů nového režimu

a) V prvních letech oslav šlo o demonstraci odzbrojených sil.

b) Druhou formou byla téměř všudypřítomná demonstrace „úspěchu“ socialistické výstavby.

2) Využití výročí pro potřeby ideové aktualizace.

3) Prezentace zájmu stranických funkcionářů o region.

4) Prezentace Tachovska jako odvěké bašty Čechů.

5) Kulturní a sportovní doprovodný program.¹¹¹

Husitské oslavy v režii komunistů se v zásadě nesly v uvedené atmosféře. Součástí oslav byla vždy vládní delegace, kdy nejvyšší člen ze stranické nebo vládní delegace pronesl projev k obyvatelstvu Tachova a zdůraznil úspěchy Tachovska, případně i ve svém projevu poukázal na soudobé politické problémy, přičemž lze dnes těžko říci, zda řadové občané Tachovska si narážky a případné metafory daného politického období nějak zásadně uvědomovali, či jim vůbec přikládali váhu.

¹⁰⁹ RNDr. Pavel Řepa.

¹¹⁰ Propagační jízda Tachovskem skončila. PRAVDA, roč. 68, 1987, číslo 190 z, 15.8., s. 2.

¹¹¹ KRAUSOVÁ, M. Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů. In *Dějepis XIX*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 77-78.

MEMO 2012/1

Důležitý bod, který v uvedené charakteristice Krausové postrádám, je nadšení obyvatelstva pro husitské slavnosti a dobrovolná spoluúčast na programu husitských oslav. Obyvatelstvo Tachova si uvědomovalo, že součástí oslav je i politický program, od přehlídky vojenské síly po mírovou manifestaci, ale brali to jako daň za příjemný několikadenní bohatý program zábavy.

Z vlastní iniciativy Tachovanů zapálených pro historii přišla myšlenka husitského vozu. Tato myšlenka byla dotažena až do konce a při oslavách v roce 1967 se také poprvé vydal husitských vůz na propagaci husitských oslav po republice. Jízda husitského vozu po republice značí nadšení obyvatel Tachova pro pořádání oslav a snahu o prezentaci města při husitských slavnostech. Dalším důkazem jistého nadšení obyvatelstva z oslav byl již uvedený fakt, že Tachované z vlastní iniciativy zrekonstruovali bitvu husitů proti křižákům na řece Mži.

4.11 Zhodnocení oslav v režii komunistického režimu

Husitské oslavy v režii komunistů měly zcela určitě ideologický záměr, ten však většina obyvatel vnímala jen matně. Důvod, proč se husitské slavnosti těšily ve městě a v okrese tak velké popularitě, byl především ten, že většina nově osídleného obyvatelstva se potřebovala identifikovat v dané pohraniční oblasti a husitská tradice k tomu dobře posloužila. Obyvatelstvo Tachova se vždy po pěti letech rádo ponořilo do bohatého kulturního programu, který jim byl v rámci oslav nabízen a užívali se bohatou kulturní nabídkou spojenou se zábavou a změnou jejich každodenního života. Navíc oslavy byly pouze jednou za pět let, takže obyvatelstvo se vždy na ně již těšilo.

5 Novodobé husitské oslavy po roce 1989

V roce 1989 dochází k sametové revoluci a pádu komunismu. Husitské slavnosti, které byly od roku 1946 v rukou komunismu tak ztrácí svého hlavního organizátora a pořadatele. Neskončily ovšem. Charakter oslav se ale po roce 1989 značně změnil. V návaznosti na pětiletý cyklus se v roce 1992 se konali první husitské oslavy, které již nebyly v režii komunistů.

5.1 Novodobé husitské slavnosti v roce 1992

MEMO 2012/1

Oslavy v roce 1992 měly zcela jiný charakter, než na jaký byli Tachované zvyklí do roku 1989. Ale některé prvky z „komunistických oslav“ se zachovaly a přešly do novodobých oslav. Jedním z těchto prvků byl husitský vůz, jenž zaznamenal velkou popularitu. V roce 1992, dne 11. srpna, byl vypraven husitských vůz¹¹² s posádkou na několikadenní putování po kraji.¹¹³ Funkce vozu byla jako v minulých letech propagační. Hlavní úlohou bylo přilákat na připravované slavnosti co nejvíce diváků. Svou cestu vůz zakončil dne 15. srpna, kdy přijel na tachovské náměstí, kde byl již očekáván mpočetným publikem. V sobotu se ještě vůz vypravil na nedalekou cestu na vrch Vysoká, kde byla pro veřejnost připravena šermířská skupina se svým vystoupením.¹¹⁴

Na Vysoké si mohli návštěvníci prohlédnout bitevní pole, výzbroj a zbraně jednotlivých šermířských skupin. Od brzkých odpoledních hodin na vrchu již probíhaly bitvy mezi jednotlivými šermířskými skupinami. V 16:00 program vyvrcholil rekonstrukcí bitvy u Tachova,¹¹⁵ která měla obrovský úspěch. Velkolepá podívaná na souboj husitů proti křižákům měla nebyvalou účast, kolem 30 000 lidí¹¹⁶.

„ *Když jsem slyšela tu hudbu, která dobývání „hradeb“, a celou rekonstrukci bitvy provázela, až mi běhal mráz po těle...*“¹¹⁷ S takovými a mnoho jinými pozitivními ohlasy byla rekonstrukce bitvy návštěvníky hodnocena. Samotné bitvy se zúčastnilo 250 bojovníků, husitů a křižáků z různých šermířských skupin.¹¹⁸

Součástí oslav 565. výročí bitvy byl i městský jarmark s více než půl stovkou obchodníků a řemeslníků. Na jarmarku mohli návštěvníci zhlédnout ukázky výroby a

¹¹² Husitský vůz již byl z minulých ročníků ve špatném stavu, ale díky opravě Františka Dvořáka, se mohl opět vydat na putování po okresu. viz. Od vítězné bitvy husitů nad křižáky u Tachova uplynulo právě 560 let. *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 34 z 20. 8., s. 1.

¹¹³ Putování husitského vozu. *Tachovská jiskra*, roč. 2., 1992, číslo 32 z 6.8., s. 2.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 2.

¹¹⁵ Husitské oslavy a tachovský jarmark ve zkratce. *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 33 z 13.8., s. 3.

¹¹⁶ Potlesk bitvě na Vysoké. *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 35 z 27. 8. 1992, s. 1.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 1.

¹¹⁸ Husitské „chuťovky . . .“. *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 35 z 27. 8., s. 3.

MEMO 2012/1

práce řemeslníků¹¹⁹, práce na hrnčářském kruhu, kovářské práce, výrobu dřevěných hraček, šperků a mnoho další dovedností.

Součástí oslav v režii komunistů byla vždy přítomnost hostů z vládní a stranické delegace, u novodobých husitských oslav jsou na slavnosti zvány již i zahraniční hosté. Oslav se např. zúčastnil zemský rada z Neustadtu A. Bindera a starostové německých příhraničních obcí. Starosta města Tachova Reinhold Wetzler k tomu vtipně sdělil přijíždějícím husitům, že město neohrožují ani křižáci ani cizáci ze žádné světové strany.¹²⁰

„Ohrožuje nás však nepřítel vnitřní, strašlivý a všudypřítomný – vlastní hloupost, nenávisť, lenost a ubohost... Ani ty, kazateli Pavle, ani tvoji bratři tohoto nepřítele neporazíte. Tenhle boj totiž musíme bojovat každý sám se s sebou a najít v sobě to lepší Já..!“¹²¹

V projevu starosty je zřejmá narážka na předchozí režim. Značná proměna je také v interpretaci husitů, zatímco předchozím režimem byli propagováni jako hrdinové, ve slovech starosty Wetzlera už žádné oslavné výroky na počest husitů neslyšíme.

5.2 Novodobé husitské slavnosti v roce 1997

Pořadatelem husitských slavností v roce 1997 se stala skupina historického šermu Rytíři z Tachova spolu s reklamní agenturou Cross Jana Pažoutky. Hlavním důvodem, jenž vedl Rytíře z Tachova k organizaci husitských oslav, bylo navázat na

¹¹⁹ Tržiště starých řemesel. *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 35 z 27. 8., s. 3.

¹²⁰ Od Bezdrůžic „hrr“ na Tachov... *Tachovská jiskra*, roč. 2, 1992, číslo 34 z 20. 8. 1992, s. 1.

¹²¹ Tamtéž, s. 1.

MEMO 2012/1

pětiletou tradicí husitských oslav spjatou s historií.¹²² Již od září 1996 se zabývali organizací a přípravou oslav, které měly pak velmi bohatý program.¹²³

Dle tradice z minulých ročníků, vyjel do měst a obcí okresu husitský vůz s posádkou. Vůz vyjel na svou cestu ve středu 13. srpna, z Tachova do Halže, z které dále putoval do Chodského Újezdu, Zadního Chodova, Chodové Plané, Plané, Boru, Stráže, Sycheráku, Starého Sedliště a v sobotu ve večerních hodinách svou cestu dokončil návratem do Tachova.¹²⁴

Třetí jízda husitského vozu se již nesetkala s tak velkým zájem, jaký byl u předchozích jízd. „*Atmosféra jízdy byla však trochu jiná. Nová po převratová doba přinesla jinou situaci. Mnozí lidé se o jízdu nezajímali.*“¹²⁵ Hlavní program husitských slavností byl zahájen dne 16. srpna v 8:30 hodin slavnostním průvodem městem, od kina Mže až na náměstí, kde se odehrával veškerý program slavností. Na náměstí program pokračoval představením účinkujících skupin.¹²⁶ Mezi historické skupiny šermu, které předvedly opět své dovednosti, patřili již zmínění pořadatelé Rytíři z Tachova, dále Gladius Hořovice, Lorika Plzeň, Berounští měšťané a Fedrfechtýři z Českých Budějovic.¹²⁷

Program na náměstí probíhal již od dopoledních hodin.¹²⁸ Návštěvníci mohli zhlédnout ukázky šermu a střelby. Za zvuky hudby byly předváděny ukázky gotického, renesančního a orientálního tance. Na náměstí, které bylo „oděno do středověkého hávu“, nechyběli polykači ohně a řemeslníci s ukázkami svého umění.

¹²² Zítřejší oslavy 570. Výročí bitvy u Tachova zahájí dobový průvod. *Tachovský deník*, roč. 6., 1997, číslo 189 z 14. 8., s. 11.

¹²³ Plamínek tradice naštěstí neuhasl. *Tachovská jiskra*, roč. 7, 1997, číslo 33 z 13. 8., s. 2.

¹²⁴ Dnes vyjede z Tachova do Halže husitský vůz. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 187 z 12. 8., s. 10.

¹²⁵ RNDR. Pavel Řepa.

¹²⁶ Program husitských oslav. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 184 z 8. 8., s. 13.

¹²⁷ Hlavní program zakončil ohňostroj. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 193 z 18. 8., s. 12.

¹²⁸ Vstup na Tachovské náměstí byl zpoplatněn pro dospělé částkou 40Kč. viz. Husitské oslavy 1997. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 190 z, 15. 8., s. 12.

MEMO 2012/1

Skoro celý sobotní program ovládly historické a šermířské skupiny se svými vystoupeními. Výjimku tvořilo vystoupení loutkového divadla Matěje Kopeckého z Prahy a velkolepá dobová módní přehlídka. Sobotní program byl zakončen krátkým průvodem ke hradbám, kde byl připraven ohňostroj. Hlavní atrakcí nedělního programu byla show Heleny Vondráčkové v areálu letního kina a koncert dechových hudeb.¹²⁹ Součástí programu byl také zábavný lunapark, sportovní utkání a výstava exotického ptactva.

Takto bohatý program oslav byl velmi finančně nákladný. A odhad celkového rozpočtu oslav v roce 1997 činí 250 000 Kč. Tachovští rytíři, jako pořadatelé oslav, s přípravou a sháněním příspěvků na pořádání oslav začali již na podzim v roce 1997. Místní čtyři banky jim přislíbily finanční příspěvky.¹³⁰ Ani jedna však svému slibu nedostála. Pouze Komerční banka přispěla částkou deset tisíc korun, která byla spíš než příspěvkem, úhradou za zveřejnění reklamy. Po tomto neúspěchu, Rytíři požádali o finanční pomoc město, to však pro konání oslav žádné peníze neuvolnilo, pouze poskytlo bezplatný pronájem náměstí za podmínky, že Rytíři budou propagovat pouze město Tachov.¹³¹ Jenom díky oslovení místních podnikatelů a živnostníků se podařilo získat finanční podporu na uspořádání oslav. Mezi firmy, které věnovaly pořadatelům peněžní příspěvky na uspořádání oslav, patřily firmy Chodovar, Klimo Klatovy, Závod lesní technik Tachov, Shadows a Stroplast.¹³²

Uspořádání husitský oslav bylo veřejností hodnoceno velmi rozpačitě, všechny jistě nadchl bohatý program ukončený velkolepým ohňostrojem a vystoupením populární zpěvačky, pokulhávající organizace a všudypřítomnost reklam byly však vnímány negativně.

„...Horší bylo, že ne na vše byl Tachov připraven důkladně připraven. Tak třeba posezení při občerstvení. To bylo pro většinu strážníků nemožné – nebylo kde. Děti

¹²⁹ „Husité“ vyjeli do třetice a znovu po okrese. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 190 z 15. 8., s. 12.

¹³⁰ Na oslavy přispěli většinou živnostníci. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 183 z 7. 8., s. 1.

¹³¹ Zitřejší oslavy 570. výročí bitvy u Tachova zahájí dobový průvod. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 189 z 14. 8., s. 11.

¹³² Na oslavy přispěli většinou živnostníci. *Tachovský deník*, roč. 6, 1997, číslo 183 z 7. 8., s. 1.

MEMO 2012/1

táhly kolotoče hlava na hlavě, horko, sem tam limonáda. Ale pak přišla chvilka poohlédnout se po toaletách. Ty nikde. Za to světelné efekty a decibely provázely veselí až téměř do rána. Po sobotním reji byla v neděli dopoledne část města zahalena pivními kelímky a tácky, odpadkových košů se nedostávalo. Nebudu asi jediný, komu bylo trochu smutno, z toho, jak na nás opanovala komerce a reklama s ní spjatá. Vlajek všude dost, ale husitská žádná a že pro svůj atypický střih byla v předchozích letech tak obdivována. Střed náměstí zabrala Škoda a její firemní zastávky. Replika husitského vozu byla pěkná, polepená sponzorskými letáky však připomínala spíš vůz FI.“

Bohužel komerce byla součástí oslav především z důvodu finančního zajištění.

Husitské slavnosti v roce 1997 však, vyjma husitského vozu a dobového oblečení, na tradici soslav vítězství husitů v bitvě o Tachov příliš nenavazují. Husitství již u pořadatelů není ve středu zájmu. Pohled na ně a na bitvu u Tachova již je zcela rozdílný proti tomu, který byl propagován komunisty. „*Ne příliš slavnou historickou událostí bylo obsazení města husitským vojskem r. 1427 a krvavým pozabíjením jeho obránců. Pak se stalo město základnou pro bojové kořistnické výpady husitů na území sousedního Horního Falcka.*“¹³³ Ve vyjádření tehdejšího starosty města Přemysla Kačírka můžeme rozeznat, že bitva o Tachov, respektive její vnímání, již nemá tak „pozitivní“ charakter jako v předchozí éře oslav.

5.3 Historické slavnosti v Tachově

Historické slavnosti vznikly, aby se Tachovanům připomněly i jiné historické události, než bylo vítězství husitů nad křižáky v roce 1427.

¹³³ Na husitské oslavy zve starosta města. *Tachovská Jiskra*, roč. 7, 1997, číslo 32 z 6.8, s. 4.

MEMO 2012/1

V roce 1999 se konají první tzv. Historické slavnosti v Tachově. Mezi hlavní zakladatele nového pojetí oslav patřili Robert Dvořák s Romanem Soukupem a jejich akupina, zvaná „Žertíři“¹³⁴. Hlavním důvodem pro vznik Historických slavností bylo dostát tradici slavností, ale připomenout historii Tachova nejen z dějin husitství.¹³⁵

První Historické slavnosti měly připomenout 670. výročí předání kostela Nanebevzetí Panny Marie králem Janem Lucemburským českému řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Od tohoto tématu se také odvíjely celé Historické slavnosti. Program začal od ranních hodin výstavou tachovských podniků a historických řemesel na náměstí, kde probíhal i středověký jarmark. Na náměstí hrála středověká hudba v podání hudební skupiny Milvus. Nejatraktivnější částí programu bylo rytířské klání na koních a průvod českého krále Jana Lucemburského.¹³⁶

„Náš cíl v tom roce byl ten, aby se do slavností zapojily firmy a řemeslníci, kteří by si prezentovali svoje firmy a výrobky. Tím by si dělali reklamu a později by přispívali na náklady slavností. Nechtěli jsme, aby se "platilo" vstupné. Do slavností jsme chtěli zapojit co nejvíce místní obyvatele! Nemusejí být profesionální soubory za velké peníze, ale chtěli jsme vyburcovat Tachováky k nějaké aktivní činnosti. To se nám, ale nepodařilo.“¹³⁷

Další Historické slavnosti v roce 2000 již neorganizovali Roman Soukup a Robert Dvořák. Hlavní důvod, proč od pořádání oslav ustoupili, byla náročnost organizační přípravy, jisté zklamání z (ne)reakcí občanů a také jejich pracovní vytížení.¹³⁸

V roce 2000 se hlavním pořadatelem Historických slavností stalo Městské kulturní středisko, které na programu oslav spolupracovalo s místním muzeem a místními amatérskými skupinami Žertíři a Komendyjanti. V roce 2000 se stalo

¹³⁴ PhDr. Jana Hutníková.

¹³⁵ PhDr. Jana Hutníková.

¹³⁶ Tachovské Historické slavnosti. *Tachovská jiskra*, roč. 9, 1999, číslo 32 z 11. 8., s. 5.

¹³⁷ František Soukup.

¹³⁸ Roman Soukup.

MEMO 2012/1

hlavním tématem oslav devadesátileté výročí existence železniční trati Tachov – Domažlice.¹³⁹ Oslavy zahájil příjezd Franze Josefa na tachovské nádraží. Na nádraží byla historická parnička a ručně poháněná drezína, na které se mohli zájemci povozit. Součástí programu byla také divadelní vystoupení, ohnivá šou a další bohatý program.¹⁴⁰

V roce 2000 měly historické oslavy podtitul „Na zlaté cestě aneb kudy jezdil Karel IV.“. Největší úspěch sklídl průvod císaře Karla IV. s císařovnou a jejich dvorem. Karlova družina byla obrovská a s účastí v ní vypomohli i bärnauštní ochotníci.

Celý průvod dovedl obecnstvo na vrch Vysoká, kde se odehrával program. Mezi hlavní novinku lze řadit pravý rytířský turnaj, kde se soutěžilo v šesti disciplínách. Rytířský turnaj zhlédl i předseda plzeňského kraje Petr Zimmermann, senátor Petr Morávek, hornofalcký prezident Wilhelm Weidinger, 8 českých a 5 německých zástupců a starostů měst ze sdružení měst s husitskou tradicí.¹⁴¹

Od roku 2000 Městské kulturní středisko ukončilo spolupráci s muzeem a najalo si jako hlavního organizátora oslav pana Silovského. Je veřejným tajemství, že od té doby ztrácejí slavnosti, ke škodě Tachova, regionální ráz.

5.4 Husitské slavnosti v roce 2002

Na oslavu 575. výročí byl vypraven na cestu tachovský vůz s Janem Husem, jako připomenutí cesty Jana Husa do Kostnice. Husitských vůz se vydal na třídní

¹³⁹ Historické slavnosti. *Tachovská jiskra*, roč. 10, 2000, číslo 33 z 16. 8., s. 1.

¹⁴⁰ Tachovské Historické slavnosti slovem a obrazem. *Tachovská jiskra*, roč. 10, 2000, číslo 35 z 30. 8. 2012, s. 3.

¹⁴¹ Slavnosti se líbily, aby ne, bylo se na co dívat. *Tachovská jiskra*, roč. 11, 2001, číslo 35 z 29. 8., s. 3.

MEMO 2012/1

cestu po okrese z německého Bärnau,¹⁴² z důvodu, že Jan Hus při cestě do Kostnice zde nocoval.¹⁴³

Celý program oslav i atmosféru oslav poznamenaly probíhající záplavy v České republice. Dokonce se uvažovalo i zrušení oslav. Oslavy se nakonec uskutečnily, ve dnech 16. - 18. 8. Vyvrcholením programu oslav byla rekonstrukce bitvy, která se pořádala pod vrchem Vysoká. Přípravy na bitvu trvaly několik týdnů, pod vrchem vznikla replika města Tachova. Účastníků bitvy bylo mnoho a vedle Čechů se bitvy zúčastnilo i 70 Němců v roli křížáků.¹⁴⁴

Hlavní program husitských oslav se konal na louce Vysoká, kde také bylo situováno historické tržiště. Tato poloha se ale ukázala velmi nevýhodná, jelikož terén byl velmi podmáčen a všude bylo spousta bláta. I přes tuto nepřízeň se oslav zúčastnilo 5747 diváků¹⁴⁵. Na oslavách také byla představena česko-německá hra „Kalich mistra Jana“, na které spolupracoval místní amatérský divadelní bor Komedyanti s německým divadelním sborem z Bärnau.¹⁴⁶

5.5 Historické slavnosti v Tachově v letech 2003 až 2006

Po husitských oslavách nastává období čtyř historických oslav. V roce 2003 byly slavnosti uspořádány na téma Jízdárna ve Světcích, v následujícím roce byl

¹⁴² Husitský vůz vyráží na cestu. *Tachovský deník*, roč. 11, 2002. Číslo 176 z 31. 7., s. 17.

¹⁴³ Husitský vůz změnil nejenom svou původní charakteristiku ale i posádku, která byla přeměněna z bojových husitů na posádku Jan Husa s doprovodem, která měla symbolizovat cestu Jana Husa do Kostnice. Tato změna charakteru husitského vozu byla nejenom nařízením města ale také vyplynula z dobového trendu, že válka je špatná věc, viz. RNDr. Pavel Řepa.

¹⁴⁴ Tachov čeká bitva. *Tachovská jiskra*, roč. 12, 2002, číslo 33 z 14. 8., s. 1, 3.

¹⁴⁵ Opět se strhla velká bitva. *Tachovská jiskra*, roč. 12, 2002, číslo 35 z 28. 8., s. 5.

¹⁴⁶ RNDr. Pavel Řepa.

MEMO 2012/1

podtitulem historických oslav Tachov bájích a pověstech. Program historických oslav však nebyl příliš zajímavý, a historický charakter oslav pomalu upadal.

Historické slavnosti v roce 2005 „Jede král, jede k nám..“ měly připomínat 890 let od první písemné zmínky o Tachově a 720 let vysazení královského města u hradu Tachov Přemyslem Otakarem II. Tyto slavnosti měly zcela jistě krásné téma, které však do programu nebylo skoro vůbec zakomponováno. Nebýt hry „Jede král, jede k nám..“, která byla připravena za spolupráce divadelních a šermířských sborů z Tachova a německého Bärnau, vůbec by nezaznělo.

V roce 2006 z důvodu absence výročí nějaké významné události spjaté s Tachovem se konaly slavnosti na téma „ Co v kronikách nenajdete, aneb jak se bavili před sto lety, když ještě nebyl rozhlas ani televize“. Program byl obdobný jako u předchozích oslav. Pozornost vzbudili představení hry Josef Švejk, jež sklídila velký potlesk.¹⁴⁷

5.6 Husitské slavnosti v roce 2007

Slavnosti 570. výročí byly očekávány se zájmem, veškeré vstupenky na náměstí byly vyprodány dlouho předem. Odhaduje se, že slavnosti navštívilo kolem sedmi tisíc lidí.¹⁴⁸ Vrcholem programu oslav byl noční dobový průvod husitů a křižáků k městským hradbám, kde se uskutečnila bitva husitů s křižáky, která vyvrcholila překrásným ohňostrojem.¹⁴⁹ Součástí programu byli nadále tachovští divadelníci a tachovská šermířská skupina Rytíři z Tachova.

Programově velmi bohaté slavnosti navštívili oficiální hosté, např. ruský konzul a starostové českých a německých měst spjatých z husitskou tradicí.¹⁵⁰ Při

¹⁴⁷ Propagační letáky k historickým slavnostem 2003-2007, soukromý archiv autorky.

¹⁴⁸ Slavnosti přilákaly v sobotu sedm tisíc návštěvníků. *Tachovský deník*, roč. 16, 2007, číslo 194 z 21. 8., s. 2.

¹⁴⁹ Božena Vaňková.

¹⁵⁰ Husitské dnes startují. *Tachovský deník*, roč. 16, 2007, číslo 191 z 17., 8., s. 1.

MEMO 2012/1

oslavách v roce 2007 se již neobjevuje jízda husitského vozu v žádné z jeho předešlých forem a to především z důvodu předchozího nezájmu o tuto atrakci.¹⁵¹

5.7 Pokračování historických slavností a husitské slavnosti v roce 2011

V následujících letech se i nadále konaly Historické slavnosti na témata významných událostí z dějin Tachova. Historické oslavy v roce 2011 byly spojeny tématem 150-ti let Jízdárny ve Světcích. Slavnosti opět oživil divácky oblíbený kostýmový průvod městem, rekonstrukce bitvy a ohňostroj.¹⁵² Místní ochotníci by rádi navázali na předchozí jízdu husitského vozu, a proto se rozhodli, že při oslavách se vydají z německého města Bärnau pěšky po okresu Tachova a v každé obci či městě, která budou procházet, zahrají krátké divadelní představení s husitskou tematikou. V něm však husity spíše zesměšňovali než oslavovali.¹⁵³

5.8 Charakter novodobých husitských oslav

a) Rekonstrukce bitvy

V novodobých oslavách se ujal nový prvek oslav, a to rekonstrukce bitvy o Tachov mezi křižáky a husity. Tento prvek vznikl z velkého úspěchu rekonstrukce bitvy v roce 1987 na řece Mži a také proto, že v 90. letech byli hlavními pořadateli oslav Rytíři z Tachova a jejich hlavní činností jsou šermířská vystoupení.

b) Dobový kostýmový průvod městem

Kostýmový průvod městem se u obyvatel Tachova těší velké oblibě, a proto je součástí jak husitských, tak i historických oslav. Průvodu se účastní i německé obyvatelstvo.

c) Ohňostroj

¹⁵¹ RNDr. Pavel Řepa.

¹⁵² Božena Vaňková.

¹⁵³ RNDr. Pavel Řepa.

MEMO 2012/1

Ohňostroj a ohnivá šou se stala součástí oslav, jde o módní, přitažlivou atrakci.

d) Kulturní a sportovní doprovodný program

Součástí oslav je stále bohatý kulturní program, především prezentace vlastní divadelní tvorby místního divadelního spolku Komedyjanti, kteří spolupracují se sousedním bavorským divadelním souborem s Bärnau. Při oslavách se koná každoroční slavnostní fotbalové utkání.

5.9 Husitské oslavy po roce 1989

První husitské oslavy v roce 1992 po sametové revoluci měly značně rozpačitý charakter, bylo to především z důvodu nového přístupu k fenoménu husitství¹⁵⁴, které bylo za komunistů nepřírozně vyzdvižováno. Důvodem, proč se husitské slavnosti v Tachově udržely i po roce 1989, byl především pfakt, že Tachované brali tradici husitství jako jejich národní identifikaci. Jak již bylo zmíněno, po roce 1945 přišlo nové obyvatelstvo, které se potřebovalo národnostně identifikovat. Tradice husitství byla pro ně českou tradicí, na kterou mohli být hrdi a prezentovat se jí. Navíc každé větší město pořádá slavnost, kde si připomíná svou historii a i město Tachov potřebuje takovou slavnost. Vzpomínka na 4. křížovou výpravu a husity byla pro Tachovany tak zakořeněnou událostí, že ji nehdľali měnit.

Oslavy v roce 1992 byly sice oproti předchozím oslavám, co do velikosti a programové nabídky o dost skromnější, než byly oslavy za komunistů, ale od jejich konání se neupustilo. Velkou zásluhu na zachování husitských oslav mají Rytíři z Tachova, kteří v 90. letech byly hlavními pořadateli oslav a dali jim tak zcela nový charakter.

Hlavním problémem novodobých oslav byla finanční stránka. Zatímco při oslavách za komunistů byl již od jara sestaven výbor na přípravu oslav a finanční stránka byla zajištěna státem, při novodobých husitských oslavách je financování

¹⁵⁴ PhDr. Jana Hutníková.

MEMO 2012/1

záležitostí sponzorů. Městské kulturní středisko, které je hlavním organizátorem oslav, dostane část financí od města a zbytek financí na uskutečnění oslav a programu si musí zajistit z vlastními silami. Proto také někdy dochází k situaci, že novodobé husitské slavnosti jsou spíše komerční záležitostí. Záměr iniciátorů oslav to samozřejmě není, i když nepopírají, že komerce k oslavám patří a že bez ní by se také husitské slavnosti nemohly konat.¹⁵⁵

Zcela nový prvek, který se objevuje v novodobých husitských oslavách, je spolupráce německých obyvatel na husitských slavnostech. Je to především město Bärnau, které společně s místními tachovským divadelním souborem komedianti spolupracují na divadelních představeních, které jsou součástí programu husitských oslav.¹⁵⁶ Německé obyvatelstvo se i účastní dobového průvodu, kde je převlečeno za křížácké vojsko.¹⁵⁷

S německou účastí na oslavách přichází také poněkud nový pohled na nacionální charakter akce, protiněmecké zaměření dob dřívějších ustoupilo snahám o družbu a přeshraniční spolupráci.

6 Srovnání husitských oslav v režii komunistů a novodobých husitských oslav

Hlavní rozdíl mezi novodobými oslavami a oslavami za komunismu je ztráta jejich ideologického podtextu. Co se týká charakteru oslav, některé prvky se zachovaly až do novodobých oslav, jiné úplně zanikly. Společný prvek husitských oslav za komunistů i těch novodobých je sociální funkce slavností. Pro většinu obyvatel Tachovska jsou slavnosti časem, kdy se setkají se svými blízkými a přáteli, které třeba i rok neviděli, uvolní se od všech starostí, práce a stresu a chtějí se při slavnostech pobavit připravenou zábavou.

¹⁵⁵ Božena Vaňková.

¹⁵⁶ RNDr. Pavel Řepa.

¹⁵⁷ Božena Vaňková.

MEMO 2012/1

Změnilo se i nadšení obyvatel z oslav. Zatímco za komunismu byli obyvatelé z oslav nadšení a vždy se na ně velmi těšili, neboť byly zpestřením každodenní šedi, při novodobých oslavách už popularita slavností kolísá, lidé jsou sytí, mnohem náročnější a vybíraví- Lidé jsou z oslav méně nadšení, i když oslavy jsou stejně programově bohaté a možná i bohatší. Stojí za úvahu, zda každoroční opakovaná slavnosti, na rozdíl od předchozího přiletého cyklu a menší důraz na lokální patriotismus husitské tradice nestojí za úbytkem dříve silné podpory místních.

Závěr

Ve svém výzkumu popisují vznik novodobých tachovských husitských oslav a jejich postupný vývoj, který spolutvářel moderní kulturní dějiny Tachovska.

První pokusy a připomenutí vítězství husitů nad křižáky v Tachově přichází s obdobím první republiky, kdy dochází k přílivu českého obyvatelstva do Tachova. Snahou menšinového českého obyvatelstva na Tachovsku bylo připomenutí slavné historické události pro české dějiny a právě husitství mezi takové události v českých dějinách patřilo. Navíc oslavy husitství byly obranou českých menšin na Tachovsku proti utlačování od převažujícího německého obyvatelstva. Během druhé světové války nejsou pochopitelně žádné možnosti veřejného konání oslav.

Zásadní změna v historii husitských oslav nastává po druhé světové válce, kdy dochází k vysídlení původního německého obyvatelstva a posléze pak k nástupu komunismu v Československu. Značně vylidněné pohraničí je novou vládou doosidlováno, obyvatelstvem z Čech i reemigranty z Rumunska a Maďarska. Komunistická vlády si velmi dobře uvědomovala zásadní polohu pohraničí a důležitost jeho kontroly. Komunisté věděli, že je potřeba, aby nové obyvatelstvo mělo pozitivní vztah k novému domovu.

Historická událost vítězství husitů na křižáky v roce 1427 v bitvě u Tachova, která byla připomenuta již za první republiky, posloužila komunistickému režimu k vytvoření místní národní tradice, již komunisté obyvatelstvu vykládali dle aktuálních politických potřeb.

MEMO 2012/1

Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů dostaly svůj zcela zásadní charakter a význam a postupně se staly velkolepou celookresní slavností a někdy dokonce až krajskou událostí. Jejich program byl vždy uzpůsoben, aby vyhovoval záměrů komunistické strany. Společnými prvky husitských slavností v režii komunistů bylo konání vojenské přehlídky, která byla postupně v slavnostech přeměněna za mírovou manifestaci pracujících. Hlavním záměrem komunistické strany byla prezentace jejich síly a ekonomických úspěchů v okrese. Součástí vojenské přehlídky a mírové manifestace byl vždy projev jednoho z vysoce postaveného stranického nebo vládního člena komunistické strany, který s delegací navštívil Tachov při konání husitských oslav a ve svém projevu nikdy nezapomněl zdůraznit úspěchy Tachovska pod hlavičkou komunistické vlády a případně reagovat na aktuální politické dění s přirovnáním k historickým událostem.

K zásadní proměně husitských slavností dochází po roce 1989, kdy dochází k pádu komunistického režimu a husitské slavnosti tak ztrácejí svého hlavního pořadatele. Při konání prvních novodobých husitských slavností byly vidět značné rozpaky, které byly dány především novou politickou situací a vytvořením nové spolupráce mezi německou a českou stranou pohraničí. Právě tato nová spolupráce mezi českou a německou stranou přinesla zcela nový prvek do husitských oslav, a to náhled na husitství jako na souboj náboženský a zastínila původní pohled na husitství jako sociální boj, prezentovaný přednostně komunisty. Díky novému pohledu na husitství dochází ke spolupráci německých sousedů z přhraničí na oslavách a jejich aktivní účasti na nich.

Provedla jsem výzkum, popis a srovnání oslav, které utvářely moderní dějiny Tachovska. Bylo nesmírně zajímavé pozorovat proměny i kontinuitu slavností a jejich jednotlivých složek. Navázala jsem na práci Milady Krausové a díky rozhovorům s lokálními pamětníky a účastníky událostí se dozvěděla další informace. Díky rozhovorům s organizátory novodobých husitských a historický slavností jsem v zásadě vyvrátila pohled Milady Krausové na pořádání slavností za účelem komerce. Komerce je zcela jistě součástí novodobých oslav, stejně tak tomu bylo při oslavách za komunistů. Nyní je však více viditelná, a to především proto, že právě díky sponzorům se mohou konat husitské a Historické slavnosti, které byly za komunistů

MEMO 2012/1

sponzorovány vládou. Záměr zneužití oslav pro komerční účely pořadatelé odmítají a shodují se, že hlavním cílem historických oslav zůstává připomenutí si významné historické události společně s kulturním programem.

Seznam literatury

Prameny:

SOka Tachov. Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921- 1938.

Literatura:

BÝRUT, V. - JAKL, V. Z historie husitských oslav I. *In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova.* Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987.

BYSTRICKÝ, V. - WASKA, K.. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982.

ČORNEJ, P. *Velké dějiny zemí Koruny české 1402-1437.* Praha: Paseka, 2010.

FRANKENBERGER, O. Bitva u Tachova 1427. *In Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15.* Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982.

HUTNÍKOVÁ, J. Z historie husitských oslav II. *In 560. Výročí vítězství husitských vojsk nad křižáky u Tachova.* Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987.

JÁNSKÝ, J. *Páni ze Švamberka - pětisetletá sága rodu s erbem labutě.* Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006.

MEMO 2012/1

KRAUSOVÁ, M. Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů. *In. Dějepis XIX.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2003.

KRAUSOVÁ, M. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí.* Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000.

NEJEDLÝ, Z. *Komunisté dědici velkých tradic českého národa.* Praha: 1953, Československý spisovatel.

NENUTIL, J. a kol. *Druhá světová válka a případ Tachovsko.* Plzeň: Vydavatelství ZČU, 2010.

NENUTIL, N. J. *Obležení stříbra a bitva o Tachov 1427.*

PONCAROVÁ, B. Vývoj názvů ulic v městě Tachově 1925-2006. *In. Sborník muzea Českého lesa v Tachově.* Domažlice: Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, 2007.

Procházka, Z. *Město Tachov.* Domažlice: 1997, Nakladatelství Českého lesa.

ŠLAJER, J. *Husitství v našem kraji.* Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963

ŠMAHEL, F. *Husitská revoluce 3.* Praha: Karolinum, 1996.

TRUBAČOVÁ, J. Průběh husitských válek na Tachovsku. *In. Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15.* Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982.

VOJÁČEK, L. SCHELLE, K. KNOLL, V. *České právní dějiny.* Plzeň: 2010, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Periodika:

Tachovská jiskra

Tachovský deník

MEMO 2012/1

Pravda

Pamětníci:

PhDr. Jana Hutníková, bytem Zářečná 1520, Tachov, datum rozhovoru dne 27. 3. 2012.

Marie Mirtlová, bytem 1.máje 1623, Tachov, datum rozhovoru dne 28. 3. 2012.

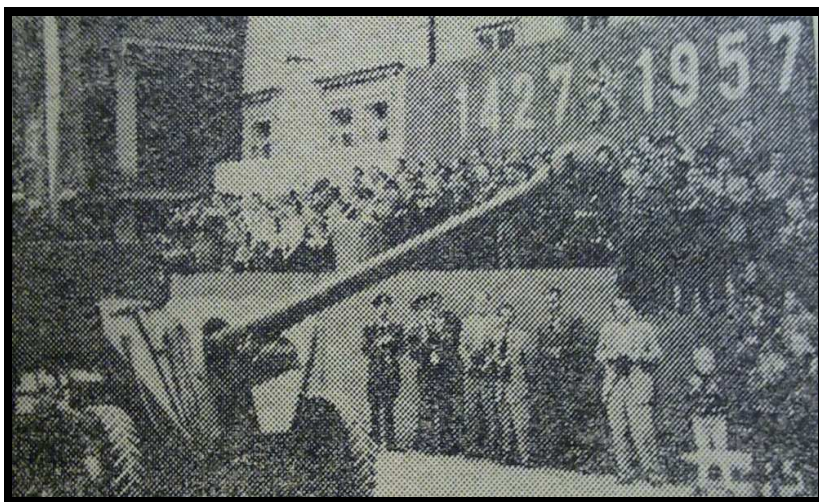
RNDr. Pavel Řepa, bytem Školní 1323, Tachov, datum rozhovoru dne 30. 3. 2012.

František Soukup, bytem Školní 1373, Tachov, datum rozhovoru dne 27. 3. 2012.

Božena Vaňková, bytem Želivského 1753, Tachov, datum rozhovoru dne 27. 3. 2012.

Přílohy

Příloha číslo 1 – snímek vojenské přehlídky při husitských oslavách v roce 1957

Zdroj: Začínají husitské slavnosti. Tachovská jiskra, roč. 13, 1962, číslo 26 z 27. 6., s. 2. Foto: Altman.

Příloha číslo 2 – Replika husitského vozu

Zdroj: Dnes vyjede z Tachova do Halže husitský vůz. Tachovský deník, roč 6, 1997, číslo 187 z 12. 8., s. 10. Foto: archiv okresního muzea.

MEMO 2012/1

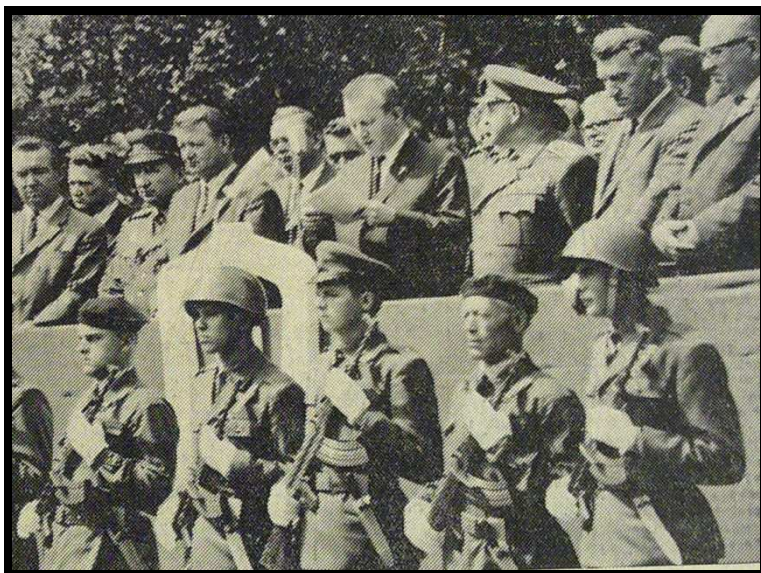
Příloha číslo 3 – Spanilá jízda husitského vozu v roce 1967 z Prahy do Tachova

Zdroj: První spanilá jízda „husitů“ začínala v Praze. Tachovský deník, roč. 6, 1997, číslo 189 z 14. 8., s. 10.

MEMO 2012/1

Příloha číslo 4 - Pohled na tribunu při projevu Jozefa Lenárta

*Zdroj: Tábor stále aktuální. Tachovská Jiskra. Roč. 17, 1967, číslo 32 z 11. 8., s. 1.
Foto: Altman.*

MEMO 2012/1

Příloha číslo 5 – Památník na Vysoké

Zdroj: Husité. [online] Dostupné z <http://www.husitstvi.cz/g66.php>. Citace 10. 4. 2012.

Příloha číslo 6 – Bitva „husitů“ a „křížáků“ na řece Mže při oslavách v roce 1987

Zdroj: Slavné vítězství husitů nad křížáky v roce 1427 očima historiků. Deník Nová Pravda, roč. 2, 1992, číslo 191 z 15. 8., s. 10. Foto: Archiv muzea Tachov.

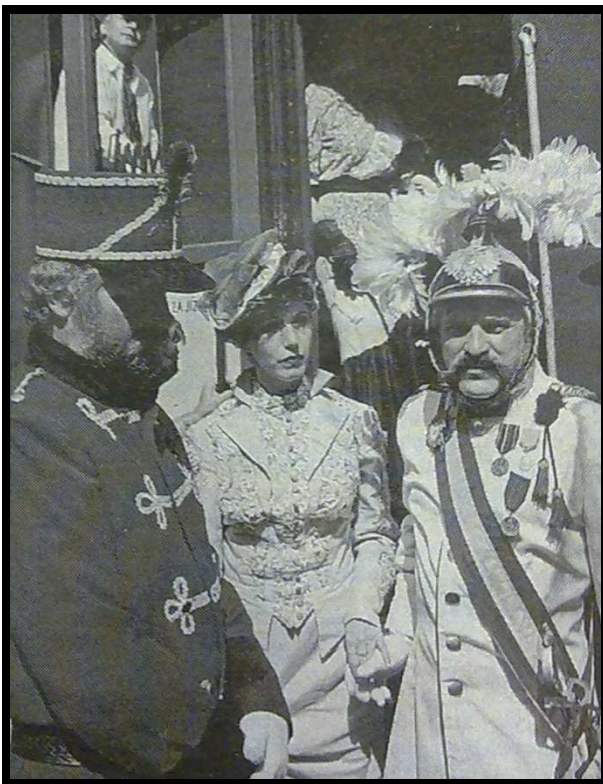
Příloha číslo 7 – Historické slavnosti „Jan Lucemburský“

Zdroj: Tachov v zajetí historie. Tachovská Jiskra, roč. 9, 1999, číslo 34 z 25. 8., s. 5.

MEMO 2012/1

Příloha číslo 8 – Příjezd císaře Františka Josefa I. s císařovnou na tachovské nádraží

Zdroj: Přijel císař Fr. Josef. Tachovská jiskra, roč. 10, 2000, číslo 34 z 23. 8., s. 1.

Příloha číslo 9 – Průvod českého krále a římského císaře Karla IV. po středověké Zlaté cestě

Zdroj: Do Tachova přijel Karel IV. Tachovská jiskra, roč. 11, 2001, číslo 34 z 22. 8., s. 1.

MEMO 2012/1

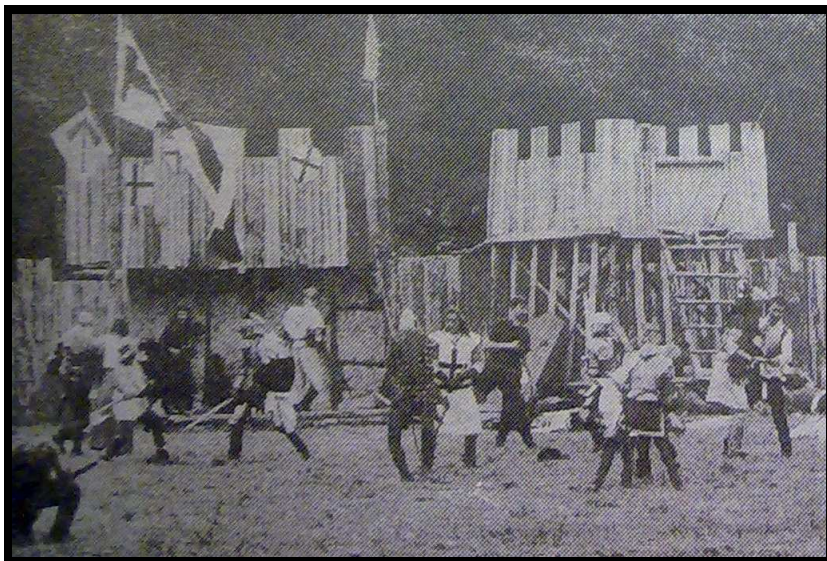
Příloha číslo 10 – Mistr Jan Hus dorazil s doprovodem na tachovské náměstí

Zdroj: Opět se strhla velká bitva. Tachovská jiskra, roč. 12, 2002, číslo 35 z 28. 8., s. 5.

MEMO 2012/1

Příloha číslo 11 – Rekonstrukce bitvy husitů a křižáků při oslavách v roce 2002

*Zdroj: Potlesk bitvě na Vysoké. Tachovská jiskra, roč. 2, 2002, číslo 35 z 27. 8., s. 1.
Foto: Marie Matějková*

MEMO 2012/1

Příloha číslo 12 – Noční průvod husitů a křižáků

Zdroj: Vzplála bitva o tachovský hrad. Tachovská jiskra, roč. 17, 2007, číslo 33 z 15. 8., s.5.

MEMO 2012/1

Příloha číslo 13 – Ukázka z představení divadelního souboru Komedijanti

Zdroj: Víkendový doprovodný program historických slavností na náměstí. Tachovský deník, roč. 10, 2001, číslo 191 z 15. 8., s. 13.

MEMO 2012/1

O autorce

Bc. Jana Cederová (*1988 v Plzni), studovala historii na FPE Západočeské univerzity v Plzni (Bc. 2012), nyní studuje archeologii na FF Západočeské univerzity v Plzni.

E-mail: Janicka101@seznam.cz

RECENZE / REVIEWS

VANĚK, Miroslav - HOUDA, Přemysl - MÜCKE, Pavel (eds.). Deset let na cestě. Orální historie na Sovinci 2002 - 2011. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011. ISBN 978-80-87398-12-8.

Naděžda Morávková

Kolektivní monografie zahrnující jak texty nejlepších odborníků orální historie u nás, vědeckých pracovníků a akademiků, tak texty studentské, má své kořeny na hradě Sovinci, kam již deset přijíždějí příznivci metody oral history na pravidelné diskusní workshopy. 298 stran textu pohledné publikace formátu A5, vazby V2, s plnobarevnou obálkou, na níž pochopitelně dominuje fotografie zmíněného hradu, je rozděleno do dvou hlavních oddílů - *Texty teoreticko-metodologické* a *Texty tematické*. Ty jsou uvedeny vzpomínkovým a bilančním ohlédnutím otce-zakladatele české orální historie, profesora Miroslava Vaňka, který příjemně nespoutaným stylem přibližuje počátky sovineckých workshopů a klikaté cesty, kterými se deset let ubíraly až do dnešní podoby.

V části teoreticko-metodologické nalezneme článek Lukáše Valeše se zajímavým názvem *Česká orální historie od sametové revoluce v českých městech po česko-rakouské vztahy*. Další ze zkušených expertů orální historie nastiňuje multioborové využití metody, její možnosti a široké spektrum aplikace, blíže se zabývá konkrétními možnostmi v oblasti politologie, mezinárodních vztahů a veřejné správy. Olomoucký odborník Pavel Urbášek v příspěvku *Metodologická a metodická „historizace“ orální historie - nové impulsy, nebo past? zdůraznil* varování před absolutizací orálně historického pramene, volá po nutné komparaci výsledků výzkumu s dalšími prameny a připomíná povahu metody coby prostředku, nikoliv cíle poznání minulosti. V zajímavém příspěvku nazvaném *Jak bádát o tzv. silových složkách...?*

MEMO 2012/1

Několik poznámek k výzkumu prostřednictvím orální historie shrnul Pavel Mücke své dosavadní zkušenosti z výzkumu ve zmíněné oblasti, upozornil na její přednosti, ale i úskalí, možnosti a meze použití. O úskalích metody na základě svých zkušeností z výzkumu historie podniku Československá námořní plavba píše i Lenka Krátká v příspěvku *Nejsou mezi námi jen slova. O některých úskalích využívání metody orální historie*. Příspěvek Jaroslava Vaňouse *Reflexe orálně historického projektu „Recording Voices & Documenting Memories of Czech and Slovak Americans“* zobecňuje zkušenosti ze zmíněného několikaletého projektu. Dalším bilančním příspěvkem je text Tomáše Boušky *Orální historie bývalých politických vězňů*, který se zabývá výzkumem a popularizací pamětí bývalých politických vězňů. Bouška oceňuje sovinecká setkávání pro rozvoj orální historie u nás a nazývá je orálně historickým „inkubátorem“.

Oddíl textů tematických „otevřít“ příspěvek budějovického odborníka Jiřího Petráše, nazvaný *Životní příběh Luisy Princové a Karla Orta*. Autor ve svých mikrohistorických výzkumech zdařile kombinuje archivní prameny se vzpomínkami, korespondencí a rozhovory a vytváří obrázek nedávné minulosti na příkladu zajímavé biografie. Slovenskou orální historii zastupuje Petra Chovancová s příspěvkem *Reflexia spôsobu života žien v Liptovskom regione z kulturologického pohľadu*, která současně reprezentuje v monografii i gender oral history. Svůj kulturologický výzkum postavila okolo tří základních motivů v ženském světě - manželství, sny a touhy a porovnání současnosti a minulosti. Závěr zajímavě vypovídá o změnách role rodiny v současném světě. Hana Bortlová otevírá atraktivní téma v příspěvku *Zapomenutí „španěláci“ - čeští a slovenští dobrovolníci ve španělské občanské válce (1936 - 1939)*. Zamýšlí se mimo jiné nad tím, proč fenomén interbrigád zůstává i po roce 1989 mimo badatelské zájmy a jaksi zapominán. Mnohé šance na sběr materiálu tak již nanávratně pominuly. O to větší cenu mají výsledky jejího bádání. Michal Šuster v příspěvku *Po stopách černého partyzána Josefa Serinka* přibližuje pomocí oral history životní osudy rómského partyzána z Plzně, problematiku cikánských táborů za okupace a rómskou otázku obecně. Gabriela Havlůjová se zabývá výzkumem fenoménu Lidice. Ve svém příspěvku *Lidice jako místo paměti - Paměť na Lidice* poukazuje na některé problémy, které použití pamětnických vzpomínek může přinášet

MEMO 2012/1

a jak se s nimi historik vyrovnává. Téma holocaustu se odráží v příspěvku Moniky Hankové *Politická a světonázorová orientace českých Židů po skončení II. světové války*. Téma poučivých politických vězňů přibližuje v reflexi svého výzkumu *Politici vězni a vězeňkyně v Československu v letech 1948 - 1963* Klára Pinerová. Také Michal Louč se jím zabývá a ve svém velmi fundovaně zpracovaném příspěvku *Druhgenerační trauma - životní příběh syna politického vězně z procesu se skupinou Milady Horákové* zajímavě rozebírá problematiku a specifika práce s dětmi politických vězňů jako s pamětníky. Problematiku politických procesů a interpretace vzpomínek na ně najdeme i v dalším textu *JUDr. PhDr. Karel Vaš. K otázkám procesu s generálem Heliodorem Píkou. Etická dilemata provázející výzkum* od Martiny Pižlové. Zajímavý životní příběh a cestu mladého literáta od okouzlení komunistickými ideály k postupnému opouštění této platformy přináší článek Přemysla Houdy *Proměny Jaroslava Putíka aneb Svár mezi vírou a skepsí ke komunismu v padesátých letech* postavený na konfrontaci Putíkových raných literárních textů a rozhovorů s ním, coby dnešním pamětníkem padesátých let.

Příspěvek profesora Vaňka nezklamal očekávání. V textu nazvaném „*Kdybys mi býval řekl, že za čtyřicet let změníme tak málo, možná bych tenkrát spáchal sebevraždu.*“ *Hippies na Haight Ashbury. Drobný pokus o zachycení ducha šedesátých let* přichází s autentickým a v českém prostředí stále ještě „exotickým“ výzkumem kontrakultury západního světa - hnutí hippies; v rozhovorech přímo s jejími aktéry a pamětníky.

Problém každodennosti v nedávné minulosti je pro orální historii velká a stále ještě nedostatečně naplněná výzva. Jistým slibným krokem tím směrem je i příspěvek Šárky Rámišové *Kdo židli má, bydlí. Bytová problematika v šedesátých a sedmdesátých letech v Československu*. Jiří Hlaváček se stejně jako Pavel Mücke věnuje výzkumu orbrojených složek za normalizace a jeho článek *Kolektivní paměť příslušníků Československé lidové armády, kteří byli propuštěni v rámci tzv. normalizace*, představuje výsledky aplikace metody orální historie pro mapování kolektivní paměti na pozadí osobních vzpomínek a písemných dobových svědectví, výzkumy pozdějšího vzniku společné identity rehabilitovaných postižených. Dalším příspěvkem, který lze řadit do oblasti dějin každodennosti, je text Anny Příkrylové

MEMO 2012/1

„*Za čest tovární značky.*“ *Podnik Minerva v období tzv. normalizace očima jeho zaměstnanců.* Článek reflektuje nedávný výzkum Centra orální historie COH při Ústavu soudobých dějin Akademie věd ČR v rámci grantu Průzkum české společnosti v období tzv. normalizace. Biografická vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence, který dal vzniknout publikaci *Obyčejní lidé...?!* Monografii uzavírá text Barbory Pšenicové s názvem „*Museli jsme ustoupit pokroku.*“ *Likvidace obce Kopisty na Mostecku.* Autorka shrnuje své zkušenosti se zajímavým vytěžováním pamětníků, kteří zažili likvidaci svých domovů v rámci veřejných zájmů, jakými byla těžba surovin, jindy přehrada, vojenské pásmo apod. a stěhování do nových domovů. V publikaci nechybí drobné medailónky o autorech.

Kniha je i přes svou tematickou různorodost, nebo možná právě pro ni, zajímavým inspirativním přínosem pro českou orální historii a na závěr recenze nelze než popřát sovineckým setkáním i nadále zdar a plodnou atmosféru.

ZPRÁVY / CHRONICLE

XVII. Celosvětová orálně historická konference v Buenos Aires: Výzvy orální historie v 21. století: rozmanitost, nerovnost a konstrukce identity /XVIIth International Oral History Conference in Buenos Aires: The Challenges of oral history in the 21th century: diversity, inequality and identity construction

Michal Louč

V argentinském hlavním městě Buenos Aires proběhla ve dnech 3.–7. září 2012 v pořadí 17. konference Mezinárodní asociace orální historie (International Oral History Association – IOHA). Po minulé konferenci, uspořádané roku 2010 v Praze, se tak největší mezinárodní setkání orálních historiků opět přesunulo do Latinské Ameriky. V tomto regionu má orální historie obecně velmi silné postavení, což bylo patrné i v samotné Argentině, ve které existuje řada projektů v oblasti sociálních věd či politik historie, zaměřených na diktaturu vojenské junty, účastníky války o Falklandy/Malvíny či příslušníky marginalizovaných skupin.

Na uspořádání konference se podílely IOHA a argentinská Asociación de Historia Oral de la República Argentina (AHORA), přičemž AHORA se zhostila samotné organizačních příprav a vlastního zajištění konference. Letošní ročník, s podtitulem „Orální historie a výzvy 21. století: pestrost, nerovnost a konstrukce identity“, hostil na 500 účastníků z celého světa. Konferenční příspěvky byly rozčleněny do 14 tematických sekcí, zahrnujících okruhy jako je teorie a etika orální historie, její využití v muzejní, pedagogické a komunitní praxi, popřípadě specifické výzkumné okruhy, jakými jsou ekonomie, ekologie, gender, totalitní režimy či problematika migrace.

MEMO 2012/1

Na tomto místě je nutné poznamenat, že mírně chaotická organizace konference poněkud snižovala její přínos, jakožto místa setkávání a sdílení nových poznatku. Na konferenci přijel, oproti dřívějším ročníkům, menší počet účastníků prezentujících anglicky a naopak španělské příspěvky byly ve výrazné převaze. Příspěvky v obou jazycích ovšem byly na jednotlivých panelech promíchány a španělsky nehovořící účastníci tak museli obětovat vzácný konferenční čas na poslech referátů, kterým téměř nerozuměli (alespoň částečně to vyvažovali ti, kteří si anglicky připravili své doprovodné powerpointové prezentace). Přes tuto nesnáz se pokusím představit alespoň některé ze zajímavých příspěvků a rovněž neopomenout české zástupce na konferenci.

Česká účast na konferenci

Českou orální historii v Buenos Aires reprezentovalo sedm účastníků; aktivně vystoupila pětice akademických pracovníků – Miroslav Vaněk, Pavel Mücke a Hana Bortlová z Centra orální historie AV ČR (COH), Pavel Urbášek z Univerzity Palackého v Olomouci a Naděžda Morávková ze Střediska orální historie (SOHI) při Západočeské univerzitě v Plzni a dále dva doktorandi – Gabriela Havlůjová z Univerzity Karlovy a Michal Louč z Univerzity Pardubice.

Mezi příspěvky převažovala prezentace výstupů, od roku 2011 běžícího, projektu Centra orální historie „Česká společnost v období tzv. normalizace a transformace: životopisná vyprávění“, jehož součástí je výzkum zatím opomíjených skupin obyvatel, především představitelů vyššího hospodářského managementu, pracujících v oblasti služeb, v agrárním sektoru a příslušníků tzv. silových složek státu (vojáci, bezpečnost a policie, hasiči).¹⁵⁸ Hospodářskému managementu se věnovalo vystoupení Miroslava Vaňka s názvem „The Real Winners of the Velvet Revolution? Research of Economic Management in Czechoslovakia in the Period of the So Called Normalization and Transformation“. Přednášející se zaměřil na tři hlavní problémy. Jakým způsobem se ekonomičtí odborníci stávali součástí nomenklatury? Jaký byl poměr těch, kteří se

¹⁵⁸ Česká společnost v období tzv. normalizace a transformace: životopisná vyprávění: GA ČR 410/11/1352, přidělené finance 8 998 tis. Kč, období 2011-2015. Centrum orální historie ÚSD AV ČR [online]. 2011 [cit. 2012-09-28]. Dostupné z: <http://www.coh.usd.cas.cz/cs/grantoveprojekty>

MEMO 2012/1

prosadili díky své stranické příslušnosti a těch, kteří byli skutečnými odborníky? Posledním okruhem bylo, jaké faktory přispěly k tomu, že si nemalá část ekonomické elity zachovala svůj vliv na společnost i po roce 1989?

Příspěvek Hany Bortlové „Biographic Narratives of Czech / Czechoslovak Firefighters. (A Case Study Report“) přinesl zajímavý pohled do životů československých hasičů. Autorka upozornila na nezáměr badatelů o historii profesionálních hasičů, který je v kontrastu s hasiči dobrovolnými, kteří mapování své historie věnují dlouhodobě značné úsilí. Dále též popsala zajímavý jev v podobě dramatického nárůstu prestiže povolání profesionálních hasičů po roce 1989. Jako možné důvody této změny uvedla, že práce hasičů nebyla do roku 1989 nijak výrazně oceňována (jako hrdinové byli prezentováni spíše pohraničníci a jiné silové složky) a o jejich zásazích se v médiích, vinou rozšířené cenzury negativních zpráv, prakticky neinformovalo.

Pavel Mücke prezentoval příspěvek „Cold War Heritage Transformed...?! The Image of West in Memory of Czech/Czechoslovak Society from 1970s till late 1990s“, zkoumající faktory ovlivňující obraz Západu u obyvatel socialistického Československa a jeho proměnu, ke které došlo po pádu socialistické diktatury. Čtveřici příspěvků, shrnujících poznatky z výše uvedeného projektu COH, uzavřel Pavel Urbášek s textem „Military service in Czechoslovakia (1969–1989)“.

Naděžda Morávková se ve svém referátu „Ethical aspects of using oral history methods in teaching history“ zaměřila na problémy spojené s využitím orální historie ve výuce. Jako důležitý klad využití pamětníků ve výuce uvedla jeho sociální rozměr, zejména rozvíjení schopnosti vést mezigenerační dialog. Neopomněla přitom přínos pro samotné pamětníky, kteří mnohdy žijí v sociální izolaci a jejich ochota sdílet své životní zkušenosti je využívána i v tzv. reminiscenční terapii. Zmínila ovšem i konfliktní stránky využití orální-historie na školách, například společná vystoupení pamětníků prezentujících zcela odlišné pohledy na minulost či konfrontaci odlišných interpretací minulosti, které si studenti osvojují ve svých rodinách. Uvedené problémy vyvolaly živou diskusi, protože i argentinské školství hledá způsoby jak nejlépe vyučovat o vlastní minulosti, která společnost dodnes rozděluje.

Gabriela Havlůjová se dlouhodobě věnuje výzkumu mezi různými generacemi pamětníků z Lidic. Její příspěvek „Lidice as a Place of Memories – Lidice

MEMO 2012/1

Memento“ popsal mezinárodní ohlas, který vyhlazení obce vyvolalo (zejména v zemích Latinské Ameriky, kde dokonce dívky dostávaly jméno Lidice) a následné propagandistické využívání osudu obce socialistickou diktaturou, které vedlo až k celé dekádě nezájmu o Lidice po jejím zániku. Autorka rovněž věnovala pozornost specifikám života v nových Lidicích, budovaných jako prototyp socialistické obce (společenskou funkci kostela například nahradilo kulturní středisko), která byla běžně prezentována zahraničním delegacím. Autorka ovšem citlivě podává i stinné stránky poválečné obnovy, například nevraživost, kterou vyvolalo vystavění nových domů i těm lidickým občanům, kteří před válkou žádné nevlastnili.

Konečně můj vlastní příspěvek „The Czechoslovak political trials in the 1950s – The second generational trauma in the story of the political prisoner’s son“ vyprávěl příběh mého narátora Antonína Městeckého, jeho otce byl odsouzen na doživotí během jednoho z následných procesů se skupinou Milady Horákové a spol. Mému narátorovi bylo v té době pouhých pět let a musel proto vyvinout značné úsilí, aby celou událost přetvořil ve strukturovaný, smysluplný a zejména pravdivý příběh.

Vystoupení na konferenci, v místě tak vzdáleném od domova, se mnozí čeští účastníci rozhodli spojit s dalšími aktivitami. Pracovníci Centra orální historie si, pro studenty semestrálního kurzu „Aproximaciones a la lengua, la cultura y la historia checa“ pořádaného Filosofickou fakultou Univerzity Buenos Aires, připravily několikahodinový přednáškový blok. Ten se dotýkal tří základních témat – problematiky českých soudobých dějin a možností jejich výzkumů s využitím orální historie, obrazu cizinců v české společnosti a česko-argentinských vztahů. Miroslav Vaněk a Pavel Mücke o několik dní později aktivně vystoupili na historickém workshopu pořádaném Colegiem Richard Anderson v Montevideu. Hana Bortlová a Gabriela Havlůjová navíc na argentinské půdě realizovaly dva různé výzkumy mezi českou krajskou komunitou v Argentině a Paraguay. Jak vidno, čeští historici a historičky v Latinské Americe rozhodně nezháleli.

Co dalšího zaujalo

Bohužel vzhledem k výše popsaným organizačním nedostatkům bylo možné poslechnout si pouze menší část příspěvků prezentovaných v angličtině. Rád bych se stručně zastavil alespoň u některých z nich.

MEMO 2012/1

Německý historik Alexander von Plato ve svém příspěvku „Opposition Members between Personal Experience and History Politics“ představil mezinárodní projekt Výzkumného ústavu východní Evropy na brémské univerzitě „Das andere Osteuropa – die 1960er bis 1980er Jahre. Dissens in Politik und Gesellschaft, Alternativen in der Kultur. Beiträge zu einer vergleichenden Zeitgeschichte“, zaměřený na protirežimní opozici v NDR, Polsku a Československu. Na projektu se podílí rovněž Akademie věd ČR. V této souvislosti mne zaujal rovněž příspěvek portugalského historika Miguela Cardiny, který se věnuje výzkumu portugalského maoismu a na konferenci vystoupil s příspěvkem „Torture, imprisonment, silence. Radical opposition and political repression during the Portuguese dictatorship“. Cardina zkoumá, na základě rozhovorů s vězňenými příslušníky protirežimní opozice z řad moistů a komunistů, jejich vyrovnávání s výsledky (často byly spojeny s mučením), při kterých byli mnozí donuceni vypovídat. Autor se tématu věnuje nejen z hlediska procesu vzpomínání na traumatickou zkušenost, nýbrž i z hlediska politiky paměti. Případně „selhání“ některého z představitelů opozice, v rozhovoru obvykle vyjádřené mlčením, je totiž v současnosti využíváno ve vzájemném soupeření portugalských maoistů a komunistů (zde autor explicitně zmínil význam míry přístupnosti archivních materiálů, která se v různých posttotalitních státech značně liší).

Německá historička Almut Leh v příspěvku „That was normal to us. How German children experienced the World War II and how this influenced their further life“ představila svůj výzkum využívajících rozhovorů s německými válečnými dětmi, inspirovaný knihou Sabine Bode „Die vergessene Generation: Die Kriegskinder brechen ihr Schweigen“, která toto téma otevřela. Leh téma zkoumala především z hlediska sebe prezentace narátorů, kultury vzpomínání a politik paměti. Například poukázala na problematičnost vzpomínání lidí, kteří nemohli být považováni za viníky války, ovšem jakožto Němcům jim byla dlouhodobě upírána role obětí. V posledních letech bylo toto tabu prolomeno, je intenzivně zkoumáno a vznikly i iniciativy na terapeutickou pomoc lidem, kteří traumatické zážitky z dětství museli potlačit a nyní se projevují na jejich psychickém stavu s o to větší silou. Zde vidím velký kontrast se situací bývalých politických vězňů z doby socialistické diktatury v ČR a jejich potomků, kterým se podobné systematické psychologické pomoci nedostalo.

MEMO 2012/1

Tento blok bych rád uzavřel zajímavým příspěvkem kanadského historika Alexandra Freunda „Working Toward Trust and Structural Healing: Oral History as Participatory Action Research“. Freund klade ve své práci s pamětníky velký důraz na principy sdílené autority (*shared authority*), které jsou stále hojně diskutovány v rámci orálně-historické komunity.¹⁵⁹ Věnoval proto nemalý prostor úzké spolupráci s narátory (a jejich komunitou) během všech fází přípravy, realizace výzkumu, analýzy získaných dat i prezentace jeho výsledků – takový přístup přitom nazývá *Participatory Action Research* (PAR). Sám Freund přitom uvedl zajímavý poznatek, že vhodnost patřičného zapojení narátorů je v kanadské vědecké komunitě na teoretické úrovni dobře známa, ale v praxi je taková spolupráce obvykle velmi omezená. Dle jeho názoru je to způsobeno obecně větší náročností takových projektů, spojených se vzájemným „vyjednáváním“ a hledáním kompromisů. Přesto je přesvědčen o jejich nemalém přínosu pro všechny zúčastněné, což může být velkou inspirací i pro projekty realizované v České republice.

Závěr

Závěr konference proběhl v kulturním centru Usina del Arte. S účastníky se za organizátory rozloučili Pablo Pozzi, Liliana Barela a zástupkyně vedení města Buenos Aires. Poté si účastníky poslechli koncert místní filharmonie spojený s prezentací tanga. V závěru konference rovněž proběhlo valné shromáždění IOHA, spojená s volbou prezidenta na další funkční období. Miroslav Vaněk poté předal svou funkci prezidenta IOHA své mexické nástupkyni a v následujících dvou letech bude vykonávat funkci IOHA Past President. Dalším úspěchem českých zástupců na konferenci je, že Pavel Mücke byl valném shromáždění zvolen za člena výkonného výboru IOHA a jejím regionálním zástupcem pro Evropu.¹⁶⁰ Navzdory určitým negativům, zmíněným v úvodu, lze konferenci hodnotit jako velmi úspěšnou.

¹⁵⁹ Iniciátorem těchto debat byla kniha Michaela Frische *A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History* z roku 1990. Termín byl diskutován například v roce 2003 na stránkách časopisu *The Oral History Review*.

¹⁶⁰ Účast COH na XVII. Mezinárodní konferenci orální historie v Buenos Aires. Centrum orální historie ÚSD AV ČR [online]. 2012, 19. 9. 2012 [cit. 2012-09-28]. Dostupné z: <http://www.coh.usd.cas.cz/cs/>

Call for papers - III. vědecká konference COHA/ Call for papers - IIIth Scientific Conference COHA

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, ve spolupráci s Českou asociací orální historie, o. s. (dále COHA), si Vás dovoluje pozvat na třetí vědeckou konferenci COHA. Téma konference:

Teoretické, metodologické a praktické aspekty orální historie

Konference se uskuteční ve dnech **21.-22. března 2013** v prostorách pardubického zámku. Zaměří se na prezentaci teoreticko-metodologických problémů a praktických výsledků realizovaných projektů v interdisciplinárním srovnání. Pro další informace navštivte webové stránky Ústavu historických věd¹⁶¹ či COHA¹⁶².

Organizátoři počítají s vydáním vybraných příspěvků z konference v recenzovaném monotematickém čísle časopisu *Theatrum historiae*. Uzávěrka pro odeslání přihlášek na konferenci (včetně abstraktů) je stanovena na **30. prosince 2012**. Organizátoři si vyhrazují právo na výběr příspěvků. Rozhodnutí o přijetí příspěvků a podrobnější informace Vám budou zaslány **do konce ledna 2012**.

Za organizační výbor se těší na spolupráci s Vámi

Mgr. Michal Louč

ÚHV FF UPa

¹⁶¹ <http://uhv.upce.cz/cs/>

¹⁶² www.oralhistory.cz

Pokyny pro autory

Časopis MEMO se zaměřuje zejména na výzkum historie metodou orální historie a dále na aplikaci této metody ve vyučování dějepisu. Žádaná jsou témata moderních dějin, zejména dějiny totalitních režimů, dějiny druhé světové války v paměti lidí, dějiny každodennosti ve 20. století, problémy menšin, regionální dějiny, dějiny dějepisectví, biografie, ale také novodobá ústní tradice a novodobý folklór ve výzkumu dějin. MEMO je velmi vstřícný a otevřený časopis, vítáme i další související témata, výzkum i aplikace.

Formální požadavky na text: Články by měly být předloženy v elektronické podobě, v aplikaci Microsoft Word, e-mailem na adresu moravkov@khi.zcu.cz. Prosím, použijte pouze základní styl. Poznámky a odkazy uvádějte pod čarou na příslušné stránce, ne v textu, ne za článkem. Měly by být průběžně očíslovány v celém článku. První citaci uvádějte v plném rozsahu: SMITH, Robert. *Historie mléčných výrobků*. Plzeň : Západočeská univerzita, 2010, s. 22. Všechny následující odkazy by měly být uvedeny ve zkrácené formě: SMITH, Robert. *Historie mléčných výrobků*, s. 22. Použití latinského slova *ibid* nebo českého *tamtéž*, nebo zkratk jako *Loc.cit.*, *Op. cit.* apod. není povoleno. Je nutné přiložit abecední seznam plně citovaných zdrojů a literatury na konci článku. Teoretické a metodologické studie v českém jazyce musí být v plném rozsahu přeloženy také do anglického jazyka.

Několik příkladů plných citací (téměř všechny uvedené citace jsou fiktivní):

Citace knihy: JUDD, Robin. *Contested Rituals: Circumcision, Kosher Butchering, and Jewish Political Life in Germany*. Ithaca : Cornell University Press, 2007. ISBN 13 9780801445453.

Citace kapitoly v knize nebo příspěvku ve sborníku: HAUG, Karl Erik - ORVIK, Nils. Stormaktsgarantier og kollektiv sikkerhetsgaranti. In: BERG, Roald (ed.) *Selvstending of beskyttet*. Bergen : Fagbokforlaget, 2008. ISBN 978-80-876432-9, s. 23 - 42.

MEMO 2012/1

Citace článku v časopisu: NAHODILOVA, Lenka. Communism modernisation an Gender, *Contemporary European History*, vol. 19, no. 1, February 2010, s. 37 - 55.

Citace z deního tisku: KOZA, Jan. První máj, *Plzeňský deník*, 12. března 2006, s. 5.

Citace rozhovoru s pamětníkem: Rozhovor Naděždy MORÁVKOVÉ (odborná asistentka Západočeské univerzity v Plzni) s Kolomanem Gajanem (emeritní profesor Karlovy univerzity v Praze), dne 8. 8. 2010 v Praze. Přepis rozhovoru uložen v archivu SOHI Plzeň, Veleslavínova 42.

Archivní zdroje: Národní archiv Praha. Fond Osobní pozůstalosti. Fol. Josef Macek. *Korespondence 1970 - 1975*. Inv. č. OP 654.

Citace internetového zdroje: BOLD, Richard. The main Saints. [Online] Dostupné z URL:

< <http://translate.google.cz/#cs|en|dokument> > [Cit. 2010-09-12].

Přílohy: Obrázky, fotografie, nákresy, tabulky, grafy, grafika, mapy, atd. musí být očíslovány a odkázány poznámkami pod čarou a umístěny za textem se správným číslem a popiskem. Zdroj musí být uveden.

Další pokyny: Rozsah článku: max. 50 stran, min. 3 strany. Rozsah recenze: max. 1 strana. Každý článek by měl mít: název (česky i anglicky), abstrakt (česky i anglicky, max. 10 řádků), klíčová slova (česky i anglicky, v počtu od 3 do 8), resumé (česky i anglicky, max. 25 řádků), informace o autorovi (jméno a příjmení, rok narození, pozice a zaměstnavatel nebo škola, oblast výzkumu, e-mailovou adresu). Upozornění: Články publikované v časopisu MEMO musí předem projít recenzním řízením a musí být schváleny redakční radou. Editoři děkují přispěvatelům za to, že pokud možno respektují výše uvedená doporučení.

Notes for Contributors

MEMO magazine focuses especially on the history of research using oral history and its application in teaching history. Preferred are the themes are the ones of about modern history, especially history of totalitarian regimes, the history of the Second World War in memory of people, the history of everyday life in the 20th century, problems of minorities, regional history, history of historiography, biographies, also the modern oral tradition and folklore in the modern history of research. MEMO is a very open and obliging journal, we welcome any other related and interesting topics.

Format and Style: Articles should be submitted electronically, in Microsoft Word, by e-mail to the address moravkov@khi.zcu.cz. Please use the basic style only. Notes should be footnotes not endnotes. They should be numbered consecutively throughout the article. Citations of references should be made only in the notes and not in the text, first references should be given in full: SMITH, Robert. *History of Diary Products*. Pilsen : University of West Bohemia Press, 2010, pp. 22 - 23. All subsequent references should be given in abbreviated form: SMITH, Robert. *History of Diary Products*, pp. 30 - 32. It is necessary to attach a list of full references at the end of the article. The usage of the latin word *ibid*, or abbreviation like *Loc.cit.*, *Op. cit.* etc. is not allowed.

Some Practical Examples for Full References (Almost all examples are fictive.):

The reference to a book: JUDD, Robin. *Contested Rituals: Circumcision, Kosher Butchering, and Jewish Political Life in Germany*. Ithaca : Cornell University Press, 2007. ISBN 13 9780801445453.

The reference to a chapter in a book or to a contribution in collection of papers: HAUG, Karl Erik - ORVIK, Nils. *Stormaktsgarantier og kollektiv sikkerhetsgaranti*. In: BERG, Roald (ed.) *Selvstending of beskyttet*. Bergen : Fagbokforlaget, 2008. ISBN 978-80-876432-9. 465 p.

MEMO 2012/1

The reference to an article in a journal: NAHODILOVA, Lenka. Communism modernisation an Gender, *Contemporary European History*, vol. 19, no. 1, February 2010, pp. 37 - 55.

The reference to an article in a newspaper: COETZEE, Paul. Namibia's liberation struggle, *Die Transvaler*, 12th March 2006, p. 5.

The interview reference: The interview of KOTZEL, Charles (lecture of Charles University in Prague) with BIBIKOVA, Leona (exlecture of University of West Bohemia in Pilsen, living in Pilsen), 22nd October 2008. The transcript is filed in the archives SOHI Pilsen, Veleslavinova 42.

The archives reference: Czech National Archives, Prague, fund: Inheritance, file: Josef Macek, document: Letters to Frantisek Graus 1970 - 1975, catalogue number: OP 456.

The reference to an internet source: BOLD, Richard. The main Saints. [Online] Available from URL:

< <http://translate.google.cz/#cs|en|dokument> > [2010-09-12].

Illustrations: Pictures, photos, sketches, tables, diagrams, graphics, maps etc. Should be numbered consecutively with the footnotes and placed behind the text with correct number and labeled. The source must be given.

Further notes: Scope of article: max. 50 pages, min. 3 pages. Scope of review: max. 1 page. Every article should have: Title, Abstract (maximum of 10 lines), Keywords (from 3 to 8), Summary (max. 25 lines), Information about Author (name and surname, year of birth, position and address of employer or school, field of research, e-mail address). Notification: The articles submitted to the MEMO must be editorially revised and approved. The editors would be grateful if contributors kept closely to journal's style and format conventions.

MEMO 2012/1

CALL FOR PARTNERS

SOHI - The Center for Oral History in Pilsen

The Center for Oral History SOHI was founded within the Department of History, Faculty of Education of University of West Bohemia in Pilsen in 2009. Workplace focuses mainly on creating a database of interviews with eyewitnesses - a database of the oral sources to recent history. SOHI has ambitions to serve as a methodological base for oral history research and joint projects of regional institutions interested in method of oral history and its usage e in contemporary historiography and to collect and provide the experience of partner institutions in the field of oral history.

Some of SOHI partners:

The Czech Oral History Center COH within the Institute of Contemporary History AS CR, Department of Oral and Contemporary History (Faculty of Humanities, Charles University in Prague), The Czech Association of Oral History, IOHA, Baylor University Institute for Oral History, The Centre for Oral History and Cultural Heritage (University of Southern Mississippi), The Oral History Center (Department of History, University of Zululand, Kwadlangezwa, South Africa), Columbia University - Oral History Research Office and etc.

Some important tasks of SOHI:

collection of narratives of survivors, presentation of contemporary history in the memories of survivors, educational activities, publications, interviews, organization of experts meetings, research and publication of methodological and theoretical texts in the field of the oral history, providing consultation and service to researchers and to everyone interested in the oral history, monitoring teaching aspects of interviews with

MEMO 2012/1

eyewitnesses in modern school history, organization workshops and methodological seminars for primary and secondary schools.

Some current SOHI projects:

Using Oral History in the History of Modern Historiography, Oral History at School, Everyday Life under Socialism, The Iron Curtain - Czechoslovak Border in 1948 - 1989, The History of SSM - Socialist Youth Union in Czechoslovakia, Eyewitnesses of the Holocaust, Memories of Totalitarian Prisoners, Czechoslovak Totalitarian Emigrants

The Center SOHI is open to the general cooperation with experts and the public and welcomes those interested in this method. Thank you for your interest in the partnership and contact us.

Contact:

The Center for Oral History SOHI, Department of History, Faculty of Education of University of West Bohemia in Pilsen, Veleslavínova 42, Pilsen, Czech Republic (www.khi.zcu.cz)

Contact person: Nadezda Moravkova

Tel.: +420377636603

Fax: +420377636612

E-mail:

sohi@khi.zcu.cz

moravkov@khi.zcu.cz

SOHi Středisko orální historie při KHI FPE ZČU v Plzni

Veleslavínova 42, Plzeň

Toto číslo bylo vydáno s laskavým přispěním *České asociace orální historie o. s. (COHA)*.